

V. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

ZENEKAR

1998. OKTÓBER

- ❑ 75 éves a Nemzeti Filharmonikus Zenekar
- ❑ Zenei emlékezés 1848–49-re III.
- ❑ Szakszervezeti háttérmunka

TARTALOM

Köszöntjük a 75 éves Nemzeti Filharmonikusokat	3
Töretlen törekvések – érdekvédelmi háttérunka	3
Zenekari menedzselés felső fokon	5
Piacra dobott közalkalmazottak	6
Konszolidálódó Zeneakadémia	10
KRITIKA	11
ZENETÖRTÉNET	
<i>Zenei emlékezés 1848-49-re III.</i>	13
<i>Orosz zenei élet – a totalitarizmus után</i>	18
HANGSZERVILÁG	
<i>Második díj a moszkvai Csajkovszkij Versenyen</i>	20
<i>Pieter Rombouts egyik csellójának eredeti és másolati példánya</i>	22
<i>Mittenwald, a hegedű-paradicsom</i>	24
EGÉSZSÉG	
<i>A zenészek szemüvegviseléséről</i>	26
Kotta a polcon	28
Szegedi levél	29
Rejtvény	31
Programok	35

Címlapfotó: A Nemzeti Filharmonikus Zenekar elődje, a Székesfővárosi Zenekar az alapításkor

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint

a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA, a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:

MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 - Fax: 342-8372

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER
Tördelés-szerkesztés: *Publicitas Print Kft.*

Nyomtatás: *Publicitas Print Kft.*
1021 Budapest, Tárogató út 26.
Telefon/fax: 200-7330

Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője

ISSN: 1218-2702

KÖSZÖNTJÜK A 75 ÉVES

A Nemzeti Filharmonikusok őskének tekinthető Székesfővárosi Zenekar 1923-ban alakult Bor Dezső karnagy vezetésével.

A műkedvelő városi tisztségviselőkből álló együttes mellett kezdte meg működését 1930-ban a hivatásos zenészekből álló Budapesti hangversenyzenekar. 1939-ben a Székesfővárosi Zenekart kibővítették, és a Budapesti Hangversenyzenekar tagjainak nagy része ott folytatta tevékenységét. A háború után az együttes élére Fricsay Ferencet és Somogyi Lászlót nevezték ki, de gyakran dirigálta a muzikusokat Otto Klemperer is.

1952-ben az akkor már kilencven tagú zenekar a Magyar Állami Hangversenyzenekar nevet kapta, élére Ferencsik János került. A művész haláláig, 1984-ig vezette a zenekart. E három évtized alatt az együttes szinte az egész világot bejárta, és neves karmestereket, szólistákat fogadott. Vezényelte a zenekart Igor Sztravinszkij, Zubin Mehta és Claudio Abbado, Ferencsik halálát követően 1987-től a Magyar Televízió I. Nemzetközi Karmesterversenyének győztese, Kobayashi Ken-ichiro került

a zenekar élére. A japán karmester jelenleg a zenekar örökös tiszteletbeli elnök-karnagya. A zeneigazgatói tiszteletet 1997. ősztől Kocsis Zoltán tölti be. A zenekar 1998. január 1-jétől mint kiemelt nemzeti alapintézmény vette fel a Nemzeti Filharmonikusok nevet.

A régi gárda

TÖRETLEN TÖREKVÉSEK

Évek óta kíséri figyelemmel a Zenekar azokat az erőfeszítéseket, amelyekkel Gyimesi László, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtájkára igyekezik megvédeni zeneművészeinket a méltatlan, alig teljesíthető rendeletek következményeitől, igyekezik megértetni az illetékesekkel, hogy némi erőfeszítéssel megteremthetők egy méltányosabb bérezés és nyugdíjazás jogi hátterei. Biztató jel, hogy az érvek és szándékok politikailag semlegesek, hiszen jóformán csak a levelek fejlécéből derült ki, hogy az elmúlt hét-nyolc hónapban kormányváltást és új minisztérium felállítását eredményező választások is voltak.

Az említett időszak törekvéseit nehéz összefoglalni, hiszen megannyi különböző intézmény különböző vezetőihez írt számos levél tartalmát kell

logikusan összefoglalni. Célravezetőnek látszik azonban a kronológiai elv követése.

1998. február 16-án Gyimesi László levélben fordult még dr. Magyar Bálint Művelődési és Közoktatási Miniszterhez, amelynek központi témája a művészeti alapintézmények kijelölése során tapasztalható állami szerepvállalás és megfelelő finanszírozás latolgatása volt. A támogatások nominális emelése ugyanis nem tette lehetővé az elvárt magasabb színvonalú tevékenység, a megnövekedett mennyiségű feladatok finanszírozását.

„Ezek a problémák valamennyi érintett előadó-művészeti intézménynél hasonlóak, de különösen aggasztóak a Magyar Állami Operaház és az átalakított Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár esetében.

NEMZETI FILHARMONIKUSOKAT

A jubiláló együttes születésnapját szeptember 20-án ünnepelte a Pesti Vigadóban. A délelőtti programban Hamar Zsolt, a zenekar első állandó karmestere vezetésével a zenekar művészeinek gyermekei Mozart darabokkal szórakoztatták nézőtérén ülő kortársaikat. Dél-

Tátray Vilmos vezetésével

A születésnap tortja

után a zenekar „aranykorában” aktívan muzsikáló zenészek, köztük a 86 éves Tátray Vilmos léptek színpadra.

Az esti ünnepségen Pröhle Gergely, a kulturális tárca közigazgatási államtitkára köszöntő szavaiban szólt arról, hogy a kormány szándéka szerint az elkövetkezendő négy évben szeretne kialakítani

egy hangversenytermet, amelynek épületében a Nemzeti Filharmonikusok is otthonra lelne.

A hangversenyen magyar műveket, illetve külföldi szerzők magyar vonatkozású darbjait hallhatta a közönség Kocsis Zoltán vezényletével.

Varga Stella

– ÉRDEKVÉDELMI HÁTTÉRMUNKA

Mindezt figyelembe véve úgy gondoljuk, hogy halaszthatatlan intézkedésre van szükség a fenti folyamat hiányosságainak kiküszöbölésére és ezen belül a nemzeti művészeti alapintézmények munkavállalóinak megkülönböztetett anyagi elismerésére.”

A művészeti alapintézmény kategóriát pontosabban is meghatározza a levél:

„Magyar Állami Operaház, Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár, Magyar Állami Népi Együttes, Nemzeti Színház, Műcsarnok illetve a kormány és a művelődési és közoktatási miniszter által alapított és fenntartott további olyan központi költségvetési szerv, amely alapító okirata szerint a művészeti ág nemzeti alapintézménye.”

Mindennek alapján „munkaköri pótlék jár annak a művészeti alapintézményben határozatlan idejű kinevezés

alján foglalkoztatott közalkalmazottnak, aki művészi vagy egyéb művészeti munkakört tölt be.” A különböző feladatkörökben dolgozó közalkalmazottakat illető pótlékok mértékéről részletes javaslattal élt a levél. Erről május 5-én Koncz Erika főosztályvezető aszszonyt is tájékoztatta Gyimesi László.

„a) magánénekes, magántáncos, táncos szólista, táncvari, opera- és szimfonikus zenekari tag, továbbá énekkari tag esetén a pótlékalap 200-300%-a;

b.) a Kjt. 63. (2) bekezdése szerinti állami kitüntetéssel rendelkező közalkalmazott esetén a pótlékalap legalább 200%-a.

Az illetménypótlékban való részesülés részletes szabályait – különös tekintettel a minőségi feltételekre – a művészeti alapintézmény kollektív szerződése állapítja meg.

Az illetménypótlékok pénzügyi fede-

zetét a Művelődési és Közoktatási Minisztérium éves költségvetésében kell megtervezni.”

A miniszterhez írt levélről Gyimesi László március 3-án tájékoztatta Vitányi Ivánt, a Magyar Köztársaság Országgyűlése Kulturális és Sajtó Bizottságának elnökét és a bizottság támogatását kérte. Március 9-én hasonló tartalmú levelet írt Kiss Péter munkaügyi miniszternek, amelyben még egy fontos szempontra is felhívta a miniszter úr figyelmét.

„...külön is hangsúlyozzuk, hogy a pótlékrendszer mielőbbi bevezetése a feladatellátás kiemelt elismerésén túlmenően a létező és súlyos jövedelemfeszültségek feloldását is elősegítheti.”

Közben, pontosabban április 2-án Gyimesi László levélben tájékoztatta a Magyar Állami Operaház szakszerve-

zeti bizottságnak elnökét, Farkas István Pétert. E levél talán legfontosabb momentuma a dr. Magyar Bálint művelődési és közoktatási miniszterhez benyújtott petíció két legkonkrétabb elemének ismertetése volt:

- a kormánynak a „Hároméves megállapodás a közalkalmazotti szférában” alapján született 1067/1996 (VI. 19.) kormányhatározatból eredő feladata a művészeti alapintézmények fogalmi meghatározása és kijelölése;
- az alapintézmények kiemelkedő fontosságú tevékenységét tükröző, a minőségi munkát érezhető mértékben honoráló pótlékrendszer kialakítása.

Az illetékesek „bombázása” folyamatos volt; egy idő után (július 17-én) azonban már a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában, Dr. Hámosi József miniszter úrnak címezte levelét Gyimesi László. Ecsetelte a folyamatosan romló anyagi kondíciókat, de egyben azt is, hogy mindeddig nem történt helyrehozhatatlan intézkedés.

„Többé-kevésbé kialakultak ugyanis azok az intézmények, szervezetek, alapok és alapítványok, amelyek – a jelenleginél kedvezőbb anyagi feltételek esetén – alkalmasak arra, hogy a művészeti terület működését biztonságossá tegyék. Ennek tükrében úgy véljük, hogy a művészet közpénzekből történő finanszírozásánál az eddigi maradék elv végképp indokolatlanná vált, mert idegen az átalakított intézményrendszerrel, ráadásul folyamatosan leértékeli a terület általános, bel- és külföldi viszonylatban is elismert erkölcsi és szakmai eredményeit.

Az állami szerepvállalást szövetségünk az alábbiakban látja a legfontosabbnak:

- a nemzeti művészeti alapintézmények működési feltételeinek – feladatukhoz méltó és színvonalú – biztosítása,

ideértve az itt foglalkoztatottak jövedelmi helyzetét is;

- az önkormányzati fenntartású művészeti intézmények működési feltételeinek, valamint a foglalkoztatott művészek és más munkavállalók munkafeltételeinek, különösen pedig bérhelyzetének javítása.”

Új témaként jelenik meg az új szerzői jogi törvények előkészítésének szükségesség, az alkotó- és előadóművészek tevékenységének jogszabályi feltételeinek szabályozása.

„Ezek közül a legfontosabbnak az alábbiak áttekintését látjuk:

- a személyi jövedelemadóztatásban az átalányadóztatás lehetőségének kialakítását a művészeti tevékenységek esetében;
- a személyi jövedelemadó és társasági adó rendszerében újabb, vagy a jelenleginél szélesebb kedvezmények kialakítását az alkotások vásárlói számára;
- a társadalombiztosítási járulékfizetési kötelezettségek újragondolása;
- az egyes művészeti tevékenységet folytatók öregségi nyugdíj jogosultságáról szóló kormányrendelet hatályban tartását és alanyi kör bővítését;
- a feketemunka, a külföldiek és szakképzetlenek illegális foglalkoztatásának megakadályozását.”

Ezen kívül még említést tesz az egyes művészeti ágakat érintő kérdésekről:

„a zeneművészet területén a szimfonikus zenekarok – fenntartótól függetlenül – általános szabályainak, valamint az önkormányzati fenntartású hivatásos zenekarok és énekkarok tagjainak munkaköri pótlékrendszerének kialakítása.”

Konkrét számokról is szó van a dr. Baán László helyettes államtitkár úrnak (Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma) írt levélben.

„Első lépésként a legstabilabb és egyben legnagyobb létszámot jelentő önkormányzati zenekarok és énekkarok művészei előtt nyissuk meg a minőségi pótlékrendszer lehetőségét olyan módon,

- hogy a jelenlegi 250 millió forintos céltámogatás összege emelkedjék 400 millió forintra;
- a pályázati kiírásban váljék két részre a pályázható összeg, azaz 250 millió az eddigi célokra és 150 millió a minőségi teljesítmények elismerésére eseti vagy rendszeresnek minősülő személyi kifizetések céljára.

A 150 millió forint 650 művész közalkalmazottat figyelembe véve 12 hónapra havi 13 500,-Ft-ot, a pótlékalapot figyelembe véve 105 300 000,- Ft pótlék és az ehhez kapcsolódó 45 27 000,- Ft társadalombiztosítási járulék, összesen 150 579 000,- Ft kifizetését tenné lehetővé. Ez az összeg az átlagos 100%-os illetménypótlék biztosítást tenné lehetővé.”

És íme a végeredmény: a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának 1999-es tervei:

„Új jogcímen szerepeltetjük a művészeti dolgozók minőségi bérpótlékát. Terveink szerint a nemzeti alapintézmények művészi státuszán működőket a pótlékalap 100-300%-os mértékéig minőségi pótlékban tervezzük részesíteni. Ez 1000 fővel számítva 500 millió forint többletigitényt jelent.

Az önkormányzatok kulturális támogatásának meghatározása során a zenekarok, énekkarok és a színházak esetében átlagosnál nagyobb, az érdeklőségi támogatásnál az 1999. évi átlagos infláció és reálbér emelés mértékével azonos növeléssel számoltunk.

A jövő évre számított 10%-os inflációval és 2%-os reálbér növekedéssel számoltunk. A dologi kiadások esetében 20%-os növekedést tételünk fel, az intézményi felhalmozásoknál 10%-os emelkedést terveztünk.”

Önkormányzatok kulturális költségvetési támogatása

Megnevezés	1997.	1998.	1999.	Index 99/98 %
Zenekarok, énekkarok	200	230	500	217
Színházak	4 337	4 770	6 100	127
Érdeklőségi támogatás	–	400	492	123
Közművelődési és közgyűjteményi normatív támogatás	1 642	8 273	9 840	118
Összesen:	6 179	13 673	16 932	123

Lapzártakor kaptuk az értesítést, miszerint a miniszter aláírta a központi művészeti intézmények minőségi pótlásáról szóló rendeletet.

ICCM Nyári Akadémia, Salzburg – Egy követendő példa a fesztiválvárosból

Az ICCM (**I**nternational **C**enter for **C**ulture and **M**anagement) a **Kultur-Kontakt**-tal közösen 1995 óta rendezi meg Nyári Akadémiáját európai kulturális menedzserek részére. Az Akadémia felvételi követelménye egy kulturális projekt tervezetének benyújtása, amely tervezet egy aktuális, európai kapcsolatrendszer igénylő, marketing, pénzügyi és projekt menedzsment oldalról alátámasztott projekt alapjait tartalmazza. A zsűri e tervek alapján választja ki azt a 20-22 résztvevőt, akik az Akadémia 2 hetét a projekt végső formába öntésére használhatják fel a résztvevő tutorok segítségével.

Talán ebből a rövidke bevezetőből is kiderül, hogy a 20-22 menedzser a kulturális szféra valamennyi területét szinte lefedi, hiszen idén pl. a nemzeti videokönyvtártól kezdve a művésztelepen át az erdei szoborkiállításal egybekötött operafesztiválig sőt a tbiliszi nemzetközi táncfesztiválig minden művészeti ág képviseltette magát.

A két hét alatt minden nap reggel kilenctől este fél hatig tartott a workshop-szerű csoportmunka, 3 csoportban, négy témakörben. A négy fő aspektus, amelyben a projektek górcső alá kerültek a következők voltak:

Marketing – a tutor prof. **Armin Klein**, a ludwigsburgi pedagógiai főiskola tanszékvezetője volt. A szolgáltatás-marketing alapjait, a célközönség csoportjainak meghatározását az árpolitikát és promóciós technikákat vitattunk meg, és építettünk be saját projektjeinkbe.

Projekt management – a tutor **Herwig Pöschl**, az ICCM igazgatója, zeneszerző volt. A projekt születésétől a végrehatás ellenőrzéséig, részletesen elemeztük a folyamatot.

Fundraising – a tutor prof. **Dennis J. Rich**, a chicagói Columbia College Művészeti, szórakoztatási és médiame-

nedzsment tanszékének vezetője volt. Az alapkérdés: „*na jó, de miből???*” Volt, aki megtalálta a választ, és van aki még keresi...

Európai vonatkozások – a tutor **Ugo Bacchella**, a torinói Artlab/Fitzcaraldo művészeti tudományos vállalkozás igazgatója volt. Kapcsolatok az EU-n belül – egyedül sokkal nehezebb, de kérdés, hogy együtt könnyebb-e. Válasz néhány év múlva várható.

A két hét alatt a tanulóknak a témákhoz kapcsolódóan külön kiegészítő előadásokat is szerveztek esténként, így pl. lehetőség nyílt meghallgatni **Regina Wohlfarth** asszony, a salzburgi Ünnepi Játékok sajtófőnökének beszámolóját a Játékok múltjáról és jelenéről (*a jövőről nem beszélt túl sokat, de jelezte, hogy azért ott sincs minden aranyból...*), **Raymond Weber** úr, az Európai Közösség nevelési, kulturális és sport ügyekért felelős igazgatóját az EK kulturális terveiről Európában, vagy a Bertelsmann Media Group európai fejlesztési igazgatóját a jövő kulturális médiájáról.

Természetesen a legnagyobb ajándék az Ünnepi Játékok néhány programjára szóló belépőjegy volt. A szervezők itt is gondosan törekedtek arra, hogy minél szélesebb betekintést biztosítsanak a résztvevők számára – így jutottunk el a Camerata Salzburg és Sir Simon Rattle mind zenei mind karmesteri szempontból fantasztikus Mozart/Beethoven est-jére, Leos Janaëek Katja Kabanovájának bemutatójára és a SOON nevű amerikai „superformance-happening”-re. (*A szervezés minden profizmus ellenére sajnos sem Katja, sem a SOON előadás nem marad túl emlékezetes. Hiába no, ízlések és pofonok – de valahogy az ember Salzburgban nem annyira kíváncsi Leos Janaëekre...*).

Mindezek után néhány szót kell ejtenem magáról a tanulmányokról is, hiszen minden egyéb „cukormáz és csábí-

tás” ellenére ez a két hét nem csak elnevezésében hanem hatásában is felért egy nyári AKADÉMIAVAL. Olyan hiányokat pótló képzés ez, amelyre valamennyi művészetekkel foglalkozó menedzsernek szüksége van, ugyanakkor – főleg az ex-szocialista országokban – a mai napig nem lehet ilyesmit ilyen koncentráltan, ilyen gyakorlatiasan, azonnali alkalmazásban tanulni. Nagy, és régi hiánya ez (*is*) a magyar művészeti képzésnek, de legalább most már arra lehetőség nyílt, hogy a különféle támogatók révén kiadott, valamennyi költséget fedező ösztöndíjak révén ezeket a külföldi lehetőségeket az Európa keleti részéből érkező menedzserek is igénybe vehetik. És ki tudja: talán egyszer majd Magyarországon is beindulhat egy ehhez hasonló színvonalú, nemzetközileg is elismert, megfelelően támogatott és menedzselte Nyári Akadémia. Nagyon hasznos lenne, és példaértékű valamennyi, a kulturális szektorban tevékenykedő kolléga részére. Addig pedig remélem, hogy jövőre is lesz olyan magyar kolléga aki lehetőséget kap a részvételre, és gyarapítani tudja tudását ebben a valódi szellemi műhelyben.

Végezetül engedje meg a Kedves Olvasó, hogy ezúton is köszönetet mondjak a Magyar Zenei Tanács főtítkárának **Csébfalvi Évának**, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége elnökének **Popa Péternek** és **Kovács Gézának**, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar igazgatójának, akik nem csak felhívták figyelmemet erre a lehetőségre, de ajánló soraikkal támogatták is benyújtott felvételi pályázatomat. Köszönöm a lehetőséget és a bizalmat.

Laczkó Tóth Gergely

További információ az ICCM-ről és tevékenységéről a www.iccm.co.at cím alatt az Interneten olvasható.

Piacra dobott közalkalmazottak

Beszélgetés a BM Duna Szimfonikus Zenekar igazgatójával, Szklenár Ferencel és vezető karmesterével, Deák Andrással a zenekar mai helyzetéről abból az alkalomból, hogy új próbaterembe költözött az együttes.

Szklenár Ferenc

– A BM Duna Szimfonikus Zenekar nem olyan régen új próbahelyiséget kapott a XII., Németvölgyi út 41. szám alatt. Mi tekinthető e nagylelkű gesztus okának? A fenntartók kényszerű lépésre, vagy adakozásra szánták-e el magukat?

Sz. F. – A költözésre azért volt szükség, mert előző próbatermünk helyén fenntartóink (a Belügyminisztérium) iskolát létesített. Nem volt egyszerű a Belügyminisztériumon belül olyan helyiséget találni, amely a célokra megfelelt volna. Végül megtaláltuk ezt a termet, amelynek – nem kis meglepetésünkre – csodálatos akusztikája van, illetve Kotschy András akusztikus munkája nyomán csodálatos akusztikája lett. Jelenlegi próbatermünk messze fölülmúlja minden várakozásunkat; a kiszolgáló helyiségek még nincsenek kész, de hamarosan azokba is beköltözhetünk.

– Egyébként minden a rendelkezésükre áll?

Sz. F. – Minden felszerelésünket természetesen magunkkal hoztuk; itt hiányzik még a légkondicionálás – tervek már vannak, talán pénz is lesz hozzá. Reményeink szerint tavaszra ez is megoldódik. Ez a próbaterem már így is sokkal jobb körülményeket biztosít, mint az előző és talán azt sem túl nagy bátorság állítani, hogy a magyar zenekarok legjobb próbatermeivel is bármikor felveszi a versenyt.

– A kiszolgáló helyiségek „gyújtónév” alatt mit ért?

Sz. F. – Elsősorban megfelelő számú szekció-próbatermet; nem lenne baj, ha az iroda is a próbaterem mellett lenne, van is rá remény, de az nem létszükséglet. Szeretnénk azonban a próbaterem közvetlen környezetében a kis egyéni gyakorlásra alkalmas helyiségek számát növelni.

– Költözéskor nyilván mérlegelték a kotta- és hangszerállomány mennyiségi-minőségi állapotát. Milyen következtetésre jutottak?

Sz. F. – Valóban, éppen most tartunk egy nagy felmérés közepén, amiből már eddig is kiderült, hogy a zenekari tagok nagyobb része saját hangszerén játszik, mivel nem tudunk számukra megfelelő minőségű hangszert, vagy egyáltalán hangszert biztosítani. Apró lépésekben, minden évben veszünk ugyan egy-két instrumentumot, de ezen a téren sajnos komoly elmaradásaink vannak.

Kottatárunk szerintem nagyon jó, bár a költözés óta még nem került sor egy alapos és szükséges leltárra, aminek elsődleges célja az lenne, hogy minden előkerüljön, mindenről tudomásunk legyen és mindenről tudja a kottatáros, éppen hol található. Repertoárunk és munkánk szinte teljes egészében erre a kottatárra épül, hiszen a kottakölcsönzés is egyre drágább; csak akkor kölcsönzünk, ha elkerülhetetlen.

– Annak idején már felmerült a kérdés: napjaink piaci helyzete, az egyre értékezebbé váló munkalehetőségek mennyire éreztetik hatásukat? Javult-e annyira a zenekar muzsikuss-állománya, hogy ez akár a repertoáron is éreztetni tudja hatását?

Sz. F. – A mi repertoárunknak eleve hátrált szab az együttes létszáma: 53 fő szerepelhet hivatalosan státuszban és komoly harcok árán sikerül elérni esetenként az 56-58-as létszámot. Hivatalosan a Duna Palotánál, közalkalmazotti státuszban dolgozunk, ahol nagyon nehéz elfogadtatni, hogy a szimfonikus zenekaroknak van egy alaplétszámuk, hogy a félállásban dolgozók hivatalos státuszának szükségességét az élet-diktálta helyzetekkel meg tudjuk magyarázni. Mostanában szinte kizárólag létszámleépítésről, létszámstopról szól az élet, nem áll módunkban fejleszteni.

– Mi lenne az optimális helyzet, figyelembe véve a realitásokat?

D. A. – Ahhoz, hogy egy 10-8-6-6-4-es, valós állandó létszámmal kalkulálhassak, hogy meglegyenek a hármás fák valamint az ezekhez csatlakozó egyéb szólamok, hogy mindenütt legyen egy tartalék pult, hiszen mindig vannak, akik szülés miatt időszakosan abbahagyják a munkát, 65 olyan tagra lenne szükség, aki tisztán zenész, aki csak azzal foglalkozik, hogy a zenekarban játszik. Ehhez jönne a karmester és egy minimális háttérszemélyzet. Összesen tehát 70 státuszra lenne szükség a jelenlegi 54 helyett. Mindez nagyon rányomja a bélyegét arra, hogy mit játszunk, hogy mit vállalhatunk el.

– Az adott létszámon belül észrevehető-e minőségi változás az utóbbi években?

D. A. – Logikusan mindenképpen ennek kellett volna bekövetkeznie, csak a létszámstopp miatt éppen az a fluktuáció nem érvényesülhetett, aminek látványosan ez lehetett volna az eredménye. A zenekarral egyébként nagyon elégedett vagyok: fiatalok ülnek a pultoknál, akik bármilyen más zenekarban is megállják helyüket. Tény, hogy sokszor még mindig ugródeszkanak tekintik a fiatal muzsikusok ezt az együttest, ezzel mindenkinek együtt kell tudni élni. Az azért zavaró tud lenni, amikor egy-egy távozó muzsikus helyére nem tudunk másikat szerződtetni a létszámstopp miatt. Még a félállást sem tudom egészen egészíteni.

Sz. F. – Meg kell jegyezni, hogy a zenekar állománya az utóbbi években nagyon stabil. Egy muzsikus szerződött át másik együtteshez, a többiek, akik jöttek vagy mentek, születési szabadság miatt tették ezt – ez a jelenség a fiatalság „mellékterméke”.

D. A. – Hat éve, amikor idejöttem, komoly „feltöltési” folyamat volt. Sajnos csak egy-két évig tartott. Ennek viszont megvan az az előnye, hogy ez az összekovácsolódott társulat pontosan tudja, mi a dolga itthon és külföldön, mi az, amit megengedhet magának és mi az, amit nem.

Sz. F. – Korrekt módon osztják be a munkát, önfegyelmével fogadták el a hihetetlenül szigorú hangverseny-szerző-

dések minden pontját a megjelenési fegyelemtől kezdve a minőségi produkcióig bezárva. Zenekarunk teljesítménye ennél fogva kiegyenlített, mindig lehet tudni, mi várható és talán ezért is van az, hogy a Magyar Rádió előszeretettel készít felvételeket az együttessel. Évente felvesz legalább egy-két koncertet, és az ismétlés lehetőségével leadja. Szerencsés helyzet, hogy szinte mindegy, melyik fellépést választja. Ugyanígy jó érzés, hogy esetleges partnereink, potenciális megrendelőink bármikor beülhetnek, akár inkognitóban is, nem fogunk szégyenkezni a hangverseny végén.

A zenekar bevétel-orientált. (Éves szinten 17 millió forintot kell magunknak megkeresnünk.) A fölkerések közül azok jutnak nekünk, amelyek eleve kisebb létszámmal kalkulálnak. Szinte az utolsó pillanatban kaptuk a Duna-koncert felkérést. Ez egy sorozat, amit a szervezők kimondottan idegenforgalmi céllal, a külföldi turisták számára teremtettek. Ugyanez a cég „rendelte meg” az operagálát is. Ez a két sorozat átfedi a teljes évadot, az optimálisnál lényegesen többet kell dolgoznunk.

– *Ennek van valamilyen anyagi vetülete az egyes művészek zsebére nézve is?*

Sz. F. – Ritkán; hatása van azonban a zenekar működésére, ami szintén fontos tényező.

– *Előfordulhat-e, hogy nagyobb létszám, teljesebb összetétel esetén jobban fizetett felkérésekhez jutna az együttes? Lehet-e ez a tény esetleg elegendő érv a fenntartó számára a kívánt létszám-emelés engedélyezése mellett?*

Sz. F. – Nem hiszem, hogy ez szándék kérdése, inkább a lehetőségek figyelembevétele csupán. Nagyon drága manapság egy közalkalmazotti hely és minden elismerésem a kollegáké, a közvetlen vezetőké, hogy minket és a társegüttest (a Duna Művészegyüttest) fenn akarják tartani. A számok alapján látom, mibe kerül egy közalkalmazott léte, és a Belügyminisztérium méltányolja a mi munkánkat. Maga a cég évente 130 koncertet garantál nekünk, vannak hagyományos bérleti sorozataink a magyar közönség számára, vannak gyerekbérleteink, alkalmi felkéréseink, külföldi szerepléseink. Annyi hangversenyünk van, hogy néha összegezni sem merem – nekünk ennél jobb szerződésre nincs szükségünk.

– *A 130 koncertet milyen közönségkörben garantálja a fenntartó?*

Sz. F. – Ezek a Duna Palotában, saját közönség számára szerveződnek.

– *Van-e konkrét kívánság, ami e hangversenyek programját illeti?*

Sz. F. – Igen, mégpedig a magyar és magyar vonatkozású kultúra alkotásainak ápolása. Az operagálák esetében pedig a legszebb, legértékesebb operaslágerek előadását várják tőlünk. Ezeket egészítik ki saját szervezésű rendezvényeink.

– *A jegyek, bérletek értékesítését is a fenntartó vállalja?*

Sz. F. – Természetesen, hiszen nálunk, a zenekarnál nincs olyan apparátus, amely ezzel foglalkozni tudna. Az én zenekari igazgatói munkámra sincsen önálló státusz; én fuvolistaként vagyok státuszban, közben „igazgatók”. Státusz szempontjából ugyanis el kell dönteni: vagy igazgató van, vagy harmadik fuvolás. Nincs külön adminisztrátor sem, PR-menedzserről nem is szólva. Szerződésünkben tehát külön értékesítési munkát teljes egészében a fenntartó vállalja.

– *Nyilván az értékesítésnek megvan a maga, nem biztos, hogy piac-orientáltságú filozófiája. Mennyire jelentős bevételi forrást jelent az eladott jegyek értéke?*

Sz. F. – Jegyáraink valóban alacsonyak – az így kieső bevételt a fenntartónak és nekünk magunknak is pótolni kell.

– *Van-e lehetőség ilyen körülmények között más helyszínek igénybevételére? Játsszik-e a zenekar más budapesti koncertterekben is?*

Sz. F. – A terembérlési díjak nagyon magasak, nem törekszünk tehát más helyszínre. A Duna Palota egyébként is csodálatos hangversenyteremmel rendelkezik, amelyben 320 néző foglalhat helyet, légkondicionált, télen-nyáron ideális körülményeket biztosít. Boldogan vennék legalább az egyik bérletünket a Zeneakadémiára, a Vigadóba vagy a Kongresszusi Terembe, de nem engedhetjük meg magunknak. Akkor jutunk el ilyen helyekre, ha egy külső felkérő szerződteti a zenekart és az adott helyszín történetesen valamilyen híres hangversenyteremünk.

D. A. – Régebben kisegítettük a Zeneakadémiát a zenekarunkkal és ennek fejében adhattunk ott koncertet. Most már erre nincs pénze a Zeneakadémiának, nekünk pedig nincs pénzünk a terembérlési díjakra. Most megint elkezdtünk együtt dolgozni: a zenekar el fogja játszani zeneszerzős növendékek íróasztalnál megírt zenekari műveit, hogy azért azok hallhatóvá is váljanak. Bízom abban, hogy néhány ilyen alkalmat a Zeneakadémia egyszer legalább egy nagytermi koncert lehetőségével honorál majd.

Sz. F. – Nagyon szeretünk a zeneakadémistákkal dolgozni, és azok, akiknek például a diplomakoncertjén közreműködünk, az első adandó alkalommal jöttek velünk játszani. Mi is igyekeztünk számukra fellépési lehetőséget teremteni. Pillanatnyilag úgy gondolom, hogy olyan munkatárs nélkül, akinek kizárólag felkérések utáni kutatás, szponzorok szerzése a feladata, nem tudunk jelentősen előrelépni ebben az irányban. Ezzel együtt vannak azonban mostanában is különleges alkalmak, amikor például a Mátyás templomban játszunk, most már lassan hagyományos lesz a Ferencvárosi Ünnepi Napokon való részvételünk, rangos helyszíneken játszunk Budapesten kívül és külföldön.

– *A külföldi utak mennyire rendszerezettek? Mennyire állandóak a visszahívások?*

Sz. F. – Egyre rendszeresebbek, egyre gyakoribb a többszöri visszahívás. Jó kapcsolatunk van Svájcba, ahol egy kórus szokott felkérni minket, most majd ők jönnek hozzánk vendégzerepelni. Kétszer voltunk Villachban, a Karintiai Nyáron. Alkalmi lehetőségként helyettesítettük az Operaház zenekarát Loreleyban. Vannak téli turnéink, ahol operettet játszunk, gálakoncerteket adunk – ezek többnyire Karácsony után kezdődnek, amikor lassan az egész magyar zenésztársadalom útnak indul ilyen gálakoncerteket adni. Mi ezt úgy intézzük, hogy közben itthon is hiánytalanul teljesítjük kötelezettségeinket.

– *Milyen mozgásteret van e lehetőségeken belül az együttesnek vendégművészek (szólisták, karmesterek) szerződtetésére?*

Sz. F. – Arra törekszünk, hogy továbbra is képesek legyünk a tehetséges fiatal szólistáknak fellépési lehetőséget biztosítani. Figyeljük a zenei versenyeket és mindig felajánlunk valamilyen hangverseny-díjat – praktikus okokból mindig magyar versenyzőnek.

D. A. – A külföldieknek rendelt koncertek esetében például ez fel sem merül; ez egy tisztán üzleti vállalkozás. Budapesten mindössze háromféle szervezésben működő (Interoperett, Hungária Concert, Musical World), adott réteget – a hazánkba látogató külföldi turistákat – célzó, speciális szórakozási lehetőség van. És szemben a külföldiek által szintén látogatott, egyéb komolyzenei rendezvényekkel, ezek nem akkor célozzák meg a turistákat, amikor azok már bent vannak az országban, hanem amikor elindulnak otthonról – azaz, már útközben (repülőn, vonaton, határon, stb.). Ez teljesen másfajta programot jelent előadásban és műsorpolitikában egyaránt, mint ha mi az éppen itt járókat akaránk megtalálni. Eleve kizárt a véletlenszerű-

ség: a turista tudja, mit fog hallani. Mi olyan programot állítunk össze, amit a mi feltételeink között magas színvonalon meg lehet szólaltatni. A megrendelő kérése kimondottan az is volt, hogy ne nagyzenekar legyen – ez üzleti vállalkozás, aminek pozitív mérleget kell mutatnia. Számunkra ez nagyon előnyös, hiszen az egyes alkalmakkor nem kell a teljes zenekart foglalkoztatni, így megoldható a teljes esztendő keresztl, heti háromszori kötelezettség vállalása az egyéb feladatok és a szabadságok biztosítása mellett is. Gyakorlatilag folyamatosan két (kisegítőkkal) teljes, felkészült zenekar és három karmester garantálja a biztos munkát.

Deák András

– *Melyek azok a fellépések, amikor saját elképzelés szerint, hagyományosan szimfonikus zenekari koncertet tud adni a zenekar?*

D. A. – Erre valók a mi saját bérleti hangversenyeink. Régebben, amikor nem volt más munkánk, évadonként kétszer tíz előadásból állítottunk össze bérleteket. Most ez csak kétszer öt előadás, és ezekben tudunk olyan zenéket játszani, amiket (és amiért) tanultunk.

– *Ezt is menedzseli a fenntartó?*

Sz. F. – A mi fenntartónk egészen pontosan a Duna Palota, amely az egész életünket (a saját és bérleti hangversenyeinket) menedzseli.

– *Ki kezeli az adott hatáskörön kívül eső fellépéseket, amelyen például a Duna-sorozat is?*

Sz. F. – A Hungária Koncert Kft., amely

fenntartói szinten is meg tudná állni a helyét abban az esetben, ha nem lenne saját fenntartónk, amely vállalja és nagyon jó szinten el is látja ezeket a feladatokat. Ez tehát egy koncertszervező cég, amely előadónként adott összegért szerződött minket – szemben a fenntartóval, amely a koncertszervezői feladatokon túl fizetést ad, hangszert vásárol, stb.

– *Ennek a Hungária Koncert Kft.-nek egyébként hol van az irodája?*

Sz. F. – Bent a Duna Palotában. Annak idején, amikor létrejött a cég, ránk építettek programjukat. Később csatlakozott a BM Duna Művészegyüttes is és ma már

több együttessel, a hét minden napjára minimum egy, de gyakorta két-három műsort szervez a kft.

– *Ezek szerint a BM Duna Szimfonikus Zenekar alapvetően háromféle feladatot teljesít: a fenntartó saját koncertjei, a sorozatok és az idegenforgalmi céllal tervezett programok. Szó volt a garantált minőségről is, ami az összeszokottság, kiegyenlített munka kellemes következménye. Kell-e valamit tennie a hat esztendeje ide szerződött karmesterek azért, hogy következményei nyitott fülekre találjanak?*

D. A. – Értem a célzást, hiszen magam is tudom, hogy vezető zenekarainkban a közelmúlt karmesterváltásai egy éven belül óriási meghallgatásokat eredményeztek. Érthető ez abból a szempontból, hogy egy új vezetőnek tisztában kell lennie körülményeivel és avval, mit várhat muzsikusaitól. Ezt azonban meg lehet indokolat-

lan stresszhelyzet nélkül is oldani. Annak idején én is éltem ezzel a lehetőséggel és bár szó sem volt sem elbocsátásról, sem új szerződésekről, mégis stresszt okozott az önálló megszólalás kényszere. Igaz, egy évvel korábban még az egész zenekart a megszűnés veszélye fenyegette. Mindannyiunk számára komoly próbatételt jelentett tehát az első időszak és a próbajáték, de azóta nincs tudomásom említésre méltó konfliktusról. Igaz, nem is lehetséges ijedtségre okot adó „tisztogató” a minket érintő közalkalmazotti jogviszony és a ma mindenkit érintő gazdasági körülmények között. Ha ugyanis szakmailag indokolhatóan, a jogi megszorításoknak eleget téve elküldenék véletlenül egy muzsikust, nem hirdethetném meg újra a státuszt, hogy jobbat szerződtessek, mert hiszen létszámstop van. Nem ártana néhány változtatás, de csak a meggyőzés lehetősége marad számomra: leülni az érintett zenekari taggal és rábírn arra, hogy küzdje föl magát a használhatósági színvonalra. Nálunk nem lehet éveken át elbújni a tutiban vagy egy sokadik pultnál, hiszen nem vagyunk sokan, párhuzamosan két zenekart kell készenléti szinten tartanunk és még cseréljük is a muzikusok helyeit. E küzdelem eredménye egy erőteljes fejlődés; a zenekar kamara-felállásban is képes nagyon jó színvonalon játszani. Ilyen intenzív és koncentrált munka mellett ez a kis létszámú szimfonikus zenekar szimfonikus gondolkodásban nem marad el olyan százon felüli létszámmal dolgozó együtsektől, ahol esetleg nincs mindenki ennyire tudatában egyéni felelősségének.

– *Ez a szerencsésnek mondható állapot valójában annak a szerencsétlen helyzetnek a következménye, hogy pillanatok alatt óriási versenyhelyzetbe került kívülről a zenekar, és nem voltak jogi-gazdasági eszközök ahhoz, hogy belülről felvegyék a versenyt. Kerülő úton kellett a régi „árut” kelendővé tenni az új piacon.*

Sz. F. – Így történt.

– *Őn mint kollega, meg tudja érteni azokat a karmestereket, akik a jelen piaci körülmények között, új együtteshez kerülve azonnal meghallgatásokat kezdeményez?*

D. A. – A gyakorta szokásos, szinte pánikszerű meghallgatásoknak nem látom értelmét, már csak azért sem, mert Magyarországon, megfelelő munkaszerződések mellett nincs is túl sok értelme. Mások a lehetőségei természetesen egy Nemzeti Filharmonikus Zenekarnak például, mint nekünk, hiszen mi csaknem családtként működünk együtt. Ennek vannak jó és rossz oldalai természetesen, de megpróbálom a jó oldalait számba venni. Számomra

nemcsak kellemes érzés, hanem létszükséglet is, hogy jó kapcsolatban legyenek a muzsikussal, mert csinálhatok én a karmesteri pulpituson bármit, ha a zenekar nem áll oda mögém. Nem játszhatok el karmester-allűröket, mert nem erről szól a munkánk – mi nagyon egymásra vagyunk utalva. Az igazgató sem játszhatja el igazgató-allűrjeit, mert esetleg tíz perc múlva bent ül és fuvolázik, vagy piccolózik. Nem szabad megbántani az embereket, tartózkodni kell feszültségek teremtésétől, legalább itt belül. Az üzleti vállalkozás, amibe bekerültünk, kemény feltételeket szab, ha nem csináljuk, mehetünk az utcára. Ironikusan fogalmazva: mókuserékben élünk, de az legalább forog.

Nagyon fontosnak érzem a jó értelemben vett csapatszellemet a zenekaron belül. Sajátos módon a labdarúgásra tudok csak utalni: össze lehet válogatni egyenként briliáns focistákat, rájuk húzni egyforma mezt, de az attól még nem csapat és bizony lényegesen gyengébb tagokból álló, de mesterien összedolgozó ellenfelektől csúfos vereséget szenvedhet. Teljesítményük esetlegessé válik: ha kijön a lépés, csodákra képesek, ha nem jön ki a lépés, vesztenek. Elhangzott, hogy a mi életünkben milyen fontos dolog a kiegyenlített teljesítményre való képesség.

Ami engem, mint karmestert illet úgy gondolom, hogy biztos jó lehet olyan zenekarral dolgozni, ahol minden pultnál sztárok ülnek; nem tartom azonban értéktelennek a megszenvedett jó produkciót, ahol kemény munkára van szükség és e kemény munka eredménye szinte tapintható.

– *Mennyire tud támaszkodni szakmailag és emberileg a szólamvezetőkre?*

D. A. – Minden szempontból maximálisan. Itt van például bérleteink műsorának összeállítása: figyelembe kell venni saját létszámunkat, de azért olyan művel is lehet kacérkodni, amelyhez kísézők kellenek. Mindig megkérdezzük a zenekart, mit szeretnének játszani, ki szeretne szólózni. Évadonként helye van egy Tűzmadár szvit jellegű és kaliberű kompozíciónak is. Ez a darab például nincs repertoáron; felkészülünk, eljátsszuk egyszer vagy kétszer, aztán évekig hozzá sem nyúlunk. Maga a felkészülés úgy történik, hogy a koncert hetében csak azzal az anyaggal foglalkozunk; ezt a közös munkát megelőzik a szólampróbák. Hihetetlen öröm volt érezni, hogy vetik magukat a muzsikuskok a darabra, gyakorolják otthon, hogy a második szólampróba után nem lehetett már kottát találni a próbateremben. Csemegének, nem pedig nehezen emészthető kötelezettségnek tekintették a darabot. Nagyon jó így dolgozni.

– *Hány szólista és vendégkarmester szerepelhet évadonként az együttessel?*

D. A. – F fiatal szólistákat hívunk, hogy kit és mennyit, pénz kérdése. Igyekszünk úgy megválasztani a vendégkarmestereket, hogy aki elfogadja a meghívásunkat, valóban fel is léphessen, lehetőleg visszatérően is.

– *Milyen szinten tud oratóriumrepertoárt vállalni a zenekar az adott létszám és adott feladatmennyiség mellett?*

D. A. – Ilyen alkalomra felkérést szoktunk kapni; a létszám nem szokott problémát okozni, hiszen az oratóriumokban nem szokott monstre zenekar játszani. A cél az, hogy minél több előadáson lehessen egy-egy művet előadni. Egy-egy alkalmi felkérésre tanult művet módunk van azért többször is eljátszani, mivel állandó kapcsolatunk van a Stefánia Palotával, és oda ezeket, a nagyobb apparátust igénylő darabokat szoktuk vinni, hogy minél jobban kamatoztassuk a befektetett munkát.

– *Ilyen zsúfolt program mellett mennyire van lehetőségük más munkát is csinálni a muzsikuskoknak? Tudnak-e, szabad-e tanítani, más együtteseknél kíségetni?*

Sz. F. – Hétfőn és csütörtökön délután nincs próba, hogy aki tanít, eleget tudjon tenni kötelezettségeinek. Egyetlen követelményt szabunk: igénytelen kérésekkel ne is keressenek meg minket. Rangos feladat korlátlanul vállalható, ha az illető meg tudja szervezni saját maga helyettesítését.

– *Létezik-e, terveznek-e CD-felvételeket?*

Sz. F. – Van egy CD-felvételünk, amiből már el is adtuk az első 2000 példányt. Most folyik a második kétezer utánnomása. ez három éve készült, és éppen most lenne itt a megfelelő pillanat újabb felvétel készítéséhez, de ehhez pénz kell. A CD-n a Duna Koncertekből szólal meg egy válogatás. Készült egy videofilm is: Egy este Budapesten a BM Duna Szimfonikusokkal. Hamarosan sajtótájékoztatót tartunk, hogy megismertessük új próbatermünket, és ekkor lesz ennek a videó felvételnek is a sajtóbemutatója. Egyik különlegessége, hogy ritka szép Budapest-felvételek vannak rajta. A kommentár többnyelvű; finom almonddással mutatják be a zenekar tevékenységét és ezt a speciális Duna-menti elhivatottságot. Ebben mi nagyon hiszünk, és ha repertoárfejlesztés lesz, ebben az irányban fogunk előrelépni. Itt fogunk tudni megmaradni az európai kultúrában.

– *A már említetteken kívül mi a legnagyobb problémája a zenekarnak?*

D. A. – Megfelelő apparátus nélkül a sokat emlegetett PR-munka. Annyi szép és jó dolgot csinálunk, amiről nem tudunk kellő mennyiségű és méltó küllemű reklámmot készíteni. Irigylem például a MATÁV Zenekart, amelynek fenntartója egyszerűen a telefonszámlához „csapatja” szórólapjait; egyedi lehetőség ez, amit – ha jól belegondolunk – a MATÁV előfizetők finanszíroznak.

Sz. F. – Legnagyobb veszteségünk az, ami egyébként az összes alapítványi zenekart is érinti, hogy a minisztériumi támogatásból mi nem kaphatunk, mert abból csak az önkormányzati zenekaroknak jár. Éves szinten ez mintegy tízmillió forint.

D. A. – A helyzet szinte komikus: a Belügyminisztérium adja az önkormányzatoknak a megfelelő támogatást, amiből az önkormányzatok a zenekaraikat is támogatják. Mi azonban nem kapunk a belügyminisztériumi támogatásból, valószínűleg szeméremből, mert biztos akadna néhány szemfüles ember, aki korrupcióval vádolná a Belügyminisztériumot. Egy táblázat kimutatta, hogy a támogatottságban fölöttünk, azaz alulról a második helyen álló zenekarnál egyharmaddal kevesebb támogatást kapunk éves szinten. Arról nem is szólva, hogy számos szponzor visszalépett, amikor meglátta, hogy ez a BM zenekara – el sem hiszik hogy Magyarország egyik legnagyobb állami cégénél nem jut erre korlátlanul, vagy legalább bőségesen pénz. Még a saját beszállítóik sem mernek (vagy nem akarnak) segíteni, pedig milliárdos üzleteket kötnek a kávéval. Most az irodabútorunk – szoros kivételként – egy ilyen szponzori ajándék.

D. A. – Ha mi veszünk valamit, mondjuk egy faxot, azt csak egy hangszer, hangszerjavítás vagy mondjuk hűrgarnitúra kárára vehetjük. Faxunk például reklámbevételeként lett – egyik cég hirdetett a bérletünk hátoldalán és cserébe egy hatvanvalahányezer forintos faxot adott.

Mindezzel együtt én boldog vagyok és elégedett, mert jó emberekkel és végül is jó színvonalon dolgozhatok. Ebben az esetben is igaz, hogy a szegénység bizonyos szempontból kohéziós erővé is válhat.

Sz. F. – Az is jó érzés, hogy tudjuk: a Duna Palota vezetői, név szerint például Kalmár Lászlóné elkötelezett híve és védelmezője a két művészegyüttesnek. Mindig megpróbálja anyagi javakkal is elősegíteni a jó hangulatú munkát; olyan támogatásokat, fizetésemelést szerez, amelyek ugyan még mindig nem emelik a zenekart a többi szimfonikus zenekar szintjére, de érezhető könnyebbé válnak és maga a támogatás ténye is egyfajta egzisztenciális biztonságot nyújt.

Tóth Anna

Konzolidálódó Zeneakadémia

A Zeneakadémia pénzügyi viszontagságainak összefoglalója

Rendeződni látszanak a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola gondjai. Forgács Péter, a kincstári biztos hivatalának irodavezetője szerint a vizsgálat után sikerült konzolidálni a Zeneakadémiát: az intézmény fizeti a járulékokat, törleszti az adósságát – részben a főiskola új gazdasági főigazgatójának, Böszörményi Jenőnek köszönhetően. Remény van tehát arra, hogy ez a tanév minden zökkenő nélkül érjen véget a főiskolán.

A Zeneakadémia pénzügyi gondjai 1992-ben kezdődtek: az intézmény felélte tartalékait, pénzügyi egyensúlya felbomlott, folyamatos finanszírozási gondokkal küzdött. Először 1994-ben indítottak vizsgálatot a Művelődési és Közoktatási Minisztérium (MKM) átvilágítói, amelyek eredményeképpen megállapították, hogy a pénzügyi hiányt a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola önerőből nem képes felszámolni. Az intézmény vezetői hiába kértek segítséget: nem történt lépés az adósságok rendezésére. A be nem fizetett társadalombiztosítási járulékok miatt 1996-ban került reflektórénybe a Zeneakadémia. A szegedi kihelyezett tagozatán a tanévkezdést követően végrehajtott jelentek meg, hogy behajtsák a 7 millió forintos hátralékot. Gallai István, a főiskola gazdasági főigazgatója ekkor vizsgálat indítását kérte a művelődési tárcától, ha úgy tetszik önmaga ellen. A Zeneakadémia (a vidéki tagozatainak és a budapesti gyakorlóiskolájának) pénzügyi helyzetének mérlege 1996 novemberében 57 millió 361 ezer forint tartozás az egészségbiztosítási pénztár felé járulékfizetés címén és még további 4 millió 794 ezer forint tartozás az MKM felé.

A szegedi konzervatórium dologi kiadásaira rendelkezésre álló keretösszeg a rezsiköltség összegének csak 30 százalékát fedezi, és a többi tagozat sincs jobb helyzetben – állapította meg az MKM. A művelődési tárca azt is elismerte ekkor: kényszer szülte Gallai István 1996 január 16-án kelt levelét, amelyben felszólította a kihelyezett tagozatok gazdasági vezetőit: ha a dologi kiadások alacsony előirányzata miatt nem tudják nem tudják kifizetni a rezsiköltségeket, úgy azokat a tb-költségrész terhére egyenlítsék ki. Magyarán inkább a járulékot ne fizessék be, mintsem az iskolákban kikapcsolják a villanyt vagy a fűtést.

A minisztérium átvilágítói szerint a főiskola „működési hiányának” egyik oka, hogy alapfeladatait – az MKM engedé-

lyével ugyan –, költségvetési finanszírozás nélkül bővítette: új szakokat indítottak például.

Hiába érveltek a Zeneakadémián azzal, hogy az 1991-ben újra indított egyházzenei szak pályázatból tartja fenn magát, az 1992-ben indult korrepetitor kiegészítő szakon pedig a tanárok ugyanazért a bérért, megemelt óraszámában, tulajdonképpen térítés nélkül vállalták az oktatást. A művelődési tárca csak azt ismerte el, hogy az új szakokat valós igény hozta létre, szükségességük nem kérdőjelezhető meg – de továbbra is a „többlet szakmai feladatok vállalását” határozta meg, mint a pénzügyi bajok egyik forrását. A tanzakok megszüntetése árán nem lehet pénzhez jutni az adósság törlesztéséhez, ezért a főiskola azt próbálta kitalálni, hogy mivel lehetne több bevételre szert tenni.

Megoldást jelenthetett volna a hallgatói létszám növelése, hiszen egy nappali egyetemistáért 390 ezer forint normatív támogatást adott akkoriban az állam. A főiskolásokért csak 260 ezret, ami rendkívül kevésnek számít olyan területen, ahol egyéni oktatás folyik.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolának legjelentősebb bevételi forrását a nagyterem jelenti, amely gyakorlatilag Budapest egyetlen koncertterme. A főiskola kénytelen majdnem minden este bérbe adni a nagytermet, akár a zeneakadémisták rovására is. A diplomázó hallgatók például a hagyományos vizsgakoncertjeik helyszínén nem mindig tudnak hangversenyt adni, mert a nagyterem már foglalt, bérbeadták. A nagyterem kihasználtsága pénzügyi szempontból a legteljesebb mértékig megvalósult.

A főiskola több bevételhez juthatna, ha a külföldi „pénzes” felvételizőket automatikusan felvennék a Zeneakadémiára, azonban így a patinás intézmény elveszítené világhíres szakmai rangját.

Gallai István szerint a megoldást csak azt jelenthette volna, ha az intézmény költségvetési támogatását megemelnék az állandósult hiány mértékével.

– Nem segélyekre van szükség, hanem a problémák végleges rendezésére, amely elsősorban a Művelődési és Közoktatási minisztériumon múlik – nyilatkozta 1997 januárjában.

A művelődési tárca azonban úgy ítélte: a Zeneakadémia pénzügyi problémáinak megoldása a részükről nem jelent automatikus finanszírozási kényszert. Viszont a főiskolán tett vizsgálat záróakkordja-

ként a tb-járadék befizetésére biztosított keret engedély nélküli átcsoportosítása és az államháztartási törvény paragrafusainak megsértése miatt az intézmény gazdasági főigazgatójának felelősségét vetették fel.

Innentől kezdve a Zeneakadémia ügyének rendezése az Államkincstárhoz került. Időnként persze egyéni akciók kapcsán – például Solti György látogatásakor, amikor három zongora adományozását helyezte kilátásba a világhírű karmester – újból és újból felvetődött a Liszt Ferenc téri intézmény sorsa. Az Országgyűlés kulturális bizottsága 1997 decemberében úgy döntött, hogy tartalékkeretéből 50 millió forint gyorssegélyben részesíti a Zeneakadémiát, de az intézmény tartozását a bizottság sem tudta teljes mértékben kiegyenlíteni.

A felgyülemlett adósságállomány miatt a Pénzügyminisztérium kincstári biztost nevezett ki, akinek feladata: az adósság keletkezése okainak feltárása, törlesztésének feltételeinek és lehetőségeinek, valamint a gazdálkodás korszerűsítésének kidolgozása volt.

A vizsgálat eredményét Forgács Péter, a kincstári biztos hivatalának vezetője foglalta össze. Az egyik leglényegesebb eredménynek azt tartotta, hogy átláthatóvá tették a nyilvántartásokat: kiderült mennyi ténylegesen a főiskola adósságállománya. A vidéki (győri, miskolci, szegedi és debreceni) tagozatok leválásával, azaz integrálódásával az adott városok főiskolai szövetségébe, jelentős összegű megtakarítást jelentettek a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolának, amelyhez továbbra is hozzátartozik: a budapesti egyetem, a tanárképző főiskola, a konzervatórium és a hangszerész-képző. Az adósságok átütetemesére vonatkozó intézkedési terv megszületett, egyezségeket kötöttek és a köztartozási figyelő rendszer segítségével havonként tájékoztatást kapnak: törleszti-e rendszeren a Zeneakadémia a tartozásait, illetve nem halmozódnak-e fel újabbak. Egyébként a művelődési tárcától további 20 millió forintot kapott az intézmény, és az úgynevezett célfinanszírozásnak köszönhetően nem folynak el azok a pénzek sem, amelyekből apránként felújítják az épületet. A tandíj eltörlésével ugyan bevételről esik el a Zeneakadémia, de a felsőoktatási normatíva megfelelő módosításával úgy tűnik: zökkenőmentesen, azaz botrányok nélkül fog lezajlani az 1998/99-es tanév a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán.

Nagy Marianna

Figaro itt, Figaro ott - a MÁV Szimfonikus Zenekara mindenütt

Kétfelé teljesített szolgálatot július-augusztus folyamán a MÁV Szimfonikus Zenekar. A zenészek egy része a Budavári Nyár '98 keretében a Hadtörténeti Múzeum udvarán kétszer segédkezett a Figaro házasságának színrevitelében (Mozart remeke a Fiatal Művészek Nyári Fesztiválja keretében csendült fel július 19-én és 22-én), mások pedig a határ túloldalán a klosterneuburgi nyári játékok keretében. A sevillai borbély népszerűségét növelték (Rossini vígoperája július 15-e és augusztus 8-a között kilenc esten örvendeztette meg közönségét, s egy alkalommal, rövidített verzióban, gyermekelőadásra is sor került).

Július 22-én Mozart, 24-én Rossini kínált ürügyet, hogy az operaelőadást (a színpadi produkciót) a zenekari játékosok szempontjából gondoljam át.

A Sass Sylvia nevével fémjelzett fesztivál gondolata kitűnő, nemes gesztus, hogy diák-közönség ingyen látogathatja. Így volt ez tavaly is – mégis, pásztázva a publikum sorait, kevesellhettük az ifjúságot. Távolléttük csak részben menthető azzal, hogy a 20 órás kezdés szinte eleve lehatárolja a közönséget (autósok és várbeliek előnyben!). Érdektelenségtől így sem kellett tartani a közreműködőknek. Az olasz szöveggel, a recitativókat is teljes terjedelemben megszólaltatott operát szinte csak azok élvezhették maradéktalanul, akik alaposan ismerik nemcsak a cselekményt, hanem a mozarti dramaturgia megannyi mesterfogását. Különböző a játékidő az áriák gyönyörködtető perceire és várakozási időre (recitativo) oszlott, s ez utóbbiból alaposan kivette részét a hangszeres kíséző együttes is.

A pódiumi megjelenéshez szokott muzsikusok bizony restellhetnek magukat, ha rejtett kamerák felvétele szembesítené őket egész esti viselkedésükkel. Ha szemmel láthatóan másvalamin szórakozik egyik-másik pult két játékos a vonósok közül, az legfeljebb azoknak tűnik fel, akiknek figyelmét elterelte az indokolatlan pukkadozó jókedv. Az viszont már sokak közügye, hogy akkor is laza maradt a fegyelem, amikor játszaniuk kellett. Mert aligha a hangszeres technikai képzettségé-

re (alul-képzettségére) vezethető vissza a hülyéskedő pizzicatózás, olyan mozdulatokkal, amelyeknek legfeljebb rajzfilm-paródiában lehetne helyük – hogy csak a legkírívóbbat említsem. Meglepő hangzást eredményezett volna némely hegedűpult duójának „kihangosítása” is...

Bartal László valójában legfeljebb koordinátorként működött (rugózásával a 60-as évek amatőr beat-zenekarainak mozgástechnikáját idézte). Igénytelenül nem lehet (s főképp: nem szabad!) kísérni!

Mindebből sejthető: két síkon, két szinten folyt az előadás, nemritkán magányosnak érezhették magukat az énekesek, akiknek pedig (lévén fiatal művészek) kijárt volna a figyelmes segítség...

Felkészültségük imponáló volt, játékok heterogén. Saját szerepük megformálására mindnyájan több gondot fordítottak, mint arra, hogy szituációkat teremtsenek. Kimagaslott Sallay Gabriella Susannealakítása (operett-énekesek biztonságával mozgott a színpadon), és a címszereplőt megszemélyesítő Bárti Fazekas Zoltáné. Sajnos, Almaviva (Fekete Károly) egész este spleenes volt, mintha csak szokásból, illetve elvárás alapján tenne bármit. Legkevésbé sem érdekelte „lebukása”, sem pedig tettének súlya: bocsánatkérése protokolláris ürességtől kongott. Persze, nehéz is elhinni, hogy felesége iránt valaha is érzett volna valamit... Cserna Ildikó Katalin alkatilag sem illett hozzá (más kérdés, hogy igényesen előadott magánszámaival méltán aratott sikert). Furcsa szerzet Révész Rita Cherubinja is: ilyen vizuális élmény hatására Kierkegaard is revízió alá vette volna korábbi vélekedéseit. Összhatásként egy alaposan felkészített növendékekből álló vizsgaelőadás emlékéét őrzöm az éjszakába nyúló estről.

Összehasonlíthatatlan a klosterneuburgi élménnyel, amelyet látványként és zenei produkcióként egyaránt értékesnek tartok.

Rossini zenéjét németül énekelték, vett is minden poént a közönség! Különösképp fogékonyak bizonyult a hallgatóság a kihasznált szójáték-lehetőségekre és az aktualizáló rögtönzésekre. A díszletek-jelmezek homogén közeget teremtettek, a várat-

lant és a szokatlant leleményként, ötletként (is) lehet értékelni. Hogy vannak benne meseszerű véletlen mozzanatok? Kit zavarna, amikor az első hangtól az utolsóig teljesítette az előadás, amit vállalt: mindent feledtető szórakozási lehetőséget kínált.

Dr. Bartolo szerepét a kamaraénekes Peter Wimberger olyan meggyőzően alakította, hogy megkülönböztetett figyelmet vívott ki figurájának. Almaviva gróf alkatilag első pillanatra inkább Nemorinónak tűnt, de hangja elhitető erővel rendelkezett. Ingrid Hofer Rosinája egyszerűen bájos jelenség, s Marian Pop Figarója jól egyesítette a sokoldalú rátermettséget a már-már handabandázó, a tekintélytisztelést hírből sem ismerő naivitással.

Aki ezt az előadást hallotta, azt a téves következtetést vonhatta le belőle, hogy a német nyelv: recitativo-éneklésre termett. Guido Mancusi nemcsak karmesterként tartotta kezében a zenekarkíséretes számokat, hanem continuo-játékosként is remekelt. Itt nem unatkozhattak a zenekari játékosok egy pillanatra sem: a pianokíséretes „énekbeszéd” is szerves része volt a zenei folyamatoknak. Színpadon szellem, hangokba rejtett humor jellemezte az előadást. Márpedig humorban nem ismerünk tréfát! Úgy Mancusi, mint az énekesek és a zenekari játékosok, olyan közeget alkottak, amely „átengedte” Rossini zenéjének savát-borsát, úgy közvetítették, hogy tetszésre találjon a hallgató. Talán csak annak szokatlan az ilyen léggör, aki az értéket a fennkölt komolysággal azonosítja – de bármilyen hangulattal, előítélettel ült be valaki a nézőtérre, bármilyen hangzó vagy színpadi élmények birtokában: jókedvűen és élményekben gazdagodva tapsolt a produkciónak.

És a taps bizonyára feledtette a zenekari játékosokkal mindazt, ami egy vendégszereplést megelőző, a színpad mögötti problémákat, az utazás fáradalmaitól kezdve, a bosszantó apróságok, félreértések sokaságáig.

Az értékes muzsika megszólaltatása, az együtt-zenélés öröme sok mindenért kárpótol.

Fittler Katalin

Egy zenekari koncert tanulságai – Bécsből

„Ton-Art” címmel rendezett koncertsorozatának befejező estjét június 15-én tartotta a Bécsi Zeneművészeti Főiskola (Hochschule für Musik und darstellende Kunst) az Osztrák Rádióval együttműködve (Ö1). A „Rádiókulturház (Radio-Kulturhaus) Nagytermében jobbra ősbemutatókra került sor ekkor: a főiskola végzős illetve frissen végzett zeneszerzés-szakos hallgatói közül ötnek került egy-egy műve közönség elé. Az est érdekessége, hogy mindegyik darabot más-más végzős karmester-szakos hallgató dirigálta, olyanok, akik Leopold Hager vagy Uros Lajovic karmesterképző osztályába jártak. E vállalkozás náluk már hagyományosnak mondható – de most kérték fel hozzá első ízben a Szombathelyi Szimfonikus Zenekart, mely együttesnek nyilvánvalóan tanulságos volt a nem kevés munkával realizált hangverseny.

Hivatásos zenekarnak is megkülönböztetett feladat az ősbemutató színrehozása – különösen nagy a felelősség, amikor öt, korábban számukra – érthető módon – ismeretlen darabot kell (természetesen kevés próbával!) egy est folyamán megszólaltatni, ráadásul öt különböző karmester-egyéniség stílusához-mozdulataihoz alkalmazkodva.

Nem kevesebbről van szó, mint hogy az együttest a kortárs zene mélyvizébe dobták – ám e „vízkereszt” feltétlenül hasznára válik. Még akkor is, ha a koncentrált teljesítmény közben nem minden játékos erejéből futja arra, hogy önálló véleményt alakítson ki magának a művekről-szerzőkről – de már az sem kevés, hogy mindegyikük kénytelen beilleszkedni a születő összhangzásba (kiváltképp, mivel a fiatal szerzők nemigen voltak tekintettel a hangszeresekre, más szóval: nem kímélték az előadókat).

Az 1991-ben Bécsbe települt Bánlaky Ákos 2. Divertimentója jelentette talán a legkevesebb problémát. A mű azt adja, amit a cím ígér: hatásos bevezető volt ez, a hallgatóság figyelmének felkeltésével. A stuttgarti születésű Folko Dierk Jungnitsch magabiztosan irányította a

zenekart, mozdulatain érződött a főiskolás kora óta folyamatos vezénylési praxis. Hitem szerint sokkal nehezebb karmestéri feladatot jelentő kompozícióval is sikeresen tudott volna megbirkózni.

Johanna Doderer a Terra címet adta szoprán-szólóra és zenekarra szánt művének. A széphanjú Sylvia Khittl-Muhr igényes szólóját hallgatva, aligha találta volna ki bármely hallgató, hogy az idén 900 éve született Hildegard von Bingen írását hallja. Sőt, az érthető latin szövegmondás ellenére sem jutott idő a hallottak „szinkrontolmácsolására”. Kár, hogy nem kaptuk kézbe a szöveget, sőt, hogy a műsorvezető Dr. Otto Brusatti sem taglalta a kérdést, amikor a szerzőnővel beszélt a műről. Nagy feladat jutott a taiwani Hsiao-Lin Liao-nak, aki (korrepetitor-múltjának ismeretében: érthetően) megbízható moderátora volt a darabnak. Nem tudni, erénye vagy sem a pályakezdő zeneszerzőnőnek, hogy minuciózus-részletező faktúrát hoz létre – ugyanakkor viszont nem ad hangszereszerű játszánivalót a közreműködők többségének. Úgy tűnt, számára a zene legfontosabb, mondhatni: meghatározó „összetevője” a hangszín. Mindenesetre, a felrakás nyugalma tervezettnek tűnt, amit a hosszan kiterjesztett felületek rétegezett egymásra rakásával valósított meg.

1991 óta tanul Bécsben az albán Ardian Ahmedaja, akinek expresszív-szép zenéjében soha semmi sem tűnt öncélúan szépnek. Harsonaversenyében akciók, történések voltak, dinamikusan élt a megtervezett folyamat. Dietmar Küblböck pazar szólójával hatásos és érdekes volt a mű, amelyen érződött, hogy szerzője behatóan foglalkozik a számít- és elektronikus zenével is. Jesús Lorenzo López Ruiz informatív mozdulatain csak néha érződött a karvezető-előképzettség.

Hegedűre és zenekarra szánt darabjában (Stück für Violine und Orchester) Volkmar Klien is a hangszínekből indult ki. Figyelemreméltó viszont hangszer-ismerete: tudja, kitől-mit kérjen a kívánt hatás eléréseért. Itt komoly tech-

nikai problémákat kellett megoldani a vonósoknak, szólisztikus igényű feladatot kaptak néha az egyes szólások. A Kurt Kopeczky vezényelte előadást a szólista Wei-Ping Lin avatta ünneppé. Sívó József és Dora Schwarzberg egykori tanítványa, a 25 éves taiwani hegedűs nem véletlenül kapta a Bécsi Rádiózenekar prím-szólamának szólamvezetői tisztét.

A holland Jochem Hochstenbachnak jutott a legkomolyabb dirigensi feladat, a barcelonai születésű Enric Riu I Picon programzenei darabjának megszólaltatásakor. Az „El libro de arena” egyszerre tanúsította a komponista és a dirigens felkészültségét, valamint a szombathegyiek stabil „állásszilárdságát”.

Mint az egyik mester-dirigens a koncert műsorszámai közötti beszélgetésben elmondta, tudatos az a törekvés, hogy rákényszerítsék az ifjú pályakezdő karmestereket arra, hogy hangzó segédanyag nélkül, pusztán és kizárólag a partitúrából kiindulva, s annak alapos ismeretében bontsák ki a darabok világát. Hasonlóképp tanulságos ez a gyakorlat a szerzőknek is, akik így már a pálya kezdetén szembesülnek azzal, hogy szándékukból-tervükből (konkrétan: partitúrájuk kottaképéből) mi valósítható meg. És akkor még nem is említettem azt a talán még alapvetőbb tanulságot, hogy íme, idejekorán rákényszerülnek arra, hogy zenekari hangzásban próbáljanak gondolkodni. Más elméletileg „tudni” a sokszínű apparátus lehetőségeit, és más a gyakorlatban élni velük. Zenekari mű esetén egyszerismind hangszerismeretükre is fény derül.

Hasznos és tanulságos ez a gyakorlat mindenkinek – ráadásul van még további hasonlóelvezője is: a közönség, amelynek újabb színfoltokat villant fel egy-egy ilyen hangverseny, és pedig a közeljövő, a Holnap zenéjéből.

Elgondolkodtató: esetleg érdemes lenne idehaza is követni e példát...

Fittler Katalin

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc évfordulójára

Százhetven éve született és száz évvel ezelőtt hunyt el Reményi Ede – II.

Reményi Ede

Reményi Magyarországi turnéja során 1861 szeptember 16-án Rimaszombaton jár, ahol Tompa Mihály a következő emlékverset írja albumába:

„Húzzad, húzzad!
De vidulást és feledést
Ne adj nekünk e hangokban,
Hogy bánkódjunk, emlékezzünk
sebünk, szívünk fájjon jobban!
A bút, ezt a terhes felhőt,
Bűvös dalod szét ne űzze!
De rendítő zengelmében,
Még olajat önts a tűzre,
Húzzad, húzzad...”

Az Ország Tükre c. lap 1862. április 15-én a következőket közli: „Reményi a porosz király előtt hegedült, s aratott sikere egyenlő azokkal, melyekre Liszt oly büszke. Zongorán a nagy Meyerbeer kísérte játékát, népdalainkat is bemutatta s ezek mellett oly nagy mértékben megtevén még hatását díszes nemzeti öltönyünk is, melyet a művész viselt.”

Reményi – aki előzőleg Prágában lépett fel – így ír haza Berlinből 1862 április 4-én:

„Édes anyám! A Király, Királyné, hercegek, hercegnék – Mayerbeer, Artot mind azt mondták, hogy még ilyen succeszussa (megj.: sikere) senkinek sem volt – ilyesmire senki sem emlékszik – azt rebesgetik, hogy rendet fogok kapni – Vacsorára is meg voltam hívva a Királynál – udvari kocsi jött értem – A hercegek portraitmat kérik – Mayerbeer saját portraitját fogja nekem ajándékozni – roppant elfoglaltságaimban el is felejtettem írni, hogy Prágába ezüst Billikommal (megj.: ünnepi serleg) arany gombokkal s. a. t. tiszteltettem meg, – Mad Birch Pfeifernél tegnap tegnapelőtt voltam hívva – tegnapelőtt Ápril. 2-án az osztrák követségnél volt soirée parée – ott a zongorától a kísérőt elkergették és gróf Seidewitzné ült le – és ő kísért a zongorán (de azért én még is Sándorkámra (megj.: Petőfi Sándorra) gondoltam – ki nekem több mint mindenem – mert ő adja geniusomnak a szárnyakat, legalább azt hiszem tökéletesen, sőt meg vagyok győződve) – Mult Vasárnap márcz. 30. Bulow adott nagy matinét, – hová Berlinnek tudósai és művészei voltak hivatalosak – meme succés – toujours le meme chose (megj.: ugyanaz a siker, mindig ugyanaz) – nem is győzném én azt mind leírni – van dicsőség amennyi kevés művésznek jutott- itt Berlinben senkinek – Liszten kívül – pénz is lesz.

19-dik Áprilisban fogják adni Beethoven nagy miséjét a Sing Akadémiába – a Solo hegedű játszására a Conservatórium részéről én vagyok felhívva – Joachimot akarták híni – de már most velem is meg vannak elégedve – csak ne volna oly késő a saisonba – oly meleg van – no de semmi – én a tized rész sikert sem reméltem, majd szóval mondom el mindent. – Hát a programhoz mit mondtok? – hallatlan- mikor vége volt a Concertnek tegnap a Királynál – a Király egyszerre hozzám jön és nagyon kért a Királyné nevében, hogy adjak még egy ráadást – elhiszik, hogy el vagyok

fáradva – de csak tegyem meg – a művészek egymásra bámultak – ez még nem történt – das ist gegen alle etiquette de Cour.- nálam minden nap Quartett próba van – pompás egyének – nagyon meg vagyok elégedve. – Május első hetében Pesten leszek. -

Édes anyám örülök, hogy jobban vagy – csak javulj – az lesz az én örömem – Anyámat agyon csókolva – a többieknek is egy pár tucat – vagyok Anyámnak pompás jó fia – a milyen jó csak lehetek: Edus.”

Reményi 1863 februárjában – tíz évvel első, baseli találkozásukat követően – felkeresi a Bécs melletti Penzingben élő Wagnert, hogy rábeszélje, látogasson el Pestre, majd közben jár a Nemzeti Színháznál Wagner meghívása érdekében. Wagner 1863 július 18.-án meg is érkezik. Reményi bemutatja neki a magyar zenei élet kiválóságait: Erkel Ferencet, Mosonyi Mihályt, Ábrányi Kornélt és másokat. Wagner két hangversenyen vezényli a Nemzeti Színház zenekarát.

Reményi ezt az alkalmat igyekszik arra is felhasználni, hogy Wagnert megismertesse a magyar zenével, ezért elutazásakor kottacsomagot ad át neki tanulmányozásra „Magyar Zenészeti tanulmányok és kísérletek” címmel. Wagner – rögtön hazaérkezését követően – augusztus 1-jén köszönő levelet küld Radnótfáy Sámuelnak, a Nemzeti Színház intendánsának, elismerését kifejezve a pesti hangversenyek színvonaláért. Egy héttel később újabb levelet ír, ezúttal Ábrányi Kornélnak, a Zenészeti Lapok főszerkesztőjének, amelyben a Reményitől kapott magyar zeneművekkel kapcsolatos észrevételeit közli. Wagner rendkívüli éleslátással fogalmazza meg a magyar zene fejlődésének jövőbeli lehetőségeit, ezért levelét teljes terjedelmében közöljük (Zenészeti Lapok, 1863. augusztus 20.):

„Tisztelt Szerkesztő Úr!

Pesten való tartózkodásom ideje alatt, Reményi Ede barátunk, nagyobb mennyiségű zeneszerzeményeket közölt velem magyar zenészeti tanulmányok s kísérletek címen s ajánlat mellett, melyekkel csak most van alkalmam közelebbről megismerkedni s melyek felett szeretném önnel kíváló örömet közölni. De azon gondolati főtétel, mely ezáltal mintegy szélesebb észlelődés nyomán keletkezett bennem, sokkal nagyobb mérvű, sem hogy e rövid közlemény folytán annak komoly megvitátását célozhatnám.

Mindazonáltal kapcsolatban azzal, mit együttlétiünk utolsó estélyén, a zene nemzeties volta felett egy nagyobb számú baráti kör előtt nyilvánítottam, szabadjon ezúttal azt, mi a szóbanforgó zeneszerzemények szellemébe való mélyebb behatolás mellett, műtörténelmi tekintetben előttem jelentékeny vívmányként tűnik fel, röviden a következőkben kijelölni.

Én azt hiszem, hogy önök abbéli törekvése, miszerint a magyar nemzeti dalt oly módon akarják művészileg kimívelni, hogy aztán a mi kifejlett műzenénkkel közvetlen érintkezésben állhasson: legbiztosabb sikert nyújt általában Magyarországon a zeneművészet emelése s kifejlésére.

Míg ez be nem következik, mindaddig önök hazájában veszedelmes, sőt ártalmas különbség fog uralkodni a nemzeties elem s annak csak fölületével érintkező műzene közt elannyira, hogy a nemzeti zene vagy is: a népdal s tánczene, mindinkább a sülyedő s hátramenő naturalismus zsákmányául fog esni annál is inkább, mert maga a műzene is, pusztán csak fölületes termékei után értelmeztevéen, méltányoltatván: viszont csak is elkorcsosító s elvadító hatást gyakorolhatand amazokra.

Hogy mit értek ez alatt, az könnyen tisztán fog állni ön előtt, ha a magyar népdalokban – mint egy elzárt aknában – rejlő rythmusa s harmoniai gazdagságot, azon nagy szegénységgel hasonlítjuk össze, mely az újabb olasz operazene terén annyira visszatetszik minden korunkbeli mivelt zenésznek. Nem lehet valami szomorúbb, mintha e szegénység a népzene nek naturalista kezelőit is megragadjja elannyira, hogy azt a nemzeti zene elferdítésével még annak jelleméül is feltünteti!

Ez esetben, ép oly káros eredményre számolhatunk, mint minden oly kívülről

jövő s felerőszakolt civilisationál, melynek az önállóság ápolta s kifejlesztett nemzeties elem nem képes ellentállni, s mely ugy a magányélet, mint a népek polgáriasságának különböző phásisaiban annyi visszás, s undorító jelenséget eredményezett.

Hogy minő változatosságot s kifejezési jelentékenységet lehet eredményezni, továbbá, hogy a népzeneben rejlő őseredeti gazdagságot szabatos művészi kezelés által mennyire lehet belbecsében emelni, nemesbíteni s sokszorozni: éppen erről meglepőleg örvendetes bizonyosságot nyújtottak nekem a velem közlött magyar zenészeti tanulmányok. Sőt, hogy a valóban jellemzetes művészi feldolgozás, miként képes a még tökéletes nemzeties elemből csaknem bevégzett tökélyű műzenészeti terméket alakítani: erre példa Mosonyi M. Tanulmányok című műve II-ik füzetének XIII-ik számú darabja. Ki ne ismerné fel ebben – mely másrészt feltűnő híven tükrözi vissza a magyar Lassú-k eredeti typusát – azon szellemet, mely Bach Sebestyén phantastikus előjátékait átlengi? Valóban, épen a magyar népzene rhythmikai s harmoniai sajátágaiba való mély behatolás, feltűnő természet-szerű bizonyítékokat nyújt a műzenében használni szokott rhythmikai képletek s öszhangzatosítások helyességére nézve, melyek csak is az e téren lehetséges elméleti copfok (megj.: maradiak) előtt válnak megfoghatatlanokká s megengedhetetlenekké.

Ha tekintetbe veszem azon pangást, tespedést, mely jelenleg a tulajdonképpeni műzene fejlődése terén félreismerhetetlenül bekövetkezett: csaknem hajlandó vagyok azon merész következtetésre, hogy a nemzeti zenészet terén tovább folytatott szerencsés fejlesztés s kimívelés folytán, lehetőleg önöknek van fel-tartva, amannak további fejlesztésére is viszont felfrissítő befolyást gyakorolni. Annyi bizonyos, hogy ha önök általam is felismert törekvései, szükséges s jótékony hatású viszhangra találандnak a magyar közönség előtt; azok, önök nemzeténél az általános zeneművészet fejlődésének, (melyet tisztán emberinek szeretnék nevezni) felette szerencsés, sőt mondhatni: egyedüli igazán sikerdús alapját kell, hogy képezzék s valóban képezni is fogják.

Pencingben, Bécs mellett 8-ik aug. 1863
Wagner Richard”

Richard Wagner

Wagner levele után lássuk Reményi-nek a magyar zene világperspektíváját felvázoló írását. A következő évben (Zenészeti Lapok, 1864. okt. 20., 18. I.) Reményi arra figyelmeztet, hogy a magyar népdalt éppen azzal becsüljük meg, ha annak életébe, fejlődésébe nem avatkozunk be kontár módon: akár javító, másoló vagy szépítőgető szándékkal:

„...miután mi annyiféle megszámlálhatatlan idomú, jellemű s kifejezésű népdallal bírunk, szinte szükségtelen azok számát még a nem-népnek is szaporítani. Kimeríthetetlen e részben a nép... ezentúl is el fog ő bennünket folyvást látni... népdalokkal, melyeket aztán barna zenészeink... a legöntudatlanabbul el fognak irtózatosan rontani... Inkább azon legyünk tehát ezentúl, hogy ... az ismeretlen isteni szikra – a nép fia – által oly dúsan ellátott népdali aranybányát szakértőleg és öntudatosan míveljük, felhasználván azokat magasabb művészeti célokra, mint tevő pl.: Weber M. K. a német, s... Chopin a lengyel népdallamokkal. Mert csak ez biztosít egy nemzeti zenének önállóságot, általános elterjedtséget s valódi műbecset. Enélkül mindig csak helyi viszonyokhoz lesz kötve a magyar zene, s ha túlmegy is a határokon, nem részesülhet ama világbecsülés s tekintélyben, melyet pedig célul kell kitűzni minden fejlődni s előhaladni vágyó nemzetnek.”

„...a magyar zenészet... a benne rejlő gazdag elemeknél fogva világbefolyásra van hivatva. Hagyjuk a népköltészetet természetesen fejlődni a népnek romlatlan ízlésű kebelén, s ne igyekezzenek azt elméletyesíteni azok,... kik sem a valódi

népköltészet, sem pedig a művészet magas színvonaláig felemelkedni nem képesek.”

Reményi 1864 májusában Liszt hívására Rómába megy és ott tölt három hónapot. Művészi élményeiről, benyomásairól „Reményi Ede olaszországi levelei” címmel, a Zenészet Lapokban (III. és IV. évfolyam) számol be.

1864 augusztusában Karlsruhe-ban a zeneünnepen arat igen nagy sikert. Itthon jelentős összeggel járul hozzá Széchenyi szobrának felállításához, külföldi turnéin pedig lelkes hirdetője a magyar zenének.

Jules Barbey d' Aureville (1808-1889), francia regényíró és kritikus így ír Reményi egyik párizsi koncertjéről, az 1860-as évek végén (magyarul: Népművelés, 1911. július 1., 328-331. I.).

„Reményi magyar, a neve ellenére is, ami francia lehetne a különös y után következő i nélkül. Magyar, mint Liszt s ez szerencse Magyarországra nézve! De mit érdekel ez minket? A mi számunkra a tehetsége a határtalan talentumok titokzatos országából való. Címe az osztrák császár apostoli és az angol királynő örökölt felségének magánhegedűse. És szerencse úgy az angol királynő, mint az osztrák császárra nézve, hogy ilyen tehetség áll a szolgálataiban! De ismétlően, mit érdekel ez minket? ő maga uralkodó, őfelsége, a hegedű császára, apostoli utódja őfelsége Paganininek. Felső, a legarisztokratikusabb a művészet összes uralkodói közt, mert egyidejűleg ura a mennyeknek és a pokolnak...

Páris még nem vette tudomásul, hogy Reményi újra itt van; mert 1848-49-ben már itt járt s a játéka, mint minden fület megbűvölőre emlékszik vissza a könnyelmű Páris, mely éppoly könnyen felejt, amilyen könnyen megszeret, s amely már csak hírnevéről ismeri – egy zenész, mint a többi, aki néha hamisan is játszik. De Reményit meg kell hallgatni, hogy csak megközelítő fogalmat szerezhessünk a tehetségéről, fogalmat, amit a tiszta hírnév után el sem képzelhetünk. Nos, hát kedd este kilenc óra óta Párisnak alkalma nyílt e tehetség megismerésére.

Mert ebben az időben kezdődött a hangverseny, amelyet titáninak nevezhetnénk a műsor nagyszerűsége és nehézségei miatt. Csodálatosan megvalogatva, hogy boszorkányos játéknak minden

szépsége érvényesüljön, a hangverseny olyan mély hatást keltett, amilyenre nem is voltak elkészülve, legalábbis ilyen mértékben nem. A Ventadour teremben szinte mindenki hideg, mert mindenki hozzáértő. Itt elég gyakran hallani komoly és nagyszabású zenét, hogy meg legyen minden joguk az arisztokratikus hidegségre. de milyen gyorsan szétolvadt a jég ma este!

...negyvenéves ember, nyugodt arcvonásokkal, hasonlít egy kissé az arcképhez, ami Gluckról maradt ránk. amint az emelvényre lépett, minden kérdés, minden érdekességhajhászat nélkül, de az erős öntudat teljes biztonságával, s amint a harmóniák istenének lelki nyugalmával belekezdett a Mendelssohn fenséges hegedűkoncertjébe zenekari kísérettel, rögtön meghódolt neki az egész terem s megértette, hogy a Gluck csendes arcvonásai mögött másvalaki rejtőzik. A legkülönbözőbb művészi izgalmakban ringatva, meghódította és magával ragadta mindannyiunkat, amint folyton emelkedő erővel áttért a játékában Mendelssohn-ról Moliue-ra, Moliue-ról Bachra, Bachról Chopinre és Chopinről Paganinire. őt hallgatva szinte azt hittük, hogy a genie bibliai Jákob-lajtorjáján járkálunk fel és alá, angyalok módjára.

Megrészegítve, ilyen illúziókba ringat minket a Reményi hegedűje. Elragad és megdöbönt ez a varázslatos hegedű s ami még fenségesebb: mielőtt megdöböntene, elbájol. S mert a hegedű jóvótábol angyalnak éreztem magam egy pár pillanatig, bizonyára azért nem látom magam többé művészetkritikusnak, mint a meghallgatása előtt. Én csak egy közönséges jöttment vagyok, de egy jöttment, aki csupa érzékenység. A lelkemre esküszöm azonban, a lelkemre, amin olyan könnyűséggel játszott, hogy nem tévedek, mikor azt állítom, hogy a Mendelssohn – és a Moliue-koncertek, különösen a Bach csodálatos G-dúr fűgájának* előadásával, Reményi a legtisztábban klasszikus és a legönfeláldozóbb előadónak bizonyult...¹

.....Én nem hallottam játszani Paganinit, akit mindig felidéznek s aki mintegy mértékül maradt vissza az emberek szinte megbabonázott szellemében az utána következő nagy művészek értékelésére. De bizonyos, hogy maga Paganini sem játszhatta megragadóbb módon a Caprices-t, saját szerzeményét, amivel Reményi a kedd esti hangversenyét befejezte. Egy

fenséges vonó vagy szárnycsapás, amely majdhogy a lehetetlenség határán járt. Le roi est mort: vive le roi! Paganini meghalt: éljen Reményi! Ez ugyanaz. A zenész genie-je mindig hosszabb életű és tartósabb, mint a monarchiák!...”

1870-ben rövid ideig a Nemzeti Színház hangversenymestere. 1872 februárjában feleségül veszi Fáy Gizellát, az esküvőre Liszt Epithalamiumot (nászdal) komponál hegedűre, zongorakísérettel. A művet az esküvő után gróf Széchenyi Imre zeneestélyén Reményi játsza, zongorán Liszt működik közre.

1873-ban Plotényi Nándorral Egyiptomba utazik, Alexandriát és Kairót keresik fel. Elmennek a Cheops-piramishoz is, erről az eseményről a Leipziger Illustrierte Zeitung 1873 március 15.-i száma ad érdekes tudósítást.: „Január 2.-án néhány hölgy és úr rándult ki Kairóból Gizehbe. Köztük Reményi Ede kísérrőjével, Plotényival, Klapka tábornok és más ismeretes személyek. Felérkezve a 450 láb magas gúla tetejére, gyönyörű idő fogadta a kirándulókat. Szellő sem rezdítette a nyugodt levegőt, tisztán, felhőtlenül tündökölt alá a sötétkék égbolt. Tiszta fényben csillámlott a végtelenbe elmerülő sivatag. A zene hangjai hatalmas benyomást keltettek a fenséges csendben, amely e magasságban honolt. Reményi több darabot játszott, egy Chopin -prelűdöt, Vörösmarty Szózatát, egy saját szerzeményű török dallamot, Kölcsey Himnuszát és Plotényivel együtt egy Spohr féle kettőst. Tömören és tisztán hangzottak alá a piramis csúcsáról a hegedű hangjai, majd vígan, majd ábrándosan és remegve – az elmerült hallgatók felé.”

Reményi 1875-ben maga is részt vesz a Zeneakadémia megalapításában.

A kiegyezés után itthoni helyzete kezd megváltozni. Amíg gyűjtő hatású játéka korábban a hazafias érzések felkeltésére, ébrentartására a legjobb eszköznek bizonyult, addig az új politikai fejlemények következtében mindez megváltozik: nem találja a helyét, ettől kezdve nyugtalanul vándorol a világban.

1875-ben Párizs, majd London következik. 1876 őszén családjával együtt Párizsba költözik, 1878 november 10-én Amerikába érkezik.

De menjünk most vissza egy kicsit az időben, mielőtt hosszú vándorútján , a tengeren túlra követnénk őt.

* (valószínűleg a g-moll fűgáról van szó)

Reményi nagy vállalkozásáról kell most szólnunk. A Kiskunhalason tartózkodó művész 1860 decemberében a sajtó útján felhívást intéz a nemzethez egy Petőfi-szobor felállítására vonatkozóan, köztisztelőben álló férfiakat megnyerve a szoborbizottmányban való közreműködéshez.

Reményi Antaltól tudjuk (Emlékkönyv a Petőfi-szobor leleplezése alkalmából, Budapest, 1882, Athenaeum R. Társ Könyvnyomdája), hogy 1860 december 26-án, báró Kemény Zsigmond lakásán egybegyűlt értekezlet alkalmával alakul meg a szoborügyi bizottság a következő tagokkal: Arany János, Barabás Miklós, Csengery Antal, Egressy Gábor, Greguss Ágost, Henselmann Imre, Jókai Mór, b. Kemény Zsigmond, Királyi Pál, Pákh Albert, Szász károly, Székely József, Tomory Anasztáz, Tóth Kálmán, Urházy György.

A szobor elkészítésének költségeit a „Petőfi emlék-szobor indítványozója”, Reményi Ede magyarországi hangversenyeinek bevételeiből, valamint országos gyűjtés által kívánják előteremteni.

1863 decemberében az első hazai takarékpénztárban elhelyezett főösszeg – kamatok nélkül – 7111 forint, 1867-ben 9319 forint. A kiegyezést követően felgyorsulnak az előkészületek és 1872 novemberében – az Izsó Miklós szobrászművésznek adott előlegén kívül – már 28 394 forint áll rendelkezésre.

A bizottság kétféle szoborelképzelés közül kívánja kiválasztani a megfelelőt:

1. Petőfi 1848 március 15-én a „Talpra magyar”-t szavalja. 2. A költő, kezét szívére téve, „Honfidal”-át látszik átérzeni: „Tied vagyok, tied hazám!”

Bár Izsó a mozgalmasabb első változatot szeretne volna megvalósítani, a bizottság az összjellegét tekintve nyugodtabb, kevésbé egy bizonyos eseményhez kötődő, második változatot részesíti előnyben.

A történeti hűség kedvéért itt meg kell jegyeznünk, hogy a Nemzeti Dal Petőfi által történő elszavalása tulajdonképpen nem köthető egyetlen eseményhez. Amint a költőnek a vers egyik első, kinyomatott példányára írott feljegyzéséből biztosan tudjuk: március 15-én reggel először a Pilvaxban, majd az Orvos-egyetemen, később (10 óra tájban) az Egyetem téren, végül – fél 12 körül, közvetlenül a kinyomatást követően – a Landerer-nyomda előtt szavalta el a

„Talpra magyar”-t. Tehát Petőfi 1848 március 15-én nem szavalt a Nemzeti Múzeum előtt.

A Petőfi-szobor számára helyszíneként először a Hermina tér, majd az Operaház előtere merül fel lehetőségként, végül a Dunasor mellett döntenek.

1875 május 28-án meghal Izsó Miklós és a megbízást Huszár Adolf nyeri el, aki Izsó modelljét átalakított formában valószínűsíti meg. Mivel gondot jelent számára az arc hiteles megformázása, Orlai-Petrich Soma, Gyulai Pál, Jókai Mór és Sárkány József tulajdonában lévő Petőfi-arcképek, és az említett személyek szóbeli útbaigazításai vannak segítségére.

A Petőfi szobor 1892-ben

1877 október 25-én mutatja be vázlatait a bizottságnak: Petőfit ég felé emelt arccal, jobb karjában palástot tartva ábrázolja. A bizottság néhány tagja (Schulek Frigyes, Reményi Antal, Weber Antal) ezt a változatot fogadják el, de a többség (Pulszky Ferenc, Keleti Gusztáv, Greguss Ágoston, Madarász Viktor és Than Mór) a kar felemelését kívánják.

A munkálatokra 27 200 forintot irányoznak elő és a szobor öntésével Turbain bécsi öntőmestert bízzák meg, aki – szállítással együtt – 9500 forintért, a legfinomabb bronzból, fél év alatt el is készíti azt. A talpazatot, mauthhauseni gránitból, Poschacher Antal kőfaragó mester csinálja meg Ybl Miklós tervei alapján.

Reményi Ferenc életrajzi munkájában leírja hogy az 1882. október 15.-i szobor-

avatást követő vacsorán Jókai külön is megemlékezett az akkor éppen Amerikában tartózkodó Reményiről. (Meghívták az ünnepségre, de a levél nem jutott el hozzá.)

„Uraim, a Petőfi-szobor a legdrágább emlék a kerekföldön, mert ez a legcseggőbb ércből van öntve: csupa hegedűszóbból készült: nem lehet annál becsesebb áldozat, mint amit az egyik ihlettte a Múzsának a másik a Múzsza felkentjének megörökítésére hozott. Reményi Edéről szölok. ő karolta fel először a Petőfi-emlék eszméjét, s aztán elindult és keresztül-kasul bejárta a szegény kis Magyarországot, a hegedűjével összemuzsikált egy ércszobrot a költőtestvér számára. Reményi nagyobb csudát művelt lantjával, mind Orfeus, mert ő a köveknél nehezebbet mozdított meg: a nemzeti közönyt, s megtudta szelídíteni a minden fenevadnál erősebbet: az akkori policajt. Reményi Ede érdeme áll legelől a szobor létrehozói közt.....”

Amint már említettük, Reményi 1878-ban az Egyesült Államokba utazik, majd hosszú éveken át a világot járja. Útjának állomásai: Ausztrália, Java, Burma, India, Ceylon, Sanghaj, Japán, Manila, Anam, Mauritius, Dél-Afrika.

Japánban a császár előtt is játszik, Fokvárosban a Viktória királynő uralkodásának 50 éves jubileumi ünnepségein lép fel. Amint J. Bouws: Ein ungarischer Violinmeister in Südafrika (Studia Musicologica, 1968. X., 353.1.) című Reményi-tanulmányából megtudhatjuk, 1887. június 17-én lépett fel első ízben Fokvárosban és 1889. februárjáig tartózkodott Dél-Afrikában. Bouws cikke részletesen beszámol a magyar művész ittartózkodásának fontosabb eseményeiről, idézve a sajtóban megjelent tudósításokból, nagyszerű kritikákból. Megemlíti, azt is, hogyan bukkant rá az egyébként szenvedélyes műgyűjtő Reményi Grahamstown-ban (Port Elisabeth-től keletre) a „Titan” Stradivariusra, amit a mester 1727-ben készített Cremonában. 150 fontért vásárolta meg Dr. Atherstone-tól. Bouws az újságok tudósításaira hivatkozva azt is megírja, hogy később Reményi 1500 tárgyból álló afrikai-gyűjteményének kiállításához Chicagóban 400 négyzetlábnyi területet bérelt ki.....

Mielőtt még egyszer – utoljára – visszatér Magyarországra, Angliában lép fel.

A pályáját Londonban, színházi és zenekritikusként kezdő George Bernard

Shaw 1891. február 18-án a „The World” hasábjain két magyar hegedűművészről is ír, az akkor 60 esztendőes Joachimról és a 63 éves Reményiről. Shaw könnyed, szórakoztató stílusban megírt cikke igen tanulságos, s minthogy a zenében való komoly jártasságról tanúskodik, igen mértékadó véleményként kell számon tartanunk ezt a kevésbé ismert Reményi-dokumentumot, a romantikus hevülettől kísért, elragadtatott hangvételű feljegyzések mellett. (G.B. Show a muzsikáról, Bp.1959,115-117.I.):

„.....Joachim is visszatért, sokkal jobb állapotban, mint két évvel ezelőtt. Csodálatosan játszott a Bach-koncerten az E-dúr Partitát; és semmi sem lehetett volna élvezetesebb a múlt esti Népszerű Koncerten, mint az a csinos Brahms-trio, amelyet Miss Davies-szel és Paersch-sel játszott. Utóbbi kürtjátéka elég finom ahhoz, hogy minden zenekedvelő fővárosban felemeljék miatta a lakbéréket. A koncert a mindig népszerű Beethoven-szeptettel végződött. Bár én még mindig együtt tudom élvezni a legifjabbakkal, ez alkalommal mégis hanyatt-homlok menekültem az Allegro első részének vége előtt. Vajon Joachim türelmetlen volt-e, mert a művet kissé avultnak tartja, vagy sietett haza, vagy túl fáradt volt ahhoz, hogy egyebet csináljon, mint hogy visszaessék üresen előkelő iskolájába, nem tudom, csupán azt tanúsíthatom, hogy ezt a széles, szabad, mámorító témát oly üres sietséggel vette, hogy ezáltal az egész tétel a kezdetétől fogva lehetetlen-né vált.

Reményi koncertjén nem voltak ilyen visszasságok. Hasztalan dolog Reményit Joachimmal összehasonlítani: mindketten hegedűsök, ez igaz, ám Keresztelő Szent János és a megboldogult Tait érsek is mindketten prédikátorok voltak, de nyilvánvaló, hogy mégsem lehet egyiket a másikhoz mérni. Ha azonban mégis összehasonlítást akarunk tenni, úgy Sarasate kell, hogy legyen a mérték. Ha ezt nézzük, hogy mennyire mentes minden hibától – akkor bizonyára Sarasate játéka van fölényben. A kivitelt akadémikus értékeit tekintve, a kitarított, tiszta, tökéletes hang, melyet Sarasate egyetlen, finom vonással csal ki hegedűjéből, ugyancsak aranyérmes nyerne Reményi fehéren izzó tónusával szemben, melyet suhogva küld feléd, legalább négy vonóhúzással, ahogy Wilhelmj is szokta volt.

Ezenkívül a passzázok nyugodt és biztos előadásában is Sarasate mutatkozik ket-tejük közül a jobban képzett játékosnak. De az élet intenzitása a hangban – és ez sarkalatos pontja a hegedűs erőteljességének –, az elképzelés ereje és eredetisége, az érdeklődés frissessége és a megindíthatatlan hit abban a sajátos módban, ahogy mindezt csinálja, – ezeket tekintve Reményi mellett Sarasate gyakorta nem több közönséges muzsikusként. A hegedűversenyben (zenekar helyett zongorával) megdöbbentő módon ébresztette fel Mendelssohnt szokásos sápadt filharmonikus udvariasságából. Ahogy az utolsó tételt játszotta, mely Sarasatenak pusztán alkalom, hogy rekord-döntő sebességgel kápráztasson el, ez a teremő megszólaltatás mesterműve volt; csodálatos fényekkel sugározta tele, melyeket csalhatatlan biztonsággal varázsolt elő.

Sarasate Reményinél jobb, vagy rosszabb hegedűművésznek nyilvánítani éppen olyan, mint Claude-ot jobb vagy rosszabb festőnek Constable-nál: de nem vagyok biztos, nincs-e értelme felvetni a kérdést – nem itt és most, bár megtehetjük, ha úgy tetszik –, vajon Reményi, a művész és az ember nem nyert-e azzal, hogy nem áldozta fel minden egyébírányú érdeklődését és tevékenységét azért, hogy idejét kizárólag hegedűs masinériájának fejlesztésére fordítsa. Már pusztán megjelenése is a muzsikusközött ösztönzőleg hat; nincs benne semmi hivatásos; bármilyen foglalkozása lehetne, kancellártól cipészig.

North ezredes zárta le a koncertet egy nyers, katonához méltó beszéddel. Megállapította, hogy mindez a klasszikus muzsika nagyon jó, de szeretnénk valami olyant is hallani – mondta –, amiről némi fogalmuk is van. Felszólította Reményit, játssza el az Otthon, édes otthon-t. A művész eleget tett a kérésnek, rendíthetetlen udvariassággal és olyan ellenállhatatlan bájjal, amit Patti is megirigyelt volna. Milliomos házigazdánk alig tudta érzelmeit leplezni kedvenc dallama e soránál: Bármily szerény is otthonunk...”

1891 február 14-én a Párizsban élő magyar írók és festőművészek búcsúvacsorát rendeztek az angliai útjáról megérkező és Magyarországra visszatérni készülő Reményi tiszteletére a Palais Royal „Vefour”-termeiben, este 7 órakor.

Szomorj Dezső tudósításából tudjuk, hogy az estélyen a magyar kolónia előke-

lőségei csaknem teljes létszámban jelen voltak, köztük Türr István tábornok, Munkácsy Mihály – aki kitűnő kedvével és szeretetreméltóságával valósággal elragadta az egész kolóniát – és még sokan mások. Reményi a Himnuszt és a Rákóczi-indulót, majd egy Paganini darabot játszott. Scotti bárónő Szomorj Dezső zongorakíséretével magyar dalokat énekelt, olyan szépen, hogy Reményi valósággal el volt tőle ragadtatva. Munkácsyt is úgy felvillanyozták a magyar dalok, hogy füttyülni kezdett, amit a jelenlévők dörgő tappsal jutalmaztak. Éjfél jóval elmúlt már, amikor oszlani kezdett a társaság és többen, Reményit vállukra kapva, harsány éljenzés között vitték ki a teremből.

Mit írjunk a hazatérésről? Ez az utolsó visszatérés bizony rövidre, csak néhány hónapra sikeredik. A Reményi-láz elmúlt, a régi időket már nem lehet visszahozni. Családjával együtt New-Yorkba utazik. 1898 május 15-én San Fransiscóban, a hangversenypódiumon éri a halál. New-Yorkban, az Evergreen temetőben helyezik örök nyugalomba, nagy részvét mellett, kiváló személyiségek, köztük egyik legjobb barátja, Edison jelenlétében.

Reményi Ede, az önzetlenül bőkezű, kora kiválóságai által őt kontinensen tisztelt művész, a magyar kultúra utazó nagykövete végleg elment. De itt hagyott nekünk egy szobrot, lenn a Dunasoron – és mintha a lelkét is itt hagyta volna. Együtt, a nemzet lelkiismeretét megtesztesítő szoboralakkal, amely „csupa hegedűszóbból készült”, a költő szellemével, aki neki „a szárnyakat adta.”

Több mint egy évszázada áll a Petőfi-szobor, Arany, Tompa, Jókai népének „nemzeti adakozásából” – elmozdíthatatlanul. Csodálatos erők rejtőznek ebben a szoborban, s mozgósítanak, ha kell „...menny, föld minden hatalma Zúduljon bár fel...”

Különös súllyal koppannak Jókai sorai, aki a szobor felavatásakor, Petőfire emlékezve, de már a jövőbe tekintve mondta: „...Én azt hiszem, hogy ő maga is jelen van. A szellemnek ott kell lakni a szoborban, mit az igazságosztó utókor megörökítésére emel.

Ez a szobor lát, érez, és gondolkodik. S a szellemek igazságosak: világosan látnak s szenvedély nélkül ítélnék...”

Rakos Miklós

Marina Lobanova

Orosz zenei élet – a totalitarizmus után (?)

A szerző a Moszkvai Konzervatóriumban szerzett zenetudományi diplomát, majd ezt követően 1991-ig az intézmény tanára. Az Alexander-von-Humboldt-Stiftung kutatói ösztöndíjával került Németországba. 1995 óta a Hamburgi Egyetem Zenei, Színházművészeti és Zenetudományi Főiskoláján tanít.

Oroszországban teljes a káosz... A helyzetkép pontos és találó, ugyanakkor mégis semmitmondó. Való igaz, Oroszország, történelme során mindig is kacérkodott az anarchiával. A szovjet rendszer 74 éves fennállása alatt azután tudatosan az utópisztikus gondolkodás fontos elemévé, szigorúan átideologizált, államilag-politikailag meghatározott alkotórészévé tette a káoszt. Gondoljunk csak a nép ellenségei elleni „spontán” tömeggyűlésekre, vagy a kultúrtörténet folytonos, szinte megszállott revíziójára, amelynek során újabb és újabb „hírhedt”, „sötét” és „ellenséges” nevek és tények bukantak fel, amelyek egy idő után ugyanolyan nyomtalanul el is tűntek a süllyesztőben – ahogyan az éppen aktuális pártpolitika érdekei kívánták. Mindezzel Oroszország nap mint nap szembesült. Mindez rányomta a bélyegét a mindennapi életre, manipulálta a polgárok gondolkodását, és hosszú távon befolyásolta az uralkodó szociális és politikai tendenciákat. És természetesen a jövő is csak ezek figyelembevételével prognosztizálható.

Hadd idézzek a zeneszerzők egy 1993-ban kiadott nyilatkozatából: *A politikai rendszer stabilizálódásáig, amire a közeljövőben sajnos igen kevés a remény, a Moszkvai Zeneszerzők Szövetsége készséggel elfogadja valamennyi szponzor támogatását, a maffiát is beleértve. A hivatalos állami fórumok ugyanis szinte egyáltalán nem méltatják figyelemre a zeneszerzőket és a zenetudósokat, ugyanúgy*

ahogyan az orosz kultúra többi fontos képviselőjét sem. (1) A nyilatkozat nagy vonalakban jól láttatja, milyen nehéz helyzetbe kerültek az egykori szovjet alkotóművészek a politikai fordulatot követően.

Moszkva híres Nagy Színháza, a Bolsoj, a botrányok és a konfliktusok közepette katasztrofális helyzetben van

Létezik-e még egyáltalán a Zeneszerzők Szövetsége? A helyzet meglehetősen bonyolult. 1991 márciusában az orosz zeneszerzők VIII. kongresszusa határozatban elégtelennek minősítette a Szövetség vezetőségének tevékenységét. Ezt követően Viktor Csernyikovot választották a koordinációs tanács alelnökévé. A szavazás után azonban kiderült, hogy az urnában található szavazólapok száma 228-cal meghaladja a szavazásra jogosultak számát. A szabálytalanság elleni tiltakozás hiábavalónak bizonyult. Csernyikov 1993 januárjában, a Szovjetunió felbom-

lását követően lemondott hivataláról. A sok hangzatos jelszó, a „nyilvánosság”, a „demokrácia”, a „szociális igazságosság” eszméje hamar feledésbe merült. Ma is az ország zenekultúráját korábban meghatározó egykori pártfunkcionáriusok állnak a Szövetség élén.

Érdekes változások történtek viszont az orosz zenetudományban és zenekritikában. A legnagyobb példányszámú zenei szaklap korábban *Szovjetszkaja muzika* címen jelent meg. Mindig elkötelezetten az ún. „történelmi valóságot” ábrázolta. A harmincas években halált kiáltott a „nép ellenségeire”, később az enyhülés idején a Sztálin-kultuszt ítélte el, majd az avantgárd ellen fordult. 1992 óta a folyóirat címe *Muzikalnaja Akademiya*. Nemcsak a lap címe módosult: témaválasztásában és szóhasználatában is érdekes változások mentek végbe. Alig jelenik meg olyan szám, ahol ne fordulna elő az „ortodoxia”, az „Isten”, a

„templom”, a „prédikáció” vagy a „gyónás” fogalom. Az eddig tilalmi listán szereplő Alekszander Szolzsenyicin ma az egyik nagy példakép.

A lap párbeszédre törekszik az eddig élesen elítélt nyugati avantgárral is, amelynek egyik neves képviselőjéről még nem is olyan régen így vélekedtek: *A szimbolikus idézet-címke parádé hatására [...] a 'Himnuszok' felületes marad [...]. Az ilyen művek a semmibe vezetnek. [...] A ciklus hangzása [...] az avantgárd sterilitás keretei között marad. Ismét egy olyan tarka hangmozaikot hallhatunk, amely a valódi humanista egységtől és*

harmóniától – lett legyen az égi vagy földi, kozmikus vagy lokális – igen távol áll. Mára ugyanez a Karlheinz Stockhausen a lap ünnepelt interjúalánya. A riport készítője ráadásul nem más, mint az előbb idézett pamflet szerzője. (2)

Renezsánszát éli a „cári rendszer”, a „birodalom”, a „monarchia” fogalma. 1993-ban ismét megalakult a legendás IRMO, az Orosz Birodalmi Zenei Társaság/Szervezet. A testület annakidején vitathatatlanul pozitív hatást gyakorolt a zenei életre. Mégis meglehetősen groteszk jelenség, hogy éppen abban az országban rekonstruálnak egy cári intézményt, ahol az utolsó cárt kivégezték és a monarchia egész szellemi felépítményét szisztematikusan kiirtották. Jóllehet, a szovjet ideológia sokban a cári minták szerint járt el. A „pártosság”, a „népiesség” és a szocialista realizmus által előírt „igazságához hű, konkrét valóságábrázolás”, ugyanazt a szerepet töltötte be a szovjet rendszerben, mint a híres „monarchia–orosz ortodoxia–népiesség” hármas a cári birodalomban. A monarchista, a szovjet és a modern orosz gondolkodásmód tehát igen sokban rokon. Példaképpen hadd idézzek Vladiszlav Kaszenyin, az Orosz Föderáció Zeneszerzőinek Szövetsége jelenlegi elnöke, a korábbi szovjet zeneszerző-szövetség volt párttitkára, egy 1995-ös nyilatkozatából: *Bármilyen eredményesek is a mai európai komponista-iskolák, bizonyos, hogy a legnagyobb iskolákat, mind a 19. mind a 20. században, Oroszország illetve a Szovjetunió adta a világnak. Nagy-Oroszországnak szüksége van ránk, mert mi teremtjük meg a jelen és a jövő, a 21. század zenéjét.* (3) Valószínű, hogy a szavak háttérben rejlő nagyoroszi ideológia a jövőben meghatározó jelentőségű lesz majd az ország fejlődése szempontjából.

Az opera- és a hangversenyélet nehéz helyzete

Az opera- és a hangversenyélet igen nehéz anyagi helyzetben van. A biztos állami támogatás időszaka sokak emlékeztében valóságos aranykor. A jelenlegi állami támogatás csupán az új bemutatók költségének egynegyedét, illetve az alkalmazottak egyhavi bérét fedezi. A kompetens állami fórumok semmiféle érdeklődést sem tanúsítanak a kulturális szféra iránt. Mégis jó néhány színház, zenei verseny, társaság és fesztivál meg-

újult. Sok a hasznos egyéni kezdeményezés, a szponzorokat azonban még korai lenne túlbecsülni.

A helyzetet kiválóan jellemzi, hogy igen sok neves intézmény és rendezvény is súlyos válságba került. A X. Nemzetközi Csajkovszkij-verseny kudarcba fulladt. A Nagy Színház, ahol már régóta egymást érik a botrányok és a konfliktusok, a katasztrófa szélén áll, új alkotói koncepció kidolgozására képtelen. Ebben az esetben nem csupán a politikai vezetés felelős a történetkért, hiszen éppen a Nagy Színház volt az, amely számára egy 1992-es elnöki dekrétum exkluzív jogokat és állami pénzügyi garanciákat biztosított.

A válság általában egzisztenciálisan érinti a korábban a Szovjetuniót reprezentáló intézményeket, amelyek bizonyos szovjet vezetők személyes, megkülönböztetett figyelmét élvezték, és elképesztő mértékben korrumpálódtak. A Bolsoj csődje mellett örvendetes kontraszt a Marinszkij Színház figyelemreméltó alkotói programja és kiváló művészi teljesítményei. A siker egyik fontos alkotóeleme nyilvánvalóan az új rendezésektől a külfölddel való együttműködésig minden szinten tapasztalható rugalmasság, a gyors alkalmazkodóképesség. A színház ebben a vonatkozásban sokat köszönhet vezető karnagyának, Valerij Gergyevnek is, aki nemcsak kitűnő művészeti vezető, de menedzsernek is kiváló.

Az orosz zenekarok gondjai

A peresztrojka követően a zenekari muzsikások számos szervezeti és pénzügyi problémával szembesültek. Hogy csak két jellemző példát említsünk:

1993-ban a Jevgenyij Sztvetlanov vezetésével működő Állami Akadémiai Szimfonikus Zenekar lemondta oroszországi vendégszerepléseit, mivel az orosz városok, Pétervár kivételével, nem tudták szavatolni a megfelelő körülményeket a zeneszerek számára. A Pétervári Filharmonikusok pedig, a tudósítások szerint, anyagi okokból el kellett búcsúzzon szerződött zongoristáitól.

A zenekarok finanszírozásához legtöbbször az állami és a magántámogatás együttesen sem elegendő. Az együttesek nem engedhetik meg maguknak, hogy külföldi karmestereket hívjanak meg. A pénzügyi problémákat legfeljebb a külföldi vendégszereplések enyhíthetik ideiglenesen.

Elgondolkodtató, hogy az orosz muzsikásokat nem védi a kollektív szerződés szociális biztonsága, és fizetésük messze elmarad nyugati kollégáik bérezése mögött. (5) Azt is tisztán kell látnunk, hogy a szovjet totalitarizmus ünnepélyesen proklamált megszűnése a zeneszerek és a karmesterek kapcsolatában nem hozott jelentős változást. A vezető karnagyokat ma is a zenekarfenntartók szerződtetik. A zenekari fórumok, például a zenekari tanács szerepe pusztán dekoratív.

A média az elégedetlenség, a frusztráció és a komplexusok sorát sajnos új el-lenségképekbe transzformálja. „Idegen”, „külföldi” művészekről ugyan még nincsen szó, de mind többet lehet hallani – gyakran az ismeretlenség homályából előbukkanó – ünnepelt, „nagy orosz” zeneszerzőkről, zongoraművészekről, karmesterekről, énekesekről stb. hogyan alakul vajon az orosz zene további sorsa? Lehet-e végre produktívan cselekedni Oroszországban, vissza lehet-e majd térni az elemi kulturális normákhoz? Vagy bizonyos tradíciók ismét végzetesek lehetnek? Vajon mi lesz a kiút a káosz-ból?

Jegyzetek

1 *Muzikalnoje obozsrenyije*, 100/1993, 17f.

2 Sztvetlana Szavenko: „Problema individualnovo sztilja v muzike posztavagarda” (Az individuális stílus problematikája a posztavantgard zenében). In: *Krizis burzsoáznoj kulturi i muzika. (A burzsoá kultúra és zene válsága)* V. Leningrád 1983. 99., 55; „Dus at vozduham inih planet” (Más bolygók levegője). Sztvetlana Szavenko beszélgetése Karlheinz Stockhausennel. In: *Szovjetszkaja muzika*. 10/1990, 58ff.

3 Vladiszlav Kaszenyin: „Nyeszkolko szlov pered szjezdom” (Néhány szó a kongresszus előtt). In: *Muzikalnaja akademija*, 2/1995, 16f.

4 *Muzikalnoje obozsrenyije*, 100/1993, 9.

5 „Repeticija orkesztra” (Zenekari próba). In: *Muzikalnaja akademija*, 2/1993, 85.

6 uo. 72., 82f.

Magyar szöveg: Mente Éva

(A cikk elsőként a „Das Orchester” 3/98-as számában jelent meg. Köszönjük a közlési jogot!)

Második díj a moszkvai Csajkovszkij Versenyen - egy Stradivari modellű gordonkáért

Rafaelian Leonidas 1942-ben született Athénban, évtizedek óta Magyarországon él, vonós hangszerek készítésével foglalkozik. Folyamatosan ingázik otthona és Cremona között, ahol Morassi mester műhelyében dolgozik. 1998 júniusában második díjat kapott Moszkvában csellójáért, ahol az adott kategóriában első díjat nem is adtak ki. Cremonából 50000,- DM adománnyal segítette hazáját a Máltai Szeretetszolgálaton keresztül – saját bevallása szerint szegény ember, de hangszereiért mindenre képes.

– Milyen verseny ez a moszkvai, ahol ilyen értékes díjat kapott egy magyar hegedűkészítő mester?

– Csajkovszkij verseny ez is, hiszen – bár ez nem köztudott – Moszkvában két Csajkovszkij Versenyt rendeznek. Egyet a muzsikusok, egyet pedig a hangszerkészítők számára. A mezőny itt mindig nagyon erős; a híres nemzetközi versenyeken, mint amilyen például a cremonai, a mitterwaldi, a prágai vagy a lengyel Wieniawski, öt muzsikus és öt hangszerkészítő bírálja el a versenyre mekeket. Moszkvában 21 tagú volt a zsűri, amelyben 11 muzsikus és 10 hangszerkészítő foglalt helyet. Köztük ült Morasssi mester, neves szakemberek jöttek Japánból, Franciaországból, Kanadából, Lengyelországból és természetesen sok orosz hangszerész is jelen volt.

– Hány hangszert neveztek erre a versenyre a világ minden tájáról?

– Négy- ötszáz között volt a nevezett hegedűk, brácsák és csellók száma. Én a cselló kategóriában neveztem, ahol nem adták ki az első díjat – meggyőződésem, hogy ennek anyagi okai voltak. Az is megerősít ebben a meggyőződésben, hogy mind a mai napig nem utalták át a nyereséget, pedig a verseny június elején volt.

– Mit lehet ilyenkor csinálni?

– El lehet tekinteni a pénztől abban az esetben, ha visszaadják a hangszert, ami egyébként a Glinka Múzeum tulajdonába menne át. Telefonáltam ebben az ügyben Fralov professzor úrnak, a zsűri elnökének, aki a Csajkovszkij Konzervatórium tanára, David Oisztrah egykori tanítványa.

– Hogyan lehet nevezni egy ilyen versenyre?

– Nem könnyű és itthonról nem is tudtam volna. Istentől való szerencsének érzem, hogy egyáltalán sikerült. Május 11-én érkeztem Cremonába, a nevezési határidő május 12. volt. Délelőtt érkeztem a városba

és kértem, hogy várjanak délutánig a már nevezett hangszerek feladásával. Morasssi mester szerint ez nem volt lehetséges, a hangszerek már elindultak Moszkvába. Az időpontot ugyanis a precíz csomagolás és a szigorú vámellenőrzés megszervezése határozta meg.

Mondták, hogy egyénileg is megszervezhető a „delegálás”, ez azonban egymillió lírába kerül. Az árban a hangszer esetleges visszaútja még nem volt benne. Szerencsére Morasssi mester egyik tanítványa, Mihael Zubenko hegedűkészítő mester éppen májusban utazott haza Moszkvába, mert akkor születt a felesége. Vállalta a szállítást, nekem csak a csellóm repülőjegyét kellett megvásárolnom. Mindkettőnknek szerencséje volt: neki fia született, én díjat kaptam.

– Ezt az egészet itthonról nem lehetett volna megszervezni?

– Nem, mert ennek bonyolult folyamata van, amire Cremonában teljességgel felkészültek, nálunk meg nem ismerik. És ha még el is jutna a hangszer, nincs megszervezve a visszaszállítás.

– Az, hogy a hangszer a Glinka Múzeumban marad, benne van a versenyszabályzatban?

– Igen, mégpedig olyan formában, hogy a kifizetett díj ellenében a versenyzők a múzeumnak adományozzák. Ha azonban nincs pénz a díj kifizetésére, értelemszerűen visszavárom a csellómat, hogy el tudjam adni. Számomra ez azért is jó megoldás, mert a díjat tanúsító diplomán külön megjegyzésben szerepel, hogy a cselló kézműves szempontból „művészi technikával kivitelezett”. Ez nekem nagyon fontos bizonyítvány. A hangszerkészítők amúgy is inkább a kézműves részét értékelik egy ilyen munkának, nem pedig a megszólaltat hang minőségét. 1991-ben például azért nem tudtam nyerni a cremonai versenyen, mert nem tartották kielégítőnek a hangszer kéz-

műves kivitelezését. Angliában is csak harmadik lettem emiatt, ami nem járt díjjal.

– Milyen előképet követ, amikor nekiáll egy cselló elkészítésének? A megadott méretbeli és minőségbeli követelményeken kívül a díszítés, lakkozás megtervezésekor van-e konkrét modellje? Cremonai, mitterwaldi, dél-tiroli, francia vagy egyéb?

– Céлом a Stradivari hagyományok folytatása, ahogy Morasssi mester is teszi. Nagyon szigorúan betartja és betartatja a Stradivari minta paramétereit. szigorúan ellenőrzi a mi munkánkban is és ha valami nem elég pontos, igencsak paprikás megjegyzésekkel illeti. Ugyanilyen kontrollt jelent a mellette dolgozó fia és unokatestvére is. Én az ő iskolájában tanultam és dolgozom. Ő büszke arra, hogy ilyen híres az iskolája - nemzetközi versenyeken a résztvevők 70-80%-a az ő tanítványa és legalább ugyanilyen arányt képviselnek a Cremonában dolgozó mesterek között is a Morasssi-tanítványok. Sok a japán és az orosz, de ott van például a már világhírű, magyar származású Stefano Conia is.

– A versenyen Ön mely nemzet színeiben szerepelt?

– Azzal együtt, hogy a csellót hagyományos cremonai stílusban készítettem, magyar színekben versenyeztem.

– A többi kategóriában milyen nemzetiiségű versenyzők kaptak díjakat?

– A hegedű és brácsa kategóriát lengyelek nyerték, mindkét kategóriában a második díjas orosz mesterremek volt.

– A nyertesek mely iskola követői?

– A lengyel iskola növendékei, amely egészen saját jellemzőket mutat, nem hasonlítható a többi ismert (cseh, francia, tiroli) iskolához. Technikai szempontból nincs komoly különbség, hangi, belső építési szempontból erősen nemzeti sajátosságai vannak. Más lakot használnak például, mint az olasz készítőik.

– *Első pillantásra meg lehet különböztetni egymástól a különböző nemzetek hangszereit?*

– Értő szemmel feltétlenül. Az rögtön kiderül, ha egy hangszer nem olasz. Aztán lehet az egyéb karaktereket kutatni: a kicsit mély csiga például a magyar készítőket jellemzi. A kézműves technika apró fogásai, a feldolgozási módok aztán egyértelműen elárulják, hogy egy hangszer Franciaországban, Németországban, Magyarországon vagy Lengyelországban készült. Az olasz hangszerek lágyan, finoman kidolgozottak, szinte énekelnek. Hangszerészek ugyanúgy felismerik az egyes nemzetek képviselőit, mint a muzikusok a különböző népzenei elemeket feldolgozó zeneműveket.

– *Hol voltak ezen a versenyen az egyéb híres iskolák: franciák, mitterwaldiak és a csehek például?*

– Sajnos sem a mitterwaldiak, sem a csehek, sem maguk az olaszok nem szerepeltek jól ezen a versenyen. A mezőny nagyon erős volt. A cselló kategóriában a harmadik díjat egy francia kapta. A hegedű-brácsa kategóriában az egyik harmadik díjas egy ukrán versenyző lett, a másik pedig egy amerikai.

– *Mi lehetett ennek az eredménynek az oka?*

– Részben a mezőny erőssége, részben az elbírálás mechanizmusa. Általában ugyanis a kirakott hangszereket először megnézik a hangszerészek technikai, kidolgozási és kézműves szempontból, majd pontozzák őket. Utána jönnek a zenészek és meghallgatják a hangszereket. Régebben, ha hangszerészeti szempontból nem felelt meg egy versenydarab, tovább sem került a következő fordulóra. Most sokkal nagyobb jelentőséget kapott maga a hang, és nem egyszer volt olyan, hogy egy kézműves szempontból nem túl sikeres hangszer olyan magas pontokat kapott a hangzási próbán, ami díjhoz is elegendővé vált.

A moszkvai verseny három forduló; ebből az utolsó kettő közönség előtti hangzó próba. Mindenki meghallgathatja tehát a hangszereket és akár számon is kérheti a zsűri ítéletét.

– *Egy ilyen díj jelentheti azt is, hogy más versenyekre meghívják majd?*

– Ezek a versenyek nem meghívások, hanem nevezni kell rájuk.

– *Mi az a fontos verseny, amire legközelebb nevezni szeretne?*

– A következő cremonai verseny 2000-ben.

– *A versenyre készített cselló méreteiben is a Stradivari-mintát követi, azaz nagyobb testű, mint a ma használatos hangszerek?*

– Piat 1710-es hangszere alapján készült Morassi-modellt vettem mintául; hossza 75 cm, több muzikus kipróbálta és lehetett rajta játszani. Menzúrája 208-as, ami a nemzetközi Stradivari-modelleknek megfelel. Készítettem berakásokat is az adott stílusban.

– *Hány hangszert tud évente elkészíteni?*

– Tavaly három hegedűt és két csellót készítettem.

– *Megrendelésre dolgozik?*

– Nem elsősorban. A tavalyiak közül például két hegedűt megrendelésre készítettem, a többit csak magamnak. Ezeket most fogom eladni.

– *Van rá vevő?*

– Van, annál is inkább, mert egy Csajkovszkij Versenyen nyert díj nagyon felviszi a hangszerek értékét.

– *A megrendelők, vásárlók magyarok vagy olaszok?*

– Elsősorban japánok. A bécsi konzervatóriumban van most két csellóm, két másik Németországban, a többi Koreában, Amerikában, Japánban. Október végén megint viszek hangszereket Cremonába, a „Zene hangja” kiállításra, ahova a leghíresebb kereskedők érkeznek majd. Ez valóban híres kiállítás, amin hangszereket és mindenféle hangszertartozékot is lehet vásárolni.

– *Milyen faanyagot használ a hangszereizhez?*

és kávéhoz jávort használok. Morassihoz a fa Jugoszláviából érkezik.

– *Elég száraz ez a fa?*

– Igen, mert a beérkezés után öt évvel kezdik csak forgalmazni, addig pedig eléggé kiszárad. Erre nagyon kell vigyázni, mert a rezonancia, a klímaváltozások elviseleése csak akkor biztosított, ha a fa már kiszáradt. Friss fából készített hangszernél hihetetlen meglepetések érhetik az embert.

– *Van valami recept arra, hol a legjobb tárolni-száritani a fákat?*

– Tetőtérben, ahol megfelelő légjárás biztosított.

– *Lakkot is ugyanott lehet venni?*

– A lakkot magam készítem. Erre külön recept van, amit szintén Morassi mestertől tanultam.

– *Nem titkos ez a recept?*

– Kifelé titkos, kettőnk között nem titkos.

– *Mennyire nyitott a Morassi-iskola és maga Morassi mester?*

– Teljesen; naphosszat lehetne ecsetelni ennek megnyilvánulási formáit. Azt, hogy nem fél a konkurenciától, mert az az elve, hogy „jó bornak nem kell cégér”. Okosan és fanatikusan, a hagyományokat követve kell a hangszereket készíteni és ha azok jók, nincs konkurencia – vagy nincs jelentősége annak.

Egyébként a magyar hegedűkészítésnek is óriási hagyományai vannak, csak éppen folytatni kellene. Az a könyv, amelyet Be-

Raffaelian Leonidas jobbról a díjjal

– Morassi mestertől veszem; neki külön műhelye van, amely faeladással foglalkozik. A tetőhöz fenyőt, a hátlaphoz, csigához

nedek Péter írt és publikált nemrég Münchenben, elképesztő forrásokat tár fel – ezeket éppen úgy a nagyvilág elé lehetne

tárni, mint ahogy Morassi mester teszi azt a cremonai hagyományokkal.

– *Hogy lehetne ezt elkezdni ennyi év után?*

– Alapvetően természetesen ez is pénz kérdése; az első lépés nemzetközi verseny lehetne, ahol megjelenhetnek az igazán nagyok. Olyan versenyt kellene megteremteni Magyarországon, amilyen a cremonai, mitenwaldi és a többi. Ehhez szponzorok kellenének és akkor - először talán négyévenként, aztán esetleg sűrűbben – Nemessányi nevével fémjelzett versenyt kellene meghirdetni. Ez óriási lépést jelentene a hazai hegedűépítő hagyományok feltárásában és megismertetésében. Például szolgálhatnak a hírneves cremonaiak mellett a csehek is, akiknek tradicionális hagyománytisztelőik már ezen a téren

is meghozta gyümölcsét. Gazdasági felemelkedést is jelenthetne, hiszen a kis országok mindig speciális gazdasági tevékenységek révén tudtak meggazdagodni. Hollandia például a hajózás és a tulipán révén szerzett gazdasági biztonságot. Nálunk is elég lenne jó mezőgazdaság mellett szellemi és speciális kézműves tevékenységet felvirágoztatni.

– *Mi a legfontosabb kellék a nyersanyagokon kívül a minőségi hangszerkészítéshez?*

– Mindenekelőtt a nyugalom. Ne legyen családi probléma, ne legyenek filléres gondok. Ne csak a pénzhajszolás egyik eszköze legyen, mert akkor már elnagyoltta, nem elég precízzé válik a munka. Vannak példamutató mesterek a fiatalok között is; a Londonban dolgozó ifj. Semmelweis Tibor vagy a budapesti Hegyesi Béla, akik a szó legnemesebb

értelmében már hangszer-restaurátorok. Különleges tehetsége van Bósz Károlynak is, aki minden bizonnyal a nemzetközi élvonal egyik tagja lesz még.

Állandóan tanulni, fejlődni kell; szükség van reklámra, be kell mutatni a mestereket és a mesterműveket. Érdemes cikkezni róluk, kiállításokat szervezni, ahol mindenki megnézheti munkájukat. Biztos vagyok abban, hogy nálunk is megvannak egy nemzetközi rangú hegedűkészítő iskola-műhely alapjai, csak el kell hinnünk, hogy a mi hagyományaink is legalább olyan értéket képviselnek, mint a többi európai tradíció.

Tóth Anna

(A cikk elsőként a „Das Orchester” 3/98-as számában jelent meg. Köszönjük a közlési jogot!)

Pieter Rombouts egyik csellójának eredeti és másolat-példánya

Egy berlini hangszerműzeumban egy cselló hívta fel magára a restaurátorok figyelmét. A kutatások és mérések arról tanúskodtak, hogy a hangszer lényegesen magasabb értéket, helyenként a Cremonában használatos méreteket mutat szemben a ma használatos normákkal. A Das Musikinstrument c. folyóiratban megjelent cikk szemünk láttára bizonyítja be, hogy hányféle tényező szól a cremonai eredet ellen, jóllehet a cselló belsejében talált cédula alapján a cremonai Francesco Ruggieronak kellett volna a hangszer építőjének lenni.

Igen, de

Cremonára, ahol a Ruggierok dolgoztak, nem volt jellemző a halcsont beültetése a tetőbe és a hátlapba, annál inkább a Németalföldön. Ott ez a népszerű halászat „melléktermékeként” jött divatba. Ugyancsak a Németalföld tekinthető a kor kedvelt hangszerfájának, a jegenye használatának kiinduló pontjává.

Hamar nyilvánvalóvá vált,

hogy a hangszer nem Ruggierótól származik, és hogy a készítőnek németalföldi származásúnak kell lennie. A kor legismertebb németalföldi hangszerépítője Pieter Rombouts volt, aki 1667 és 1728 között élt Amszterdamban. Nevelt fia, tanítványa majd munkatársa volt a híres régi németalföldi hegedűépítőnek, Hendrik Jacobsnak, aki 1629 és 1704 között élt Amszterdamban. Tőle sok hegedű, gamba és cselló, viszont kevés berácsa maradt az utókorra.

A szélesebb berács szerkezete mellett a cselló sok más, a körvonal és a boltozat for-

Pieter Rombouts egyik csellójának rekonstruált másolata

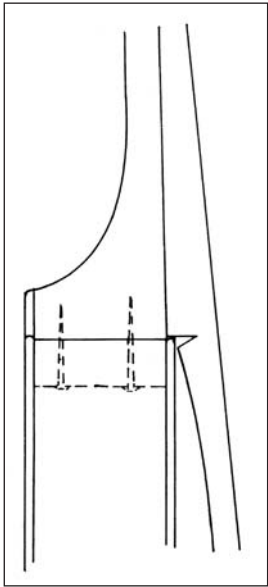
málásához tartozó tulajdonsága jellemzi Pieter Rombouts munkáit. Az utolsó kétséget Max Moeller 1955-ben, Amszterdamban

publikált könyve (A Németalföld hegedűkészítői) oszlatathatja el, amely Rombouts 1722-es csellójával szinte teljesen megegyező illusztrációt tartalmaz. Egyedül a hátlaphoz használt fa anyaga más: a kép egy habos juharka hátlapú csellót mutat, a berlini múzeumban található hangszer hátlapja pedig jegenyéből van.

Az eredeti

A hangszer néhány részét építési változtatásoknak vetették alá. Eredeti állapotában csak a nagyméretű korpust tartották meg. Gyakran a modernizált játéktechnika érdekében lefaragták a csigát és modern nyakat ültettek be; a gerenda is későbbi építési módozatú. A csigáról joggal feltételezhető, hogy németnyelvű területről származik és legkorábban a 18. század vége felé készíthették.

Az eredeti cselló hossza 77,4 cm, az alsó szélessége 46,5 cm, a felső szélessége 38 cm. A ma használatos méretek azonban 75 cm hosszúság, 43 cm alsó szélesség, 34 cm felső szélesség.

A vázlat a nyak részletes rekonstrukcióját ábrázolja. Tompán a kávéhoz ragasztják és belülről odatűzik.

kor már kisebb hangszerek is készültek. A nagyobb méretűekből nagyon kevés maradt

A Rombouts-cselló fedőlapjának menzúrája is nagyobb mint a mai hangszerké. A mai 40 cm-rel szemben 41 cm. A káva magassága 12,8 cm, ami szintén nagyobb a ma használatos 11,5 cm-nél. E méretek alapján ez a cselló a nagyobb barokk-csellók tipikus és érdekes képviselője az 1700 körüli évekből, ami-

leben megfelelő fogólappal rekonstruálni. Az egyéb historikus kellékek mint a gerenda, kulcs, gomb (tüske nélkül!), húrtartó, alsó- és felső nyereg mind elvesztek az idők és a modernizálások során és a restaurátoroknak eredeti állapotukban kellett visszaépíteniük azokat.

Kompromisszum

A nyak rekonstrukciójának alapul két, az 1700 körüli években keletkezett csellót vettek: egy, a „Servais” néven ismert Stradivari hangszer, és Domenico Galli csellóját. Összehasonlítva ezek méreteit a modern csellókéval érthetővé válnak az utánépítéssel kapcsolatos problémák. A táblázat megmagyarázza, hogy itt a historikus példának megfelelően egy kompromisszumot kellett keresni. A rekonstrukciónak ez egy értelmes formája, még ha az eredeti állapot sok kérdése így megválaszolatlan is marad.

A rekonstrukció részletekben: a gerendákat vékonyabbra és keresztmetszetükben hegyesebbre építették, mint a modern csellókét - úgy, ahogy az az eredeti állapotban

Az összes külső képződmény történeti előképekre támaszkodik. A láb modelljét például Antonio Stradivari terveiből kölcsönözték. Ugyanígy korhű forrásokra támaszkodnak a kulcsok és a gomb is, jóllehet a pontos korabeli állapot ritkán szavatható. Az anyag itt – akárcsak a felső- és alsó nyereg esetében – puszpángfa. Az eredetit alapul véve jegenyefát kell választani a hátlaphoz, juhart a kávéhoz, régi lucfenyőt a tetőhöz és juhart a nyakhoz. Az a- és d-húr sima bélből készült, a g- és c-húrok pedig rézzel sodort bélből. Ez a megoldás a jelek szerint 1700 körül már szokásos volt.

Az eredeti építési változtatásai a kulcsdokokat is érintette a csigával. Régi minta alapján készítették el.

	Tetőmenzúra	Nyakmenzúra	Húrhossz	Arányok
	Tetőmenzúra : nyakmenzúra			
Servais	42,7 cm	29,3 cm	73,0 cm	10 : 6,85
Galli	43,1 cm	26,2 cm	70,0 cm	10 : 6,1
Rombouts	41,00	27,1 cm	69,5 cm	10 : 6,6
Mai cselló	40,0 cm	28,0 cm	69,0 cm	10:7,0

meg eredeti, nagyobb állapotában, hiszen az idők során a legtöbbet kisebbre építették át.

A Romboutsra jellemző halcsont-berakások szélessége 4,4 mm, ami nagyon nagy tekinthető, hiszen általában a csellóberakások szélessége 2,2 mm volt.

A fák közül Rombouts jegenyét választott hátlapnak, sokéves lucfenyőt a tetőhöz és könnyedén habos juhart a kávéhoz.

Mivel a berlini hangszer-múzeumban nem volt ilyen cselló, megszületett az ötlet: építtessenek egy ilyen csellót, hogy építési és hangzási szempontból dokumentálni lehessen ezt a hangszerípust.

A másolat

Amikor a hangszer-múzeum számára elkezdtek az utánépítést, nemcsak a nagyobb barokk-korpusz típusát kellett dokumentálni, de rekonstruálni kellett az eredeti állapotot, hogy úgy játéktechnikai mint hangzás-szempondból egy ilyen barokk csellót elő lehessen állítani.

Miután nem volt az építők birtokában egyetlen eredeti nyak sem, először meg kellett próbálni a nyakat historikus érte-

fenmaradt hangszereken is látható. Erre alapult a nyak rekonstrukciója. Barokk mintára helyezték fel a hangszerre, azaz a kávéra finoman felragasztva és belülről két négyzetletű, kovácsolt vas tűvel odaöltve. A tető felett nincs kiugró rész, csak enyhe lejtő a tetősíkhöz. A tető koralakú kiálló része a nyaklábba torkollik. A fogólappal és a húrtartó ébenfával van bevonva.

A mai húrtartót a hitelesített állapot szerint rekonstruálták.

„Kiszorítva”

1700 körül alapvetően még nem volt a vonós hangszereknek normában meghatározott méretük, ami megmagyarázza a gyakran különböző hangszer-méreteket és -menzúrákat.

Először a „Servais”-cselló után kezdett például Stradivari a „B-formával” méreteket bevezetni, amelyet egyre sűrűbben alkalmaztak a 18. század során és 19. századra normává vált. Korunk kisebbé tette ezeket a normákat, ami megmagyarázza a nagyobb hangszerek előfordulásának ritkaságát.

A csellók és bőgők continuohasználatára lényegében a pusztán bélhúrok alkalmazása ellen szólt, mivel a kisebb menzúrájú hangszereken vastagabb húr kellett ugyanannak a hangnak a megszólaltatásához. Együttessen a régi nagy hangszereket a mélyebb szolamokba helyezték, az ugyanakkor már használatban lévő kisebb csellókat valamivel magasabb fekvésben használták. Később a kisebb modellek is megszólalhattak mélyebb fekvésben, a fejlődés révén rézzel sodort bélhúrokkal, így ezt a méretet is normává lehetett tenni.

Thomas Schiegnitz

Mittenwald, a hegedűparadicsom

I. A város, ahol otthonra lelt a hegedűkészítés

Mittenwaldnak, ennek a hegedűkészítéséről ismert kisvárosnak több, mint 910 évre visszatekintő története van, amely fényes gazdagságról, keserű szegénységről, a világra való nyitottságról és bezártságról egyaránt informál. Legszebb virágzását a 16. és 17. században élte a városka, egészen pontosan 1487 és 1679 között, amikor itt rendezték az úgynevezett „bolhapiacot”. Minden árut, amit az Augsburg és Velence közötti útvonalon szállítottak, ki kellett itt rakni. A kor legnagyobb kereskedőinek itt voltak az irodái és ügynökségei. Ezért találta a fiatalemberként fuvarosokkal Itáliát megjárt, és ott hegedűkészítést tanult Mathias Klotz ideálisnak ezt a helyet saját műhelye és üzlete megnyitására.

1983. június 10. és 19. között kettős jubileumot ünnepeltek Mittenwaldban: a 300 esztendő múltára visszatekintő hegedűkészítés és a 125 éve működő hegedűépítő iskola évfordulóját. A mittenwaldi hegedűkészítés alapítójaként Mathias Klotz mestert (1653 – 1743) tartja számon az irodalom.

Ő, egy mittenwaldi szabómester fia, idegenben tanulta a hegedűkészítés művészetét. Hogy hol és kinél, nem ismeretes. Csak arról maradtak dokumentumok, hogy Padovában, a Bottega di Lautaro al Santo műhelyben, 1672 és 1678 között Johann Railich hegedűkészítőnél hűségesen szolgált. (Szolgálólevele ma megtekinthető a hegedűkészítő múzeumban.) Ennek ellenére nem a klasszikus olasz hegedűépítés felé fordult Klotz, hanem a korabeli sváb mestereket követte. Hangszereinek markáns jegyei a híres tiroli hegedűkészítőre, Jakob Stainerre utalnak. Bizton állítható, hogy a magát „ügyes lant- és hegedűkészítőnek” tartó (az akkori értelmezés szerint jelentős húroshangszer-készítő) Klotz nagy valószínűséggel 1683-ban tért vissza Mittenwaldba, hogy saját üzletet nyisson.

A döntésben, amely szülőhelyére való visszatérését motiválta, az alábbi tényezők játszhattak szerepet:

1. problémamentes letelepedés ottani polgár fiaként
2. konkurencia nélküliség
3. a hangszerek alkalmas juharfa és lucfenyő közelsége
4. kedvező földrajzi helyzet a Dél-Németországot Itáliával összekötő kereskedőútvonal mentén
5. az úgynevezett bolhapiac visszahúzó-

dása ellenére virágzó kereskedelem; Mittenwald továbbra is fontos átmenő állomása a Dél és Észak közötti áruforgalomnak (összekötő a szárazföldi és vízi forgalomban végig az Isar mentén), amelynek következtében a helyi kereskedők üzleti kapcsolatai nemhogy elsorvadtak volna, de tovább virágoztak.

Mathias Klotz hangszerei jó eladási lehetőségével számolhatott. Képességei révén Klotz figyelemre és jóindulatra számíthatott. Öt év elteltével, miután fiai és polgártársainak fiai is szívesen tanulták nála a mesterséget, létrehozta hegedűkészítő iskoláját. Röviddel halála után, 1750 körül mintegy 15 hegedűkészítő működött már a helységben; néhányan a környező településeken dolgoztak, úgyhogy ekkoriban már érdemben szólhatunk Mittenwaldi hegedűkészítő Iskoláról.

A hegedűket eleinte lényegében házálól kereskedés révén értékesítették. A mester elkészített néhány hangszert, tarka csomagba helyezte őket (olyan kosarakba, amelyekbe kb. 10 hegedű fért) és a környező kolostorokba, városokba ment velük „vásárolni”. Idővel ez a piac szűkössé vált, már messzebb – Kölnbe, Würzburgba, Frankfurt vásárvárosba és Lipcsébe – kellett utazni, de jól jött a Passau, Bécs és Budapest felé vezető víziút is. Végül az utazásra fordított idő és pénz már ráfizetést eredményezett. Emiatt a hegedűkészítők az árusítás egyre nagyobb és nagyobb részét bízták olyan rokonokra és szomszédokra, akik kereskedelemmel, üzleteléssel foglalkoztak. Az ilyen együttműködés széle vásárlókört hozott létre, amely gazdaságossá tette, hogy egész éven át értékesítsék a hangszereket. Ennek eredményeképpen egész Európában emelkedett a Mittenwaldból piacra került hegedűk száma, a legfontosabb „felvívóhelyek” azonban Portugáliában, Oroszországban és Angliában voltak.

A hegedűépítés iránti egyre élénkülő érdeklődés az 1807-es mérlegből is kiderül: a helység teljes pénzbevételének több mint egyharmada származott a hegedűkészítésből és a felnőtt férfi lakosság közel 30 százaléka foglalkozott ezzel a mesterséggel (mintegy 80 hegedűkészítőt és 10 vonókészítőt tartottak számon).

A számok két folyamatot tükröznek:

1. a hegedűkészítés lassanként a helység legfőbb jövedelemforrásává válik
2. mesterhegedűk előállításával mellett ki-

alakul a hegedűépítés egyes munkafolyamatainak specializációja.

A hegedűkészítők között egyre többen lettek, akik csak testek, csak csigák, csak a kulcsok menetének készítésével foglalkoztak és a hegedűket nem egyedül építették meg.

Egészen a 18. század második feléig itt a mester még maga készítette hegedűjét. Ahogy azonban Európában 1800 körül elképzelhetetlen iramban élénkült a zenei élet, különösen a házimuzsika, megnőtt a kereslet a hangszerek iránt. Ez a megnövekedett kereslet sürgette 1810 körül a két hangszerkiadó cég, a J. A. Baader & Cie és a Neuner & Hornsteiner létrejöttét.

Mivel minden forgalmazó egy fűrészüzemet épített, amihez nagy raktárhelyiségeket csatlakoztatott, és a cég saját műhelyeiben gondoskodott a hegedűk összerakásáról, lakkozásáról, maga lépett fel megrendelőként és határozta meg a formát, mennyiséget, valamint a munkadíjat is.

A 19. század közepéig mindkét mittenwaldi cég kizárólag Európában adta el hangszereit. 1850 után sikerült betörni az amerikai piacra és hamarosan eluralni azt.

A tömegesen előállított termékek még sokáig megőrizték formájukat, és egészen az I. világháborúig mint az Egyesült Államokkal való legfőbb üzletként tartották számon. Végül 1933. november 23-án közölte a garmischi területi hivatal: „A korábban Mittenwaldban virágzó honi hegedűipar tökéletesen a parlagon hever. Semmilyen háziiparról nem beszélhetünk már.”

Háziipari tevékenység nélkül azonban nem létezhet tömegtermelés a hegedűépítésben. A mittenwaldi kézműves a hegedűkészítés munkálatait mindig csak mint mellékfoglalkozást üzte. A forgalmazók számára csak késő ősszel és télen dolgozott Abszolút elsőséget élvezett szemében a mezőkön és földeken végzett munka, mivel saját kis háza, kis gazdasága és tűzfája volt. Csak az alacsony darabért „méltányolta” ezen a módon, amelynek révén a forgalmazók megpróbálták tevékenységüket gazdaságossá tenni az egyre erősebb cseh és szász konkurencia mellett. Az első jobban fizető mellékes munkalehetőséget azonnal megragadta: ez pedig a vasút volt. Addig izolált helyzetéből Mittenwaldot a vasúthálózatra való 1912-es csatlakoztatással sikerült kimozdítani. A feljövőben lévő turizmus elhitette, hogy érdemes ezzel a jól jövedelmező munkával

foglalkozni. A mittenwaldi hegedűkészítés azonban még a két cég feloszlásával sem érte el története végét.

II. A város, amely iskolát alapított a hegedűkészítőknek

Még a tömegtermelés idején is voltak egyéni dolgozó hegedűépítők és még az 1930 előtti években voltak néhányan, akit az itteni szakiskolában képeztek és kézműves tevékenységükkel képesek voltak eltartani magukat. Ezt a szakiskolát hivatalosan 1858-ban II. Miksa bajor király javaslatára, öt éves képzési tervvel nyitották meg hivatalosan. A királyi állami minisztérium felkérésére a mittenwaldi Johann Kirner hegedűkészítő, Engleder müncheni udvari hangszerkészítő tanítványának kellett „húros hangszerek készítéséhez tanítási és mintaműhelyeket létesítenie Mittenwaldban”. A kormányzás elismerte: Mittenwaldban segíteni kell az egyes embereknek, hogy ismét képesek legyenek teljesen önállóan hegedűt készíteni. 1875-ben a minisztérium vándortanárnaként szerződtette Johann B. Reitert, hogy a meglévő műhelyekben figyelje a rész-munkafolyamatokat, tanácsolja a legújabb olasz modelleket és ha kell, korrigáljon. Sajnos ennek a vállalkozásnak nem volt túl nagy sikere és hamar vége is szakadt.

Az 1891/92-es tanév dokumentumai szerint a fejlődés önálló iskolaépület létesítését sürgette, amit ekkor már meg is nyitottak, a Partenkirchner utcában.

Eleinte ez a hegedűépítő iskola a helyi lakosság számára jelentett képzési lehetőséget. Az idők során aztán az egész világról érkeztek ide tanulók, hogy elsajátítsák a hegedűkészítés művészetét. ez a folyamat mind a mai napig tart.

Közben az iskola több részre tagolódott, és más nevet kapott: „Állami Hegedű- és Húroshangszer-készítő Szakiskola”.

Ma már több részből áll az iskola. Központi része a hegedűépítők szakiskolája, amely hét szemeszteren át, kézműves képzés révén, régi német és olasz hagyományok alapján ismerteti meg a növendékeket a vonós hangszerek építésének minden területével; a szemeszterek végén a növendékek iparos vizsgát tesznek. A gyakorlati képzés felöleli az összes történeti és új vonós hangszer felújításának, javításának folyamatait; az elméleti képzés a legfontosabb iskolai tárgyak mellett kitér a szakelmélet, szakrajz, zene- és művészettörténet, fizika/akusztika kérdéseire ugyanúgy, mint a hangszeres és zenekari játékok problémáira.

Tekintettel a folyamatosan emelkedő létszámra és az egyre nagyobb számban érdeklődőkre, a felvételit bizonyos iskolai eredményekhez kötötték. Minimum két évet kell már valamilyen vonós hangszeren játszania a jelöltnek, legalább „jó” osztályzattal kell rendelkeznie a művészeti nevelés és zene tantárgyakból. Emellett kézműves ügyesség és bizonyos fokú rajzolósi készség is szükséges.

1973/74-től külön kis szakiskolát rendeztek be azoknak a tanoncoknak, akik a közös hegedű-, vonó-, pengetős, fa- és rézfűvós hangszerépítési rendszerben tanultak.

1982-ben hároméves képzés keretében különválasztották a pengetős hangszerkészítés oktatását, amit ugyancsak iparos vizsgával zártak.

További két szemeszteres képzés és többéves szakmai tapasztalat után ugyanitt lehet előkészülni a mestervizsgára is.

Az iskola nagyon jó nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezik, ami lehetővé teszi növendékeinek, hogy külföldi műhelyekben dolgozzanak, képezzék tovább magukat.

III. A város, amely múzeumot létesített a hegedűknek

1930. március 7-én Johann Baptist Karl tanácsos, Leo Aschauer, a hegedűkészítő iskola igazgatója, Gustav Graseck müncheni hegedűkészítő, Dr. Fritz Ferchli gyógyszerész és Hans Ebenhöch szállodás múzeumi egyesületet alapított. Az egyesület feladatait és célját szigorúan lefektették:

1. Múzeumot létesíteni és kiépíteni a történelmi és művészettörténeti emlékek, közöttük a hangszerek gyűjteménye révén;

2. Megőrizni a táj szépségeit és Mittenwald sajátosságait, ez utóbbi történelmileg és művészetiileg kiemelkedő épületeit;

3. Ápolni és kiállításokon megismertetni a honi hegedűkészítés és a hazai művészet emlékeit, túl a város határain is.

Ma világszerte mindenütt megtalálni az egyesület tagjait. Első elnöke Leo Aschauer volt, aki haláláig (1969-ig) töltötte be ezt a tiszteket. Akkor vette át feladatait a második

elnök, Josef Kantuscher, aki mind a mai napig hivatalában van.

A múzeum 1933-tól a felsőpiaci Neuner-házban működött, 1960-ban költözött a Ballenhausgassen lévő épületbe, amit sok átépítés és fejlesztés, valamint a Josef Kantuscher és a mittenwaldi önkormányzat között 1982-ben kötött szerződés után alakították át ténylegesen múzeummá. Itt most minden megtalálható, ami akkoriban (a bolhapiacok idején) az életvitelhez, lakáskultúrához és a hegedűépítéshez tartozott. A súlypont természetesen a hegedűépítésen van. Szinte minden mittenwaldi hegedűépítőnek kiállították legalább egy hangszerét. Legtöbbjük a múzeum tulajdona, néhány alapítványoké, csak kevés a kölcsönzött. Sok információ van természetesen a mesterségalapító Mathis Klotzról, de végig lehet kísérni egy hegedű és egy vonó keletkezésének folyamatait is.

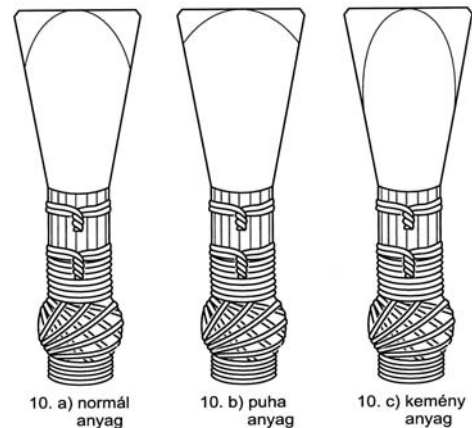
Nem szabad elfelejtenünk a pengetős hangszerekről – lantokról, gitárokról, citerákról sem. Minden kiállított tárgy eredeti és arra szolgál, hogy a korabeli lakó- és kézműves szokásokról tájékoztassa a látogatókat.

Egyedülálló gyűjteményével évente több, mint 40.000 érdeklődőt vonz a mittenwaldi hegedűmúzeum. Többségük zenebarát, akik tudni szeretnék, hogy készül a hegedű. ezért egy műhely is berendeztek, ahol munka közben látható egy hegedűépítő mester, akitől akár kérdezni is lehet.

Összeállította: Tóth Anna

HELYREIGAZÍTÁS

Előző számunkban a „Hej, az a nád...” című cikk alábbi pontjaihoz rossz ábra került. Elnézést kérve a szerzőtől az alábbiakban helyesbítünk:

Gerd Höfling

A zenészek szemüvegviseléséről

1. ábra

A szemüveg túl mélyen ül az orrnyergen, és a pupillatávolsághoz képest túl széles. Ezt a típust hiába kicsinyítjük a szaggatott vonallal jelzett méretre, a keret akkor is alacsonyan ül, és a zenész a keret fölött tekint a karmesterre.

A szemüvegviselés általában nem okoz különösebb gondot a zenészeknek. Azoknál azonban, akik fejüket játék közben előrehajtják (pl. a fuvolások, a hegedűsök és a brácsások), gyakran előfordul, hogy a szemüveg túl mélyen ül, ezért kottaolvasás közben a keret fölött néznek el (1. ábra). Ezek a zenészek mindig inkább magasan ülő keretet válasszanak, függetlenül attól, hogy a modell nagyobb vagy kisebb. A keret vásárlásakor ennek megfelelően kérjük a látszerész szakember segítségét.

A nagy keretek divatja pillanatnyilag örvendetesen visszaszorult. Valójában egy kis „Schubert-szemüveg” is tökéletesen elegendő, mert a látószög valamennyi irányban kb. 30°, az ezt meghaladó szögek pedig fejmozgással kiegyenlíthetők. A nagy üveg súlyánál fogva a nagyobb szemüveg könnyen lecsúszik, annál is inkább mivel a kerek, fülcimpához simuló szárvég igen ritka. A modern – leginkább hokiütőre emlékeztető – száruk nem tartanak rendesen.

A szemüveg készítésénél arra is ügyelni kell, hogy az üveg ne az arc vonalával párhuzamosan legyen beállítva, hanem kis előre dőléssel (un. Imre-döntés), mert a zenészek játék közben – ismét elsősorban a már említett hangszeres csoportok érintettek – fejüket az átlagosnál mélyebbre hajtják. Ha a keret formája és az üveg alul túlságosan kiszélesedik, esetleg még az arccsont is előreálló, a lencse nehezen dönthető, ezért növelni kellene a szem és a lencse távolságát. A lencsét ugyanakkor a két szemnek megfelelően kell centrálni, azaz a pupillatávolsághoz kell beállítani.

Komolyabb látási zavarok rendszerint akkor jelentkeznek először, amikor a zenész eléri az „öreglátási” kort, ami távollátóknál általában már 38 éves kor után, rövidlátóknál (a lencse erősségétől függően) csak 45 éves kor körül várható. Az egyik kínálkozó megoldás a bifokális (kétfókuszú) szemüveg. A bifokális lencsén a közeli és a távoli rész közötti választóvonal alig látható. A másik, egyre

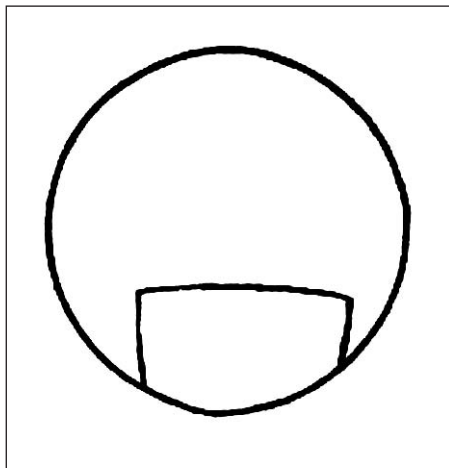
gyakrabban javasolt megoldás, az un. multifokális (többfókuszú) vagy progresszív lencse. Az utóbbi használata azonban nagyobb dioptriák esetén problémákat okozhat. Erre a későbbiekben bővebben kitérünk majd.

A bifokális szemüveg elsősorban a rövidlátók számára megfelelő. Ők ugyanis a távoli részen keresztül olvashatják a kottát. A kotta távolsága szemüinktől kb. 70 cm. Tisztán látásához a szem $100:70 = 1,4$ közeli beállítása szükséges. Ehhez a bifokális szemüveg, közepes erősségű lencsék esetén kb. 50 éves korig tökéletes (2. ábra). A kisebb betűk ill. bejegyzések a hangszert leengedve, a fejet megemelve, kissé közelebből (kb. 30 cm távolságból), az alsó lencserészen át tisztán olvashatók.

A távollátók élességbeállítási (akkomodációs) szélessége kisebb. Az ő számukra 50 éves korig inkább a monofokális szemüveg ajánlott, távoli élességállítás addícióval (= 1,0). Ezzel jól látják a kb. fél méterre levő kottát – a távoli

karmestert viszont kissé életlenül. A kisbetűs ujjrendek, apró díszítések kiolvasásához a távollátóknak is bifokális lencse javasolható.

2. ábra

Bifokális lencse nagy közeli résszel. Ha a lencse jó minőségű, a választóvonal alig látható. A választóvonalat az optikus kívánásra magasabbra is teheti. A hangszerüket állal vagy szájjal támasztó zenészek számára azonban rendszerint mindenképpen túl alacsony.

Speciálisan a zenészek számára készül az ún. Ardis-fordított szemüveg (Magyarországon másfajta, pl. Interview-lencsével váltható ki.). Ennek a bifokális lencsének a közeli része magasan a középvonal fölé terjed. A felső részen található kis ablakon keresztül nézheti a zenész a karmestert. Ezt a megoldás egyelőre sajnos viszonylag kevésbé ismert, ezért kevesen is veszik igénybe. Az Ardis-fordított szemüveg mindennapi használatra természetesen nem alkalmas (3. ábra).

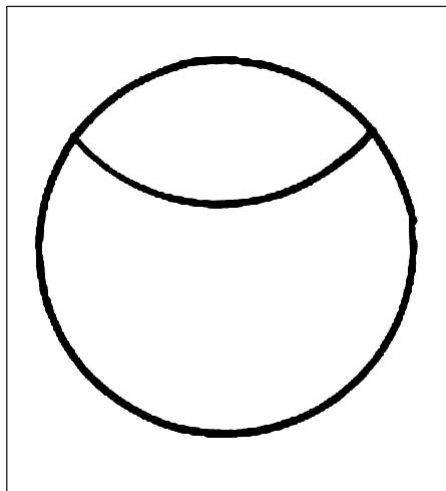
Eddig elsősorban azokról a zenészekről szóltunk, akiknél a hangszer megszólaltatása szükségképpen a fej előreahajlásával jár. A többi hangszeres zenész, pl. a csellista, aki játék közben fejét szabadon mozgathatja, problémamentesen olvashatja a kottát a bifokális lencse közeli részével. Érdemes pontosan lemérni a pult távolságát, hogy a szemorvosnál ne csak hozzávetőleges adatot tudjunk mondani.

Tökéletes szemüveg mellett is előfordulhatnak látási panaszok olyan esetben, ahol két zenész ül egy pultnál. A színházi zenekari árokban ennek általában a fényvisszaverődés, a sokféle anomália

az oka. Az oldalt ülő muzikusokat különösen érinti a színpadi reflektorok és szoffiták fényének visszaverődése. A ceruzás bejegyzések szinte olvashatatlanok a csillogó, fényes felületeken. Ez a probléma különböző tükröződés-gátló rétegek alkalmazásával oldható meg.

A pulttól való távolságból adódó látási nehézségek elvileg kiküszöbölhetők a már említett modern multifokális, progresszív szemüveg segítségével. Viselése azonban elsősorban idősebb korban ajánlott, mivel a kottaolvasási távolság (kb. 70 cm) nagyobb mint a könyv szokványos olvasási távolsága (kb. 40 cm), illetve a képernyőolvasás távolsága (kb. 60 cm). Ráadásul, legkésőbb a 2 dioptriás távoli élesítés esetén a lencse viselése már problematikus. Erre magam jöttem rá,

3. ábra

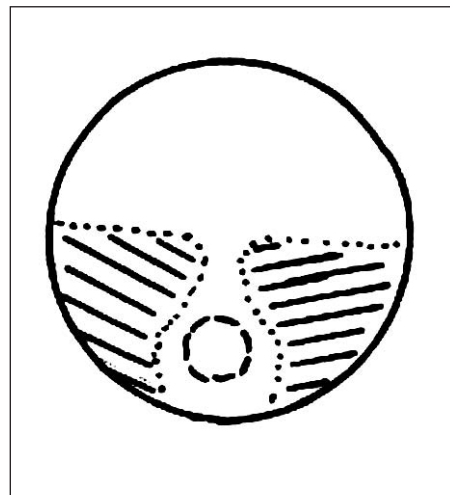

Ardis-fordított bifokális lencse. A közeli rész bármilyen fejtartás mellett megfelelő a kottaolvasáshoz. A felső, kicsi távoli részen át a karmester jól látható. A szemüveg mindennapos használatra nem alkalmas.

amikor progresszív lencsét viseltem hegedülés közben (4. ábra). Egy bizonyos fejtartásban kb. 15 centiméteres kottaszakaszt látható élesen, a sor többi része elmosódott. A továbbhaladáshoz a fejet jobbra kell fordítani. Tekintve, hogy a hegedű tartása közben az áll és a kar tartása összhangban van, minden egyes sor elolvasásához a hangszer, a fej és a teljes felsőtest ide-oda mozgatása szükséges. Ezért, megítélésem szerint a nagyobb távoli élesítésű progresszív lencsék a zenészek számára teljességgel alkalmatlanok, függetlenül attól, hogy rövidlátó vagy távollátó-e a muzikus.

Igen kellemetlen, ha játék közben a szemüveg párasodik. A probléma elsősorban a nagyobb keretknél gyakori, a modern, kis keretknél ritkább. A szem-

4. ábra

Progresszív (multifokális) lencse látásélessége. A távoli rész olyan mint a bifokális lencsén. A középső tartomány folyamatosan vezet át a közeli részbe. Ezt az ún. korridort mindkét oldalon életlen zóna határolja. A tulajdonképpeni közeli rész még a bifokális lencse közeli részénél is mélyebben ül, területe kisebb. Minél nagyobb a különbség a szemüveg közeli és távoli része között, a korridor annál keskenyebb.

héj izzadása megnöveli a levegő páratartalmát a szemüveg körül. Ha a pára nem tud felfelé távozni a homlok és a szemüveg kerete között, hogy helyet adjon az alulról jövő hidegebb levegőnek, lecsapódik az üvegen. A nagyobb keretknél gyakran előfordul, hogy a homlok és a keret között nincs hely, ezért a pára nem tud felfelé távozni. A kis keretknél rendszerint elegendő a hely. A párasodás tehát nemcsak a terem hőmérsékletétől függ, nemcsak attól, mennyire izzadunk, hanem arcunk és a szemüveg távolságától is. A párasodás ellen a szemüveg Crizal páramentesítő bevonattal valamint olyan tisztítószerekkel is védhető, amelyek 24 órára páramentesessé teszik a felületet.

Magyar szöveg: Novák Optika

(A cikk elsőként a „Das Orchester” 3/98-as számában jelent meg. Köszönjük a közlési jogot!)

Kotta a polcon

avagy
Hrabal mint mentőangyal

Ahogy az írónak a tiszta, üres papírlap inspiráló vagy irritáló, munkára készítő, úgy nekem a vonalkázott, pöttyözött, telikottázott jelenti ugyanazt.

És az üres...? Az nem ilyen egyszerű, de talán az is kiderül.

Kezdem az elején.

Van, hogy eszembe jut egy régen hallott darab, de az is lehet, hogy meglátok valahol egy sosem játszott kottát. Sokféleképpen kezdődhet. A lényeg az, hogy valamiféle szerzési vágy, mánia kerít hatalmába. Utánanézni, megszerezni, megtanulni, eljátszani, előadni. A cél az előadás, mégis az igazi izgalom, a dolog szépsége a megismerés, az öt vonalba zárt rendszer, a pöttyök, száraz, zászlók és egyéb jelek megfejtése, majd az eredmény bizonytalan szépsége. Az előadás, a beteljesedés nagyon fontos, de az már szervezéssel, esetleg hozzánemértőkkel való tárgyalással jár, és így üzleti része is a dolognak.

Tehát a kotta a szerzési vágy tárgya.

Fontos, hogy szép legyen, belülről-kívülről míves, még ha nem is olcsó. Sőt.

Az ingyen kapott, vagy fillérekért lemásolt kottácskák valahogy másképp viselkednek, mint a nehezen megszerzett, megvásárolt kottatársai. Könnyen szakadnak, gyűrődnek, általában nehezen olvashatók, egy-egy oldal el-el tűnik, vonzzák a pecséteket, anyaguk munka közben morzsálódik. Nagy előnyük viszont, hogy jól lehet őket kölcsönadni és még jobban elveszíteni.

Most a primér érzésről szeretnék beszélni, mikor egy régen óhajtott ismeretlen jó kis kottát a kezembe vehetek. Világos csontszí-

nű izmos papír, szinte pengése van a lapoknak, rajtuk szépen metszett kottafejek, melyek a több generációs használatnak is nyugodtan néznek elébe. Az ilyen kottát odanézés nélkül is teljes biztonsággal emelem le a polcra a többi közül.

Talán előreszaladtam egy kicsit.

Egyelőre még csak ott tartok, hogy az előadó emeli le a polcra a nagy nehezen becserkészett kottát. Ilyen polc nem is olyan régen még Bécsben volt, vagy New-Yorkban, jó esetben Lipcsében. Most már lehet akár a Múzeum körúton is.

Ha végre kézbe kapom, akkor a legrövidebb időn belül uzsgyi haza. Ez még a Múzeum körútról sem tűnik rövidnek, mivel a zsákmány már a tarsolyban van.

Megérkezésemkor a kottát megropogtatom, meglapogatom, hogy engedelmesen viselje a műhelymunka során rá háruló fizikai megpróbáltatásokat.

Az előkészületek után jöhet az érdemleges munka; vagyis az első eljátszás összehasonlíthatatlan öröme. Ekkor minden nagyon kézenfekvő és egyszerű.

Kis hibák, pontatlanságok nem számítanak, a nehezebb részeket nagyvonalúan átsiklom. Végére érve úgy érzem, remek préda került a célkeresztembe és elejtenem sem lesz nehéz.

Önfeledt hangulatban kerül a kotta a polcra.

Megnyugszom. Talán meg is feledkezem róla egy időre. Ebben közrejátszik az is, hogy nap mint nap rengeteg jól ismert és méltán ismeretlen kottát kell eljátszanom – itt is, ott is, pénzért is, meg nem is. Előbb-utóbb azonban – átmenetileg – kifognak az agyonjátszott és az igazi játékra alkalmatlan kották és megint eljön az ideje annak a jófogásúnak, ami otthon lapul a polcom díszhelyén.

Igaz, szinte hibátlanul eljátszottam már, de mivel az időm engedi, simogatom még egy kicsit.

Ekkor hamar kiderül: mintha ez egy másik darab lenne. Nem hangszerszerű, unalmas, valahogy nem adja magát, technikailag megoldhatatlan. Izzadok. De hát mennyire akartam, hogy meglegyen, hogy eljátsszam és a múltkor milyen jól ment. Tetszett is. Még egy darabig próbálok felidézni a korábbi eljátszás hangulatát – esélytelenül, a helyzet csak romlik.

A célkeresztben meglátott préda tűnőben van. Azért fel nem adom.

Ceruza a kézbe, a végén radír. A radír talán még fontosabb.

Akkor ezt a részt egy kicsit gyorsabban, de más fogásokkal játszom. – ceruza.

Na nem, így még sutább mint az előbb – radír.

A levegővételnek csak itt van helye – ceruza

és ha majd koncerten játszom (elfogom játszani?), mire ide érek, pont megfulladok – radír, ceruza.

Ezt lehetetlen ütve eljátszani – ceruza.

Hát, kötve sem egyszerűbb, akkor inkább legyen igaza a szerzőnek – vagy kiadónak? – radír.

Közben arra gondolok, hogy milyen fontos a 3 B-s ceruza, így nyom nélkül lehet igaza öt perces váltásban a szerzőnek és nekem is.

Vészhelyzet van, előkerülnek a komolyabb technikai segédeszközök:

Metronóm; a szerző szerintem hibás tempójelzéseit igazolandó

Hangológép; már a fülemnek sem hiszek

Magnetofon; játékomat veszi ugyan, de a felvétel mégis hallgathatatlan.

A küzdelem legfőbb „eredménye”, hogy kiderül: hosszas utánjárással egy nehéz de, jelentéktelen darabot sikerült megszereznem, ráadásul képtelen vagyok jelentőssé tapirozni.

A kotta a polc mélyére kerül.

Szép kis este elé nézek... és még éhes sem vagyok... Azért a vacsora már kész lehetne... Mikor végre elkészül, a halszirt tiszta hal íze van, a mártás túl folyós, a gyerek meg naná hogy az ásványvizet nem tette vissza a hűtőbe; a kutyám átrágtta magát a kerítésen, így még bele sem tudok rúgni...

Azért ennek a napnak is vége lesz egyszer. De mielőtt ez bekövetkezne, kiderül, hogy Hrabal értelmetlen, szószátyár író, teledbeszéli az ember fejét mindenféle sörszagú agyszüleményekkel, ami már egyébként is túlságosan tele van.

„Adagio lamentoso” – Mintha a zenei szakszavakat kötetecímként használva is engem akarna bosszantani, emlékeztetve korábbi kudarcomra.

Még jó, hogy aludni lehet rá – vagy azt is csak félig?

Mindenesetre olvasmányom végtelenített szöfolyama egy rejtélyes, mindmáig feltérképezetlen tengerbe ömölve morzsálódik, felhígul és veszi végképp értelmét. Ezzel egyidőben vagy inkább természetesen folytatásként széles karcapásokkal beröppen hozzám maga az író, vállán potyautasként utazó macskái és röptét segítő galambok társaságában. Körül sem nézve benyúl a polcomra és biztos kézzel kiemeli A KOTTÁT.

Megsuhintja előttem jobbról-balról, csak úgy pengenek bele az izmos lapok,

majd kitéve a pultomra szigorú vonások közé rejtett Bohus-os mosollyal az arcán népes társaságával együtt továtúnik.

Az időtlen időhöz illően mindezen történésektől meg sem lepődve reggeli frissességgel ülök a pult elé. Felsőbb parancsot teljesítek, jókedvvel – Játszom az odakészített kottát. Az eredmény több mint biztató. A darab feltámadt. Eszembe jut, hogy az első, önfelelt átjátszás is délelőtt volt. – Kombinálok.

Úgy látszik, ez egy délelőtti darab, „kis délelőtti zene”. Játszhatósága napszakhoz kötődik. Legfeljebb majd matinékon fogom játszani... – Hülyeség –, a „Kis éji zene” délután is szép, nem beszélve a „Négy Évszak”-ról, melynél Vivaldi részéről nem volt kikötés, hogy *előadás kezdete március 21-e, az utolsó tétel hóesésben játszandó...*

És különben is. Ha most innen a szobámból – miért ne? – egyenes adásban közvetítenék ezt a zenét – mondjuk San Franciscóban – az ott hallgatónak éjjel lévén eszükbe sem jutna, hogy ez egy „kis délelőtti” zene. De attól, mert ők éjjel hallgatják, a „kis éji zenével” sem kevernék össze. Bár ki tudja... Amerikában semmi sem lehetetlen.

Összetévesztik vagy sem, lényeg az, hogy hallgatják, mert tetszik nekik és akkor... és akkor felébrednek.

Kicsit kábán, de rögtön a pultra nézek. Üres. Bemikrofonozva sem vagyok. Hogy is van ez? Az esti olvasmány. A szózuhatag. Felkavaró volt és nem unalmas megérthetetlen, csak én voltam közömbös és fantáziátlan... de ha ez így van, akkor talán a kutyába sem kellett volna belerúgni (ha megtalálom), a szódavíz sem volt meleg, a mártásnak volt tartása, a hálnak nem volt... de a hálnak igen is halíze volt.

A lényeg azonban: a jó kis világos csontszínű izmos papíron lévő gombócok, vonalak, zászlók meg a többi megfejtésre váró dolog pont jó sorrendben van odarakva és akkor nem véletlen, hogy felkutattam, megszereztem, lapozgattam, az állványra téve eljászottam – majdnem – majd a polcra tettem.

Viszont vannak rossz napjai az embernek. Ilyenkor legjobb semmibe sem kezdeni (hacsak egy Hrabal könyvbe nem.)

Most ha felkelek az új napon, kihálászom a polcra az álmomat (Te jó Isten, csak ott legyen!), kiteszem a pultra és addig gyúrom, jelölöm, rádiózom, amíg vi-

lágossá válik a szerzői akarat, az invenció, a darab lényege. Ez azonban csak fél siker.

Tovább kell gyúrnom, kínlódnom, hátha eszembe (vagy lelkembe) jut valami, amit utólag a szerző sem bánna. Ekkor már a papíron levő és korábban általam is szaporított sok-sok jel, a zene KRESZ-táblái fokozatosan fogynak, leegyszerűsödnek, míg nem megfejtésükkel értelmüket veszítik és szinte el is tűnnek.

A legszebb, mikor játék közben magam előtt már csak egy tiszta papírlapot látok.

Ami az író – alkotó – számára a reményteljes kezdet, az számomra – az előadónak – a szép, de kicsit szomorú befejezés; mert ami vissza van, a remény, hogy egyszer majd a papírról elcsent jelek felmutatásával örömet szerezhetek másoknak is – az előadás lehetőség – már egy másik, másfajta történet, ahol már nem csak én vagyok meg a kotta.

A KOTTA ismét a polcra kerül, állandó helyére, vigyázva arra, hogy maradjon hely egy arra érdemes következőnek is.

*És így megy ez...
Geiger György
'98. VII.*

SZEGEDI LEVÉL

Beszámoló a Szegedi Szimfonikus Zenekar 1997/98-as évadjáról

Szeged mindössze 170 km-re van Budapesttől, a Szegedi Szimfonikus Zenekar mégis a kulturális élet perifériájára szorul.

Bizonyíték erre az is, hogy a Zenekar című lapban csak pár sor jelent meg a Szegedi szimfonikus Zenekar budapesti Vigadóbeli fellépéséről, melyet a „Hazai Szimfonikus Zenekarok Fesztiválja a Pesti Vigadóban” keretén belül rendeztek meg az 1997/98-as évadban. Természetesen zenekarunk ennek a néhány szavas méltatásnak is nagyon örült, hiszen mindnyájan tudjuk, hogy elismerést néhány szóval is ki lehet fejteni, míg frázisok egész sora lehet semmitmondó, elmarasztaló.

A jelenkori mostoha körülmények között, amikor létéért vergődik a kultúra és minden kulturális intézmény nap mint nap a halálraítéltek padjáról küzdi vissza magát az élők sorába, bizonyára hálátlan és nagyképzű próbálkozásnak tűnhet egy olyan kulturális intézmény életét bemutatni, amelynek – viszonylag, a lehetőségekhez mérten – „jól halad a szekere”. Én most mégis erre

a feladatra vállalkozom, hiszen a zenekarban dolgozó művészek megérdemlik, hogy munkájuk gyümölcsét valamelyest a szakmabeli nyilvánosság elé tárjuk.

A Szegedi Szimfonikus Zenekar igen eredményes évadot zárt 1998. június 18-án.

Túl azon, hogy részt vett a Turandot, Don Pasquale, Rigoletto, Parasztszereplés Bajazzók, Bánk-bán, Mefisztófele operák bemutatásán, felújításán, számos jelentős hangversenyt szervezett a Nemzeti Filharmonia Kht. együttműködésével a szegedi zeneszerető közönség számára. A két szimfonikus bérlet- Fricsay- és Vaszy-bérlet keretén belül 1997. október 22-én Varga Tibor vezényelte zenekarunkat, és vele együtt sok-sok év után ismét fellépett Szegeden Sebők György zongoraművész. Azt is mondhatnánk, hogy ennek a hangversenynek mintegy „történelmi” jellege volt, éppúgy ahogy az 1998. május 14-inek, ahol egy élő legenda, Ruggiero Ricci hegedűművész játszott zenekarunkkal Paganini D-dúr hegedűversenyét. '97 őszén, a halottak napjá-

nak hangulatához igazodva, Acél Ervin vezényletével Anton Niculescu csellóművész és a Szegedi Szimfonikus Zenekar koncertmesterének, Kosztándi Istvánnak a közreműködésével Brahms Kettősversenye, majd ezt követően a Német Requiem hangzott el nagy sikerrel.

'97 decemberében, az ünnepek előkészületének jegyében két jelentős hangversenyre került sor: Gyüdi Sándor, a szegedi Vaszy-kórus karigazgatójának vezényletével a zenekar Kodály Budavári Te Deumját és Psalmus Hungaricus című művét adta elő a szegedi Dómban, majd a Nemzeti Színház termében, közvetlenül karácsony előtt Acél Ervin vezényletével hangzott el Beethoven IX. szimfóniája.

December 31-i hangversenyünk a szilveszter jegyében zajlott: érdekes volt, játékos, könnyed, hangulatos, operaperetáriákkal és Strauss-művekkel fűszerezve.

Vezényelt nálunk Stephen d'Agostino (Amerika), David Chen (Taiwan), Kollár

Imre (Debrecen), Lukács Ervin (Budapest), Adrian Sunshine (Nagy-Británia), Charles Ansbacher (Amerika), Pál Tamás (Szeged) valamint igazgató-karnagyunk, a bécsi Zeneakadémián tanító Acél Ervinnek néhány tehetséges diákja. Fellépett zenekarunkkal olyan jeles művész, mint a Liszt-díjas Szecsődi Ferenc (hegedű) és a játékaival már-már páratlan élményt nyújtó Szabadi Vilmos (hegedű), a portugál zongoraművész Adriano Jordao, a nagyszerű csellóművész Onczay Csaba, zenekarunk fiatal, rendkívül tehetséges klarinétművésze Tamás Péter, az „örökifjú” Ruha István hegedűművész, Oravec György zongoraművész. Zenekarunk olyan jeles énekeseket kísért, mint Kincses Veronika, Daróczy Tamás, Kovács Kolos, Merényi Nikolett, Farkasréti Mária, Ionel Pantea, stb.

'98 januárjában Németországban is fellépett zenekarunk nagy sikert aratva, ugyanekkor került sor Párizsban egy hangversenyre az UNESCO-palotában a Japán Mariokakórossal és énekes szólistákkal.

Pál Tamás karmesterrel Verdi Requiemjét és Beethoven IX. szimfóniáját játszotta zenekarunk a Franciaországban és Spanyolországban rendezett hangverseny-körúton '98 tavaszán.

Az elmúlt évad repertoárja a zeneirodalom igen széles skáláját ölelte fel, olyan műsort igyekeztek összeállítani zenekarunk vezetői, amely a helyi közönség érdeklődésének maximálisan megfelelt és közben az országos zenei színvonalhoz is igazodott.

Szakmabeliek megítélése szerint jelentős sikert aratott zenekarunk 1998 február 5-én Budapesten a Vigadóban, a „Hazai Szimfonikus Zenekarok Fesztiválja a Pesti Vigadóban” nevet viselő rendezvény keretén belül, melyen Acél Ervin igazgató-karnagyunk vezényelt, szegedi érdekltségű mű (Vantus István: Elégia) is elhangzott, a zenekar koncertmestere Hacsaturján Hegedűversenyét adta elő és a hangversenyt Csajkovszkij VI. szimfóniája zárta.

Karmesterkurzusokat is szerveztünk, a „Szegedi Kamarabérletek” sorozatban zenekarunk Gyüdi Sándor, a szegedi Vaszykórus karigazgatójának vezényletével előadta Händel Messiás című oratóriumát, a hangulathoz illő környezetben, a szegedi Rókusi templom falai között. Zenekarunk igyekszik minden szegedi zenei rendezvényen részt venni, így aztán a Szegedi Tavasz Fesztiválon és az évente megrendezendő, hagyományá váló Egyházzenei Napokon is fellépnek művészeink.

A „vidéket” se rekesztjük ki terveinkből, Orosházán és Békéscsabán már-már hagyományörző módon, ismétlődő jelleggel lép fel a zenekar. Az elmúlt évadban is folytatuk a már megszokottá vált ifjúsági hangversenyek szervezését, hogy az ifjúságot közkedvelt, könnyen „érthető”, dallamos, szakember által magyarázott művekkel próbáljuk a komoly zene berkeibe édesgetni.

Jelentős teljesítménynek számít, hogy sikerült egy ún. „Matiné Hangversenysorozatot” elindítanunk az elmúlt évadban, melyet folytatni szeretnénk minden hangversenyévadban, és amelynek az a lényege, hogy vásárnaponként, délelőtti hangversenyeket szervezve nagyszülők és unokák részére, lehetőséget teremtünk arra, hogy gyermekeink már egész kicsi korban a komolyzene közelébe esetleg bővületébe kerülhessenek. Ezek a matiné hangversenyeken Gershwin Porgy és Bess-, Bernstein West Side Story című művéből hangzottak el részletek, de volt itt zenei „Hangszerbemutató”, tubaverseny Nagy Zsolt tubaművész előadásában, balettzene, stb.

Az évadzárást megelőzően a jelentős zenekari események sorát zárta Verdi Stiffelio című, alig ismert és csak ritkán bemutatott, de méltatlanul elfelejtett operájának hangversenyszerű előadása Pál Tamás vezényletével a szegedi Felsővárosi templomban.

E kissé hosszúra sikerült beszámoló bizonyára az „átkos korszak” optimista, mindent dicsőségesen bemutató hivatalos beszámolóira emlékeztethet egyeseket. Sőt, ha ezen túlmenően még azt is figyelembe vesszük, hogy szinte minden Magyarországon működő szimfonikus zenekar dicsekedhet ehhez hasonló, vagy ezt jóval túlszárnyaló szakmai „létárral”, akkor nyilván egy ilyen beszámolóban „nincs megfelelő súlya”. Hogy miért írtam le mégis mindezt?

Mert szerettem volna érzékeltetni, hogy egy szimfonikus zenekarnak küldetése és felvállalt szerepe is van. Hogy egy zenekarral kapcsolatban nem csak az lehet érdekes, hogy ki kit váltott le és hogyan, hogy ki kit támad és miért, hogy milyen jellegű és kimenetelű belső viták vannak, hogy milyen személyi változások történnek és miért, hanem az is, hogy milyen művészi megvalósítást ért el az adott évadban, mit tett annak érdekében, hogy azt, amiért létezik, a KÖZÖNSÉGÉT, megtartsa.

Mert néha a dolgot a közönség oldaláról is meg kell vizsgálni. És a közönséget nem érdekli, hogy ki, mi, hogy és miért, csak az,

hogy mit hall és az hogyan, milyen színvonalon van előadva.

A Szegedi szimfonikus Zenekar szinte minden hangversenyén „telt ház” van és ez – mondjuk ki nyíltan – jó teljesítmény. Acél Ervin 1991-től igazgató-karnagya zenekarunknak és azóta a szimfonikus hangversenyek száma is számottevően növekedett valamint az is nagy jelentőséggel bír, hogy elvitte a zenekart az elmúlt évek során Taiwanba, Szingapúrba, Brazíliaiba, Hollandiába, Olaszországba, Portugáliába. (Hollandiában a Concertgebouw-ban, Portugáliában pedig Lisszabon legjelentősebb kultúrközpontjában a Betlehemi Kulturális Központban – Centro Cultural de Belém – léptek fel. '91-től minden év júniusában romániai turnét szervezett, általa jutott el először a Szegedi Szimfonikus Zenekar a tágabb értelemben vett Erdély nagyvárosainak (Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, Arad, Temesvár, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy, Szatmárnémeti) hangverseny-pódiumaira. És zenekarunk külföldön is maximálisan megállta a helyét, nagy sikert aratva mindenütt, ahol fellépett.

Természetesen vannak nálunk is problémák, mindenekelőtt anyagi, de egyéb eredetűek is. Pl. szeged városának nincs egy hangversenyterme, hangversenyeinket a Szegedi Nemzeti Színház termében tartjuk, lassan székhelyünk se lesz, mert az épületet, amelyben eddig a Szegedi Szimfonikus Zenekarnak – szűkösen – elhelyezést biztosítottak, visszaigényelte és vissza is kapta az Egyház.

Művészeink a megélhetés gondjaival küzdenek nap mint nap, de teszik, amit tenniük kell.

S bár a Szegedi Szimfonikus Zenekarról ritkán vagy egyáltalán nem írnak – azért létezik! Zenekarunkat az a megtiszteltetés érte az elmúlt évadban, hogy Vásáry Tamás kiváló, világhírű zongorista és karmester vezényelt nálunk. Az ő, vendégkönyvünkbe beírt szavait idézem befejezésül: „Az első perctől kezdve láttam, vagyis hallottam, hogy ez kivételes képességű zenekar, ahogyan elkezdtük a próbákat, de egyre inkább meggyőződhettem, hogy a Szegedi Szimfonikusok a legmagasabb színvonalat képviselik és tudnak csodákat művelni, olyan finomságokat, amelyeket eddig csak a világ legjobb zenekarainál tapasztaltam.”

Szeged, 1998. 07. 06.

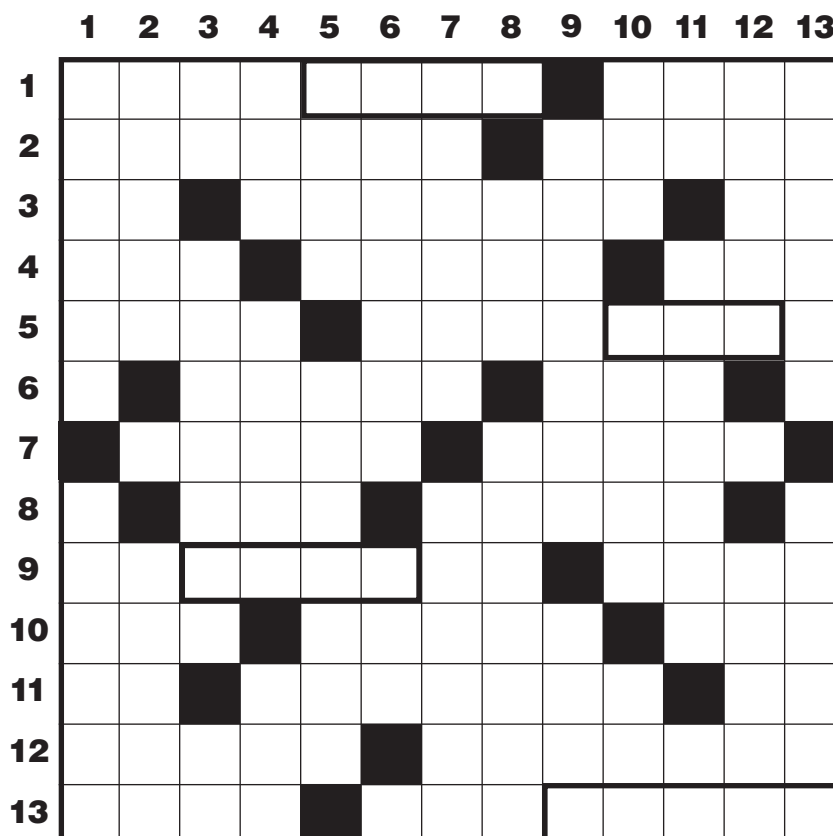
Kosztándi Melinda
ügyintéző

NYOLCVAN ÉVE SZÜLETETT

A megfejtés után a körülhatárolt négy „panelből” egy nyolcvan esztendeje született nagy karmester, zeneszerző neve olvasható össze.

VIZSZINTES: 1. Hosszú nyelvű hüllő – Lettország fővárosa. 2. a Cyrano írója /Edmond, 1868-1918/ – nem fogy el mind. 3. Az irídium vegyjele – a csecsemő tápláléka – a lantán vegyjele. 4. Hiányos társadalombiztosítási intézmény – könyvkiadó és ötvösművész vezetékneve – bő. 5. Air...; légipostával – a művészettörténet egyik legnagyobb alakja /1452-1519/. 6. Francia királyi család – ...Sumac; a perui csalogány. 7. Későig – A karmester indítja a zenét. 8. ...missa est; a misének vége – német férfinév. 9. A testhőmérséklet orvosi úton történő csökkentését végzi – ... is money; az idő pénz. 10. angol sör – orosz pénz – angol férfinév becézése. 11. Középen hajlik! – szorosán köré csavarodás – fél zuzsa! 12. a láma hazája – déli határállomás jelzője. 13. a finom szerkezetek mestere – osztrák város, itt volt Kazinczy várbörtöne.

FÜGGŐLEGES: 1. Szentelt olaj – mondatfajta. 2. Fűtőér – ókori földközi-tengeri nép. 3. Csak névbetűiről ismert festőnk – Nagyszerű...! /gúnyos dicséret/ – idősebb férfiak rövid megszólítása. 4. görög betű – tej, olaszul /LATTE/ – a vas és a kén vegyjele. 5. ősi hangszer – ...lunaire; Schönberg 1912-ben komponált műve. 6. Évődik – /már/ most, németül. 7. Hanyagul mond valamit – fegyveres harc. 8. ...-ista; Lao-ce követője – alaposan megszúrja. 9. Égi – ..., ne csak nézz! Szörényi-Bródy -szám. 10. Csapategység – amelyik időpontban

– szent, röv. 11. Pirosban van! – átmenő forgalom – kicsinyítő képző. 12. gonosz – pocok, nyúl és virág jelzője is lehet. 13. Porcióz – sivatagi arab pásztor.

Zábó Gyula

a Rádióénekkar művésze

Az EMB Zeneműkiadó kiadványainak legnagyobb választékával

várja az érdeklődőket a kiadó márkaboltja, a

LISZT FERENC ZENEMŰBOLT

Budapest, VI., Andrásy út 45. Tel./Fax: 322-4091
Nyitvatartás: hétfő-péntek 10-18, szombat 10-13 óráig

LEGGIERO

Ifjúsági zenekari sorozat – partitúra és szólamok

- Z. 13785 **Bach, J. S.:** Goldberg variációk. Négy tétel ifjúsági vonószekarra (Vigh L.)
- Z. 865 **Bartók B.:** Tíz darab a „Gyermekeknek” c. sorozatból ifjúsági vonószekarra (Weiner L.)
- Z. 2509 **Bartók B.:** Tizennégy darab a „Gyermekeknek” c. sorozatból ifjúsági vonószekarra (Horváth M.)
- Z. 3203 **Berlioz, H.:** Rákóczi induló ifjúsági vonószekarra (Weiner L.)
- Z. 3628 **Csajkovszkij, P. I.:** hat darab az "Album für die Jugend" c. sorozatból ifjúsági nőszenekarra (Decsényi J., Till O.)
- Z. 14190 **Csajkovszkij, P., I.:** Chanson triste, Humoresque ifjúsági vonószekarra (Weiner L.)
- Z. 14151 **Gluck Ch. W.:** Sinfonie G-dúr ifjúsági vonószekarra (Darvas G.)
- Z. 14159 **Hamar Zs.:** Három mese ifjúsági vonószekarra zongorával és ütőhangszerekkel
- Z. 12301 **Mozart, W. A.:** Les petits riens. Kilenc tánc ifjúsági zenekarra, KV 299/b (Fodor Á.)
- Z. 5435 **Rameau, J. Ph.:** Táncsvit ifjúsági vonószekarra (Horusitzky Z.)
- Z. 3103 **Schubert, F.:** Három kis darab ifjúsági vonószekarra (Maros R.)
- Z. 3626 **Schubert, F.:** Katonainduló ifjúsági vonószekarra (Fischhoff, W.)

Hirdessen

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, iskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

Terjedelem	Forma	Méret (mm)	Áfa nélküli áraink	
			fólián beküldve	szerkesztéssel
1/1 oldal	belső	185~265	40 000,- Ft	45 000,- Ft
1/1 oldal	hátsó borító	185~265	60 000,- Ft	65 000,- Ft
1/2 oldal	fekvő	185~127	30 000,- Ft	33 000,- Ft
1/2 oldal	álló	260~90	30 000,- Ft	33 000,- Ft
1/3 oldal	fekvő	185~83	20 000,- Ft	22 500,- Ft
1/3 oldal	álló	185~58	20 000,- Ft	22 500,- Ft
1/4 oldal	fekvő	185~61	15 000,- Ft	17 000,- Ft
1/4 oldal	álló	127~90	15 000,- Ft	17 000,- Ft
1/6 oldal	fekvő	90~83	10 000,- Ft	12 000,- Ft
1/6 oldal	álló	127~58	10 000,- Ft	12 000,- Ft
1/8 oldal	fekvő	61~90	7 500,- Ft	9 000,- Ft
1/8 oldal	álló	127~42	7 500,- Ft	9 000,- Ft

Apróhirdetést (kb. 25 szóig) magánszemélyeknek ingyenes, közületeknek 4500,- Ft+Áfa

**A folyamatosan hirdetőik árkedvezménye
öt számra 25%, három számra 10%**

Legyen a partnerünk, hirdessen velünk!

Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége
1068 Budapest, Városligeti fasor 38. • Tel.: 342-8927 • Fax: 326-8831

Nagy repertoárral
magyarországi
vendégdirigálást vállal

OSHAWA, Ken-ich
japán karmester
Turuma 1-8-23
Fujimi-C 354-0021 Saitama
JAPAN
Tel/Fax: 0492-54-8164

**KOTTÁK, ZENEI KÖNYVEK, HANGLEMEZEK
VÉTELE ÉS ELADÁSA**

A
**KODÁLY ZOLTÁN ZENEI
ANTIKVÁRIUMBAN**

1053 Budapest, V. Múzeum körút 21.

Tel.: 1173-347; fax: 1174-932

Nyitva: 10-től 18 óráig • Szombaton 10-14 óráig

Külföldi kottákat – vásárlóink kívánságára – külön is,
rövid határidőn belül importálunk.

**A ZENEI ANTIKVÁRIUM A ZENEI
RITKASÁGOK BOLTJA**

**VÁRJA A
„VILLA MÁRIA”**

Budaörsön csendes, nyugodt zöldövezet-
ben összkomfortos, tágas szobák kiadók.

Tel./fax: 06/23/425-683; 06/20/9444-685
2040 Budaörs, Csiki u. 13.

DÁRIUS MUSIK

1061 Budapest Paulay E. u. 58. Tel./Fax: 3-413-320

Nyitva: HÉTFŐ–PÉNTEK: 10 - 13 és 14 - 18

- MAGYAR MESTERHEGDŰK, CSELLÓK
- TANULÓ HANGSZEREK, VÉTEL-ELADÁS, SZAKBECSLÉS
- SZINRONALAS HANGSZERJAVÍTÁS
- MINDENFÉLE HÚROK NAGY VÁLASZTÉKA
- TARTOZÉKOK, ALKATRÉSZEK, TOKOK
- TANULÓK RÉSZÉRE VÁSÁRLÁSI KEDVEZMÉNYEK
- RÉSZLETFIZETÉSI LEHETŐSÉGEK

**accord
music**

**Hangszerkereskedelmi és
szolgáltató Kft.**

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623

Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

CORPUS HIRDETÉS ISMÉTLÉS

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

ABMIRAM PERCUSSION

1088 Budapest, Bródy S. 36. II/17
tel/fax: 118 1976 • mobil: 06 30 963 173

—◆—
Szimfonikus zenekari hangszerek, dallam-hangszerek,
2000 ázsiai, afrikai, dél-amerikai és
ausztráliai tradicionális ütőhangszer, verők és tartozékok.

ABC MALLETS * ADAMS * AJAX * BERGERAULT * CHALKIN
MELLETS * CONCORDE * DEAGAN * GROVER * KOLBERG *
LEFIMA * LEFIMA-ORFF * MAJESTIC * MALLETECH * MARIMBA
ONE * MIKE BALTER MALLETS * LUDWIG-MUSSER * SAITO *
SCHLAGWERK -KLANGOBJEKTE * SONOC * STUDIO 49-ROYAL
PERCUSSION * VANCORE * VIBRAWELL * WOODSTOCK
PERCUSSION * WU HAN PERCUSSION

ACADEMIA BRASS QUINTETT

Tagok

Adamik Gábor
Adamik Tamás
Szabó Sándor
Kirsch János
Molnár Zoltán

Hangszer

tuba
kürt
harsona
trombita
trombita

Modell

YFB 621
YHR 567 D
YSL 682 GL
YTR 6345 HG II
YTR 6810

Az Academia Brass Quintett YAMAHA hangszereken játszott
a BNV Music Expo-n

Csodálatos zenei programot mutatattak be zeneiskolás gyermekeknek.

Atlantisz

YAMAHA

MUSICAL INSTRUMENTS COMPANY

H-1171 Budapest, Pesti út 318.

Tel./fax: 257-1447

**MISKOLCI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR****Október 5. 19.30****Miskolci Nemzeti Színház**

Orff: Carmina Burana

vez.: Kovács László

Október**29.19.30. Zenepalota**

vez.: Noh Tae-cheol

November 30. 19.30.**Miskolci Nemzeti Színház**

Brahms: Hegedűverseny

op. 77

Beethoven: VII A-dúr

szimfónia op 92

km.: Wan-Jeong Lee hegedű

vez.: Kovács László

December 7. 19.30.**Miskolci Nemzeti Színház**

Hacsaturján: D-dúr hegedűverseny

Fischer: Az Alpoktól délre

Gershwin: Porgy és Bess

szvit

hegedű: Michael Jelden

vez.: Kovács László

December 14. 19.30.**Miskolci Nemzeti Színház**

Beethoven: IV. G-dúr Zongoraverseny op. 58

Mahler: Dal a földről

zongora: Frankl Péter

km.: Sudlik M., Molnár A.

ének

vez.: Kovács János

December 15. 18.00.**Miskolci Nemzeti Színház**

Weiner: op. 18. Szvit

Kodály: Galántai táncok

Kodály: Hány szvit – Intermezzo

vez.: Kovács László

December 21. 19.30.**Miskolci Nemzeti Színház**

Brahms: Kettősverseny op. 102

Schumann: II. C-dúr szimfónia op. 61.

km.: Midori Goto-hegedű

Hans Jürgen Schicht cselló

vez.: Alpaslan Ertüngenalp

**SZOMBATHELYI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR****Október 1. 19.30. Bartók
terem**Erkel: Hunyadi László –
nyitány

Erkel-operarészletek

Kodály: Psalmus

Hungaricus

vegyeskar: BDTF (Karig.:
Vinczeffly Adrienne), Molnár András

km.: Fekete Veronika ének

vez.: Kocsár Balázs

**Október 4. 17.00 Fertőd,
Eszterházy kastély**Haydn: G-dúr (Üstdob)
szimfónia No. 94.Beethoven: F-dúr Románc
op. 50.

Beethoven: G-dúr románc

Mozart: C-dúr (Linzi)

szimfónia K. 425

hegedű: Horváth István

vez.: Prof. Walter Franz

**Október 21. 18.00 Főisk.
Bérlet****Bartók Terem**

Beethoven II. szimfónia

**Október 22. Rajter bérlet
Bartók Terem**

Ulvi Cemal Erkin:

Köcekce

Bartók: III. Zongoraverseny

Beethoven II. szimfónia

km.: Lantos István zongora

Vez.: Alpaslan Ertüngenalp

Október 29. 30. 19.30**Veszprém Sportcsarnok**

Filharmónia-bérlet

Verdi: Requiem

km.: Farkasréti Mária, Kovács Annamária

Hormay József, Kovács

István – ének, Veszprém

Város Vegyeskara (Karig.:

Erdélyi Ágnes)

Vez.: Kocsár Balázs

November 11. Bartók**Terem**

Főisk. Bérlet

Sosztakovics: V. szimfónia

November 12. Bartók**Terem****Rajter bérlet**

Akutagava: Musica per

orchestra sinfonica

Takács Jenő: Gitárverseny

Sosztakovics: V. szimfónia

km.: Gabriel Guillen – gitár

Vez.: Izaki Masahiro

November 23. 19.30 Bartók**Terem****24. 19.00 Veszprém****25. 19.00. Zalaegerszeg**

Lendvay Kamilló: Musica

la Dolce

Brahms: Kettősverseny

Brahms: 2. szimfónia

km.: Kalló Zsolt hegedű,

Mérei Tamás gordonka

vez.: Petró János

November 26. 19.00.**Bartók Terem**

Koncz János hegedűverseny

nyitóhangversenye

vez.: Sándor János

December 11-13.**Savaria Interfórum****Bartók Terem**

vez.: Izaki Masahiro

(Japán) és Kocsár Balázs

December 22. 18.00 Bartók**Terem**

Händel: Concerto Grosso

op. 6. Nr. 7. B-dúr

Bach: d-moll kettősverseny

Molter: D-dúr klarinétverseny

Csajkovszkij: Diótörő –

szvit op. 71/a.

km.: Sándor János hegedű,

Gyenge Tibor, Horváth

László klarinét

vez.: Hamar Zsolt

December 29. Rajter-bérlet

Szilveszteri Gálaest

December 30.

Szilveszteri Gálaest

**MAGYAR NEMZETI
FILHARMONIKUS
ZENEKAR****Október 4. Zeneakadémia**

Prokofjev: Rómeó és Júlia

(válogatás)

Petrovics Emil: C'est la

Guerre

km.: Frankó Tünde, Busa

Tamás, Fekete Attila,

Sudlik Mária, Rozsos István,

Sárkány Kázmér, Egri

Sándor, Honvéd Művész-

együttes Férfikara

vez.: Hamar Zsolt

Október 8. Zeneakadémia

őszi bérlet

Haydn: 49. szimfónia (f-

moll) „La Passione”

103. szimfónia (Esz-dúr)

„Üstdobpergés”

vez.: Fischer Ádám

Október 10 11.00**MTA Roosevelt téri****Díszterem**

Haydn: 49. Szimfónia (f

moll) „La Passione”

103. szimfónia (Esz dúr)

„Üstdobpergés”

Vez.: Fischer Ádám

Október 17. Szolnok

Dvorák: Csellóverseny

(h-moll)

Sosztakovics: 5. szimfónia

km.: Bruno Weinmeister

cselló

vez.: Jurij Szimonov

November 1. Zeneakadémia

őszi bérlet

Mahler: 2. szimfónia

km.: Gémes Szilvia,

Ulbrich Andrea ének

Nemzeti Énekkar

vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

November 5.**Zeneakadémia**

Liszt: Les Preludes,

Mazeppa, Tasso, Orfeusz
vez.: Hamar Zsolt

**December 17.
Zeneakadémia**

őszi bérlet
Wagner: Siegfried idill
Mahler: Gyermekgyászda-
lok
R. Strauss: Imigyen Szóla
Zarathustra
km.: Anatolij Fokanov
ének
vez.: Jurij Szimonov

**December 23.
Zeneakadémia**

őszi bérlet
Haydn: Nelson mise (d-
moll)
Mozart: C-dúr szimfónia
„Jupiter” K. 551.
km.: Kertesi Ingrid, Né-
meth Judit, Gulyás Dénes,
Bátor Tamás ének
Nemzeti Énekkar
vez.: Fisher Ádám

**PÉCSI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Október 1. Pécsi Bazilika

Lick György Művei
vez.: Szkladányi Péter

Október 8. POTE Aula

Beethoven: Egmont-nyitány
Durkó Zsolt: Zongoraver-
seny
Bartók: Fából faragott ki-
rályfi-szvit
km.: Körmendi Klára zon-
gora
vez.: Howard Williams

Október 10. Pécsi Bazilika

Liszt: Faust-szimfónia
vez.: Howard Williams

Október 30. 19.30.

Pécsi Bazilika

Verdi: Requiem
km.: Várad Marianna, Ta-
kács Tamara, Molnár And-
rás, Kovács Kolos ének
Mecsek Kórus
vez.: Howard Williams

**November 26. POTE aula
19.30.**

27. Kaposvár

Brahms: Tragikus nyitány
op. 81.
D-dúr hegedűverseny op. 77.
I. c-moll szimfónia op. 68
km.: Szabadi Vilmos hegedű
vez.: Hamar Zsolt

December 3. 19.30. Pécsi

Nemzeti Színház

Brahms: Akadémiai ünnepi
nyitány op. 80.
d-moll zongoraverseny op. 15.
2. D-dúr szimfónia op. 73.
km.: Jandó Jenő zongora
vez.: Hamar Zsolt

**December 9. Hangverseny-
teremért**

de Falla: A Háromszögletű
kalap
Rodrigo: Gitárverseny
Beethoven: 7. szimfónia
km.: Szilvágyi Sándor gitár
vez.: Vásáry Tamás

December 11-12. 19.00.

Pécsi Nemzeti Színház

Verdi: Don Carlos
vez.: Blázy Lajos

**December 17. 19.30. POTE
Aula**

Mahler: VI. szimfónia
vez.: Howard Williams

December 21 19.30. Pécsi

Bazilika

Bach: Karácsonyi Oratóri-
um, 5 kantáta
km.: Várad Marianna, Né-
meth Judit, Marosvári Pé-
ter, ének
Bach énekegyüttes
vez.: Howard Williams

**MÁV SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Október 20. Zeneakadémia

Lukács Miklós-bérlet
Beethoven: Fidelio-nyitány
Sosztakovics: Hegedűverseny
Csajkovszkij: 4. szimfónia
km.: Borisz Belkin hegedű
vez.: Jurij Szimonov

**Október 28 Lukács Miklós-
bérlet**

Lukács Miklós-bérlet
Wagner: A nürnbergi mes-
terdalnokok – előjáték
Saint-Saens: Gordonka-
verseny
Schumann: 2. szimfónia
km.: Onczay Csaba cselló
vez.: Kocsis Zoltán

November 4.

Zeneakadémia

Erdélyi Miklós-bérlet
Berlioz: Római karnevál –
nyitány
C. Franck: Szimfonikus vál-
tozatok d-moll szimfónia
km.: Jandó Jenő zongora
vez.: Alpaslan Ertünger

November 18.

Zeneakadémia

Erdélyi Miklós-bérlet
Mahler: 3. szimfónia
vez.: Gál Tamás

November 25. Lukács

Miklós-bérlet

Lukács Miklós-bérlet
Beethoven: Hármasszere-
ny R. Strauss: Hősi Élet
km.: Sebastian Forster zon-
gora
Jacobien Rosemond hegedű
Fenyő László cselló
vez.: Gál Tamás

December 2. Zeneakadémia

Erdélyi Miklós-bérlet
Farkas Ferenc: Szimfoni-
kus nyitány
Erkel: Bánk Bán – előjáték
Liszt-Farkas: Funerailles
Beethoven: 6. szimfónia
vez.: Farkas András

December 5.

Zeneakadémia

Lukács Miklós-bérlet
Schubert: Az ördög kéjlaka
– nyitány
Beethoven: Hegedűverseny
De Falla: A Bűvös szere-
lem
Dukas: A bűvészinás
km.: Kelemen Barnabás he-
gedű
vez.: Guido Mancusi

**BM DUNA SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Október 8.

Gounod: Mise
Oberaagu-i egyesített kó-
rusok
ének: Berkes János,
Németh Gábor
vez.: Markus Oberholzer

Október 30.

Beethoven: Házavatás nyi-
tány
Brahms: Kettősverseny
Beethoven: 1. szimfónia
km: Baráti Kristóf hegedű
Baráti András cselló
vez.: Deák András

November 13.

Brahms: Akadémiai ünnepi
nyitány
Chopin: Andante Spianato
és Grand Polonaise
Csajkovszkij: 5. szimfónia
km: Hidegkuti Pálma zon-
gora
vez.: Gál Tamás

November 27

Beethoven: Fidelio – nyi-
tány
Mozart: Fuvolaverseny
Beethoven: 4. szimfónia
km: Jankó József fuvola
vez.: Alois Hochstrasser

December 11.

Mozart: Szóktetés – nyi-
tány
Mozart: C-dúr concertone
két hegedűre
Mozart: g-moll szimfónia
km.: Csáky-Bogár Rita és
Zámbó Judit hegedű
vez.: Deák András

**DEBRECENI
FILHARMONIKUS
ZENEKAR**

**Október 19. 19.30. Bartók
Terem**

Cimarosa: Titkos Házasság
– nyitány
Mozart: G-dúr zongora-
verseny

- Haydn: D-dúr (Óra) szimfónia
km: Nagy Péter zongora
vez.: Kollár Imre
- November 16. 19.30.**
Bartók terem
Beethoven: Missa Solemnis
Debreceni Kodály kórus
vez.: Kollár Imre
- November 22. 16.00. Zeneakadémia**
Erkel: Ünnepi Nyitány
Liszt: Magyar fantázia
Kodály: Psalmus Hungaricus
km: Fellegi Ádám zongora
vez.: Erdei Péter
- November 23. 19.30.**
Bartók terem
a november 22-I műsor
zongora: Duffek Mihály
- November 24 19.00. KLTE aula**
a november 22-I műsor
- December 14.**
Kodály: Galántai Táncok
Brahms: 1. szimfónia
vez.: Kollár Imre
- December 21.**
Szent Anna Székesegyház
Beethoven: 9. szimfonia
ének: Prohászka Ildikó,
Denisa Neubarthova,
Daróczi Sándor, Wágner Lajos
vez.: Hans Richté
- GYÓRI FILHARMONIKUS ZENEKAR**
- Október 2.**
Strauss műsor
vez.: Medveczky Ádám
- Október 12.,19.00. Evang. Öregtemplom**
Bach: 50. kantáta
Október 13. Bp. Mátyás templom
Vivaldi: e-moll fagottverseny
- Haendel: Dettingeni Te Deum
km.: Janota Gábor fagott
vez.: Guido Knösel
- Október 15 19.30.**
Wiener-Neustadt Dóm
Mendelssohn: 2. szimfónia
vez.: Andreas Mitisek
- Október 19. 19.00.**
Evang. Öregtemplom
Herterl: Trombitaverseny
Marcello: d-moll oboaverseny
L. Mozart: D-dúr trombitaverseny
Vivaldi: A négy évszak
km.: Boldoczki Gábor,
Malomvölgyi Márta, Sarah Bittlok
vez.: Medveczky Ádám
- 1998 október 30. 19.00.**
Győr Bazilika
Verdi: Requiem
km.: Bellai Eszter,
Wiedemann Bernadett,
Wendler Attila, Egri Sándor,
Liszt F. énekkar,
Wangen v. vegyeskara
vez.: Medveczky Ádám
- Október 31. 19.00.**
Sopron színház
az október 30-i műsor
- November 23. 12.00 nyilván. főpr.**
19.00. hangverseny
Győr Nemzeti Színház
Mendelssohn: Hebridák nyitány
Schumann: Versenymű 4 kürtre
Musszorgszkij: Egy kiállítás képei
- December 14. 12.00 nyilvános főpróba**
Győr Városi Sportcsarnok
Brahms: D-dúr hegedűverseny
Dubrovay: Trombitaverseny
km.: Pauk György hegedű,
Geiger György trombita
vez.: Medveczky Ádám
- December 19 19.00**
Szombathelyi Sportcsarnok
Händel: Messiás
vez.: Medveczky Ádám
- December 20.19.00**
Evang. Öregtempl.
A dec. 19-I műsor
- SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR**
- Október 2.**
Mozart: Don Giovanni Bemutató Előadás
- Október 26.**
Kodály: Felszállott a páva-variációk egy magyar népdalra
Schumann: a-moll zongoraverseny
Rimszkij-Korszakov: Seherzádé (hegedűszóló: Kosztándi István)
km: Epifanio Comis – zongora
vez.: Acél Ervin
- Október 27. Debrecen**
Az október 26-I műsor
- November 2.**
Dvorák: Requiem
km.: Vaszy Kórus – svájci vendégkórus
vez.: Frank Meiswinkel
- November 6.**
Puccini: Tosca, felújító előadás
- November 16.**
Dvořák: 8. szimfónia
Wagner: A bolygó hollandi – nyitány
a hollandi monológja
De Falla: három tánc a Háromszögletű kalap c. balettből
km.: Gurbán János – ének
vez.: Oberfrank Géza
- December 3.**
„KORTÁRSZENEI HÉT” SZEGED
vez.: Acél Ervin
- November 6.**
Matiné hangverseny
- December 8.**
Boito: Mefisztofele – felújító előadás
- December 18.**
Kodály: Hány János – bemutatkozó előadás
- December 21.**
Bartók: Magyar képek
Hidas: Cédrus – balett
Ravel: Spanyol Rapszódia
Ravel: Bolero
vez.: Héja Domonkos
- A MAGYAR RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA**
- Október 1. Zeneakadémia**
Sztravinszkij: 4 norvég dallam
Grieg: a-moll zongoraverseny
Stravinszkij: Tűzmadár – szvit /1919-es verzió/
- Október 5. Zeneakadémia**
Gershwin-est
Porgy és Bess részletek
F-dúr zongoraverseny (km: Pertis Péter)
Egy Amerikai Párizsban
vez.: Ifj. Palló Imre
- Október 15. Zeneakadémia**
Erkin: Köceke – szvit
Bartók: 3. zongoraverseny (km.: Hüseyin Sermet)
Saygun: 2. szimfónia
vez.: Alpaslan Ertüngaalp
- Október 21. Zeneakadémia**
Kocsis Zoltán
km.: MRT Énekkar
Benjamin, Messiaen, Ligeti, Kurtág művek
- Október 29. Sportcsarnok**
Berlioz: Requiem
vez: Alain Lombard
km: Lyoni Szimf. Zkar + 380 tagú kórus

November 12. Zeneakadémia
Dutilleux, Chopin, Saint-Saëns művek vezényel és zongorázik: Jean Bernard Pommier km: Virágh András

November 16. Zeneakadémia
EBU-Prometheus est
Beethoven, Liszt, Goldmark, Szkrjabin művek vez: Hamar Zsolt km: MRT Énekkar – Fellegi

November 26. Zeneakadémia
Haydn: Évszakok vez: Fischer Ádám km: MRT Énekkar + szólisták

December 3. Zeneakadémia
Sztravinszkij, Mozart, Dvorák művek vezényel-zongorázik: Kocsis Zoltán

December 9. Pesti Vigadó
vezényel: Kovács László és Rajter Lajos
Határainkon túli zeneszerzők estje
km: MRT Énekkar

December 14. Zeneakadémia
Beethoven – Mozart – Weber művek
vez: Marco Boni km: Ránki Dezső

December 20. Zeneakadémia
vez: Vásáry Tamás km: MRT Énekkar és Gyerekkórus
Bach: Magnificat
Vaughan Williams: Karácsonyi kantáta

December 23. Zeneakadémia
Ünnepi koncert – 70 éves Lendvay Kamilló műveiből és tiszteletére
vez: Drahos Béla

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

Október 5. 19.00
Budafoki Városháza
Városházi Hangversenyesték 1.
Haydn: G-dúr (Oxford) szimfónia
Schubert: VI. szimfónia
Mozart: Sinfonia Concertante K. 364

Km.: Nemes Ildikó,
Kostyál Péter Vez.:
Hollerung Gábor

Október 10. 09.30
Budafoki Városháza
Kicsinyek bérlete 1.
Népi történetek, népmesék, balladák
Népi hangszerek bemutatása (Méta Együttes, Bodza Klára, Nádasdy Kálmán Művészeti Iskola népi hangszeres tanszakának tanulóí)

Október 10. 11.00
Budafoki Városháza
Ifjúsági bérlet 1.
A középkor és a reneszánsz zenéje
Gregorián madrigálok
Régi hangszeres zene

Október 10. 15.00
Rózsavölgyi Közösségi Ház
Zeneértő leszek 1.
Ismerkedés a vonós hangszerekkel

Október 11. 11.00 Pesti Vigadó
Megérthető zene 1.
A tréfa – Haydn: G-dúr (Oxford) szimfónia
Vez.: Hollerung Gábor

Október 11. 19.30 Pesti Vigadó
Közszolgálati bérlet 1.
Haydn: G-dúr (Oxford) szimfónia
Saint-Saëns: III. Szimfónia
Mozart: Sinfonia concertante K. 364.
Km.: Nemes Ildikó,
Kostyál Péter
Km.: Elekes Zsuzsa – orgona

Október 12. 19.30 Zeneakadémia
Universitas bérlet 1
William Matthias: Orgonaverseny (magyarországi bemutató)
Haydn: G-dúr (Oxford) szimfónia
Saint-Saëns: III. szimfónia
Km.: Elekes Zsuzsa – orgona
Vez.: Hollerung Gábor

Október 24. 19.30 Zeneakadémia
Universitas bérlet 2.
Verdi: Nabucco . nyitány

Elgar: Csellóverseny
Csajkovszkij: Manfred szimfónia
Km.: Jiři Hanousek (Csehország)
Vez.: Rico Sacconi
A koncert a Schönbrunn Music Consulting támogatásával jött létre

November 6. 19.30 Zeneakadémia
Vox Humana bérlet 1.
Mendelssohn: Elijah
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Vez.: Hollerung Gábor

November 15. 19.30 Pesti Vigadó
Közszolgálati bérlet 2.
Mendelssohn: Szentivánéji álom – nyitány
Carl Reinecke: Fuvolaverseny
Brahms: Altrapszódia
Km.: Takács Tamara, Honvéd Férfikar
Brahms: Variációk egy Haydn témára
Km.: Varga Fruzsina – fuvola
Vez.: Vajda Gergely

November 15. 11.00 Pesti Vigadó
Megérthető zene 2.
A karakter – Brahms:
Haydn variációk
Vez.: Hollerung Gábor

November 16. 19.00 Budafoki Városháza
Városházi hangversenyesték 2.
Takács Tamara ária- és dalestje
Brahms: Altrapszódia
Km.: Jandó Jenő – zongora
Honvéd Férfikar
Vez.: Vajda Gergely

November 21. 09.30 Budafoki Városháza
Kicsinyek bérlete 2.
Prokofjev: Péter és a farkas
Fúvós hangszerek

November 21. 11.00 Budafoki Városháza
Ifjúsági bérlet 2.
Barokk zene, barokk műfajok
Bach: h-moll szvit,
Wohltemperiertes Klavier
Vivaldi: C-dúr concerto

November 21. 15.00 Rózsavölgyi Közösségi Ház
Zeneértő leszek 2.
Fafúvósok, rézfúvósok
Händel: D-dúr concerto grosso

December 2. 19.30 Budapest Kongresszusi Központ
Universitas bérlet 3.
Beethoven: Hegedűverseny
Km.: Kelemen Barnabás – hegedű
Mahler: V. szimfónia
Vez.: Hollerung Gábor

December 4. 19.00 Városházi hangversenyesték 3.
Budafoki Városháza
Händel: Messiás
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Vez.: Hollerung Gábor

December 15. 19.30 Budapest Kongresszusi Központ
Vox Humana bérlet 2.
Händel: Messiás
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Vez.: Hollerung Gábor

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG ZENEKARA

Október 15.
Mozart: Varázsfuvola – keresztmetszet Erkel Színház
Vez.: Vásáry Tamás Ifjúsági bérlet Km.: a Magyar Állami Operaház szólistái és a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

December 7.
Ravel: Couperin sírjánál
Filharmonikus bérlet II. sz. rozat
Ravel: G-dúr zongoraverseny – szünet – Ravel:
D-dúr Zongoraverseny balkézre
Ravel: Bolero
Vez.: Rico Sacconi (USA)
Km.: Philippe Cassard (Franciaország)

December 8.

Ravel: Couperin sírjánál
 Mahler bérlet Ravel: G-dúr
 Zongoraverseny – szünet –
 Ravel: D-dúr Zongora-
 verseny balkézre
 Ravel: Bolero
 Vez.: Rico Saccani (USA)
 Km.: Philippe Cassard
 (Franciaország)

December 9.

Ravel: D-dúr
 Zongoraverseny balkézre

Erkel Színház

Ravel: Bolero Ifjúsági bérlet
 Vez.: Rico Saccani (USA)
 Km.: Philippe Cassard
 (Franciaország) és a
 Budapesti Filharmóniai
 Társaság Zenekara

**MATÁV SZIMFONIKUS
ZENEKAR****Október 2. 19.30 Sopron**

Beethoven - est
 Egmont nyitány,
 Hegedűverseny, VII. szim-
 fónia
 Vez.: Kesselyák Gergely
 Km.: Lendvay József

Október 5. 19.30 Debrecen

Beethoven - est
 Egmont nyitány,
 Hegedűverseny, VII. szim-
 fónia
 Vez.: Ligeti András
 Km.: Lendvay József

Október 11. 19.30**Zeneakadémia**

Beethoven-est
 Egmont nyitány, C-dúr
 (Op. 15), G-dúr (Op. 58)
 és c-moll (Op. 37) zongo-
 raverseny
 Vez.: Ligeti András
 Km.: Seiko Haranomura,
 Sachiko Miyaji,
 Hiroko Enami-Joshida

Október 14. 19.30**Zeneakadémia****Zeneakadémiai bérlet****„A” sorozat**

J. S. Bach: Magnificat
 Vez.: Ligeti András
 Km.: Kolonits Klára -
 szoprán I.
 Meláth Andrea - szoprán
 II.

Németh Judit - alt
 Mukk József - tenor
 Gábor Géza - basszus
 Orff: Carmina Burana
 Vez.: Ligeti András
 Km.: Pászthy Júlia -
 szoprán
 Marosvári Péter - tenor
 Ambrus Ákos - bariton
 MRT Énekkara (karigaz-
 gató: Strausz Kálmán)
 Magyar Állami Operaház
 Gyerekkara
 (karigazgató: Gubcsó
 Gyöngyvér)
 Haydn: Tűz Szimfónia

Zeneakadémia**Zeneakadémiai bérlet****„A” sorozat**

R. Strauss: Kettősverseny
 Mozart: Jupiter szimfónia
 Vez.: Kovács János
 Km.: Vajda József - fagott
 Vajda Gergely - klarinét

November 6. 18.00**MATÁV Zeneház**

Mesetörténetek
 részletek Lendvai, Poulenc
 és Ravel műveiből őszi
 Ifjúsági bérlet "C" sorozat
 Vez.: Oberfrank Péter

November 11. 19.30**Zeneakadémia**

Kodály: Páva-variációk
 Liszt: Esz-dúr zongora-
 verseny Zeneakadémiai
 bérlet „B” sorozat
 Bartók: Concerto
 Vez.: Ligeti András
 Km.: José Maria Morais -
 zongora

November 27. 18.00**MATÁV Zeneház**

Madárzenék részletek
 Vivaldi, Haydn, Mozart,
 Beethoven, őszi Ifjúsági
 Bérlet „C” sorozat
 Leoncavallo, Saint-Saëns
 és Lehár műveiből
 Vez.: Daniel Moles

December 18. 18.00**MATÁV Zeneház**

Varázsenék részletek
 Mozart, Weber, Elgar,
 Dukas és Ljadov műveiből
 őszi ifjúsági Bérlet
 „C” sorozat
 Vez.: Lukas Sebastian
 Groen

**A Magyar Szimfonikus Zenekarok
Szövetségének tagjai:****BM Duna Szimfonikus Zenekar**

Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
 Telefon: 117-3142, fax: 117-2773
 Próbaterem: 1124 Budapest,
 Németvölgyi út 41.
 Tel./fax: 355-8330; 355-2611/156, 177

Budafoki Dohnányi Ernő**Szimfonikus Zenekar**

Cím: 1221 Budapest, Anna u. 15/b.
 Tel./fax: 227-4021
 Próbaterem: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16-22.
 Tel.: 322-1488, fax: 267-8667

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 11/c.
 Tel.: (52) 412-395

Győri Filharmonikus Zenekar

9022 Győr, Liszt Ferenc u. 13.
 Tel.: (96) 312-452

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar

1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.
 Tel.: 318-0162, fax: 327-4375

**Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmóniai
Társaság Zenekara**

1061 Budapest, Andrásy út 22.
 Tel.: 331-2550

Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara

1088 Budapest, Bródy S. u. 5-7.
 Tel.: 328-8326, fax: 328-8910

MATÁV Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10-12.
 Tel.: 215-5770, fax: 215-5462

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.
 Tel.: 338-4085

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.
 Tel.: (46) 323-494

Pécsi Szimfonikus Zenekar

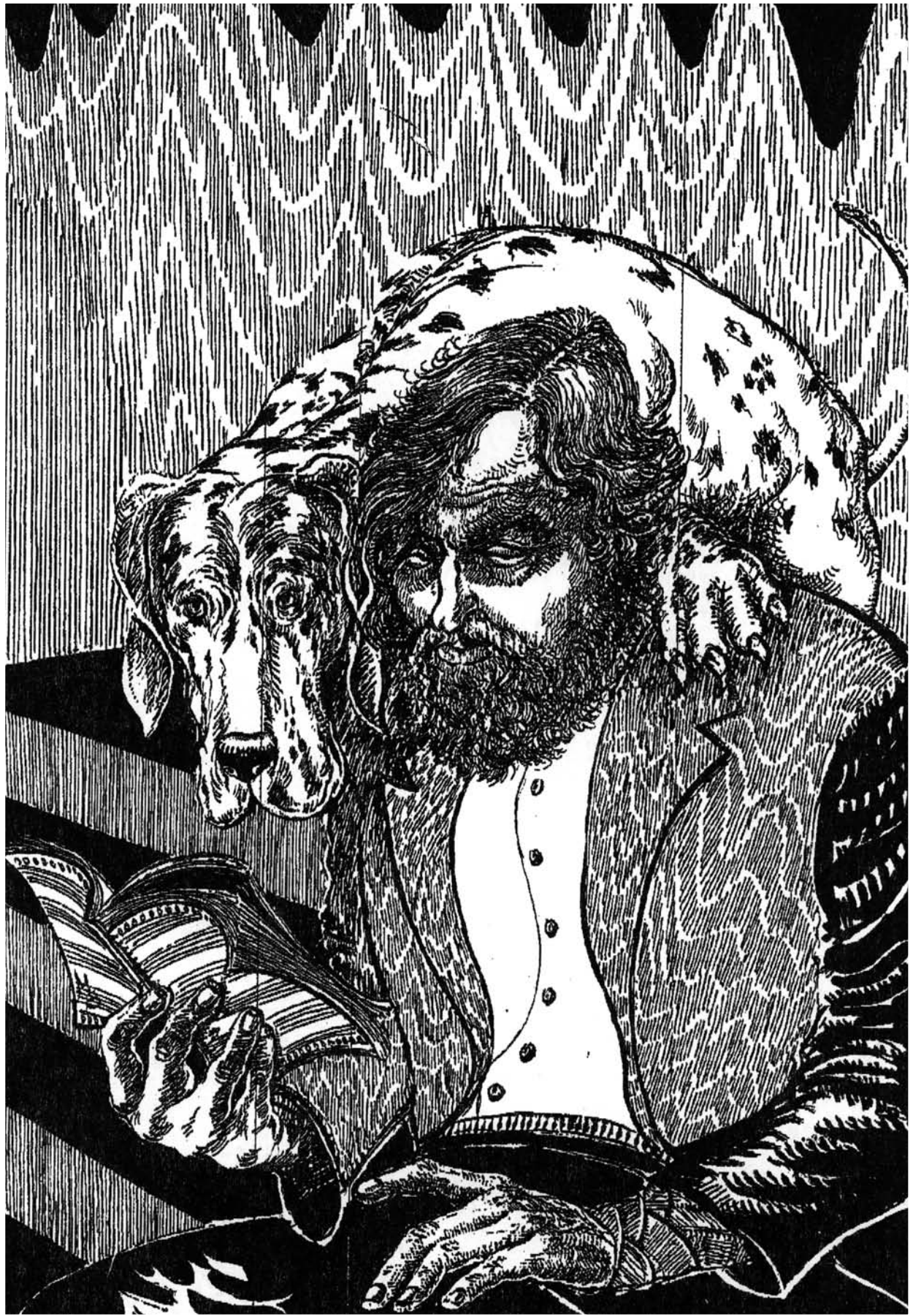
7621 Pécs, Kossuth L u. 19.
 Tel.: (72) 324-350

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6721 Szeged, Festő u. 6.
 Tel.: (62) 316-927

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Thököly u. 14.
 Tel.: (94) 314-472

*„A lapozó”
Molnár Sándor csellóművész rajza*